

Beleving van ouders rond inclusieve kinderopvang voor kinderen tussen 0 en 12 jaar

“Alles is er wel, maar ze komen het niet brengen aan je voordeur...”

**Elisabeth De Schauwer, Hanne Vandenbussche,
Lieve Carette, Inge Van de Putte en Geert Van Hove**

Vakgroep Orthopedagogiek UGent

April 2019

INTRODUCTIE

Vorig jaar kwam de vraag vanuit Kind en Gezin of we wilden mee werken aan een onderzoek om ouders te bevragen in het kader van de evaluatie van de Inclusieve Kinderopvang (IKO). Onmiddellijk wisten we dat we hier wilden op inzetten en we de kans om met ouders in gesprek te gaan, met beide handen wilden grijpen. We dienden een voorstel in en kregen korte tijd nadien de boodschap dat we aan de slag konden.

Binnen de vakgroep Orthopedagogiek, Ugent is er al lang een traditie om te werken met ouders van kinderen met specifieke onderwijsbehoeften rond inclusie en inclusief onderwijs. In 1999 kwam het boek van Geert Van Hove uit: “Het recht van alle kinderen”. Het was een eerste verkenning met de ouders en hun gezin van wat de keuze voor inclusief onderwijs betekende en wat de verwachtingen waren van ouders. Vanuit onderwijs is er een ruime deskundigheid opgebouwd rond het beluisteren van kinderen en ouders, die we vaak als de ‘Missing Voices’ ervaren binnen een verhit en langdurig debat rond onderwijsvernieuwing en voorkomen van uitsluiting.

Het was voor ons dan ook een unieke kans om met ouders in gesprek te gaan rond voorschoolse en buitenschoolse opvang. We weten dat het perspectief van ouders van belang is en ertoe doet. In het vorm geven van hulpverlening vinden we de participatie van ouders cruciaal: wat zijn hun ideeën rond ondersteuning die ook echt ondersteunend werkt en aanvoelt. Hoe kunnen we de bestaande praktijken van opvang beter begrijpen en verbeteren?

Onze grote bezorgdheid bij het begin was het bereiken van ouders en de kans krijgen om met hen te spreken op een rustige manier in een vrij korte tijdsspanne. Hanne Vandebussche zorgde voor het uitsturen van de vraag en volgde alle vragen van ouders op. Het telefonisch en persoonlijk contact bood mogelijkheden om ouders zicht te geven op waar we wilden over spreken en met hen af te stemmen waar en wanneer dit kon gebeuren. Er werd contact gelegd met ouders via K&G, via alle opvang die deelnamen aan het traject rond Inclusieve Kinderopvang, via de ouders die een ondersteuningsvraag hebben gesteld aan de vakgroep Orthopedagogiek, via thuisbegeleidingsdiensten en COS, via persoonlijke contacten, via de klankbordgroep van IKO...

We zijn met verschillende onderzoekers betrokken op dit onderzoek. De interviews en input rond analyse komt vanuit deze mensen: Hanne Vandebussche, Inge Van de Putte, Lieve Carette en Elisabeth De Schauwer. Er is vooraf afgestemd rond de interviewleidraad en na elk interview hielden we elkaar op de hoogte van het verloop en onze eerste bevindingen. Zo kwamen we tot 27 interviews. In de loop van oktober – december zijn er nog bijkomend een aantal laatste interviews verricht bij ouders die ook interesse hadden getoond. Deze interviews zijn afgenomen door studenten¹ met behulp van dezelfde vragenlijst. Het totaal aantal afgenomen interviews komt zo op 35.

Bij het doen van de interviews zijn we steeds op zoek gegaan naar het perspectief van moeders en vaders. Dit vraagt extra aandacht en komt vaak veel sneller vanzelfsprekend bij de moeders terecht.

¹ Met dank aan de enthousiaste studenten: Lotte Steelant, Trien De Smet, Lise Van Dijck, Nina Simoens, Michelle Lapeere, Geike Verstraete, Lore Willemen en Elke Van Loon. Zij deden een oefening in het kader van 2de bachelor in de Pedagogische Wetenschappen in het kader van ‘Diversiteit en inclusie’.

We zijn bij mensen thuis geweest, in hun huiskamer. Dit is heel erg geapprecieerd door de ouders en zij waren ook heel gretig om hun input te doen. Het gaat hier om interviews van gemiddeld 2 tot 2,5 uur. We zijn dus geconfronteerd met hele grote hoeveelheid data en heel rijk onderzoeksmateriaal dat we zorgvuldig wilden verwerken. Dit heeft ook de nodige tijd gevraagd naar verwerking toe.

De analyse is gebeurd in nauwe samenwerking tussen Hanne Vandenbussche, Inge Van de Putte, Lieve Carette en Elisabeth De Schauwer. Zij hebben de eerste analyses samen besproken, bij elkaar bevestigd en geclusterd in de thema's die nu binnen de onderzoeksresultaten besproken worden. In het samenbrengen van de thema's en het destilleren van de beleidsadviezen is Geert Van Hove ook mee op de kar gesprongen. Het eindrapport is geschreven door de onderzoekers en gefinaliseerd door Elisabeth De Schauwer.

Overzicht van de geïnterviewde ouders met criteria en gezinscontext

Participanten

- 35 ouders
- Verspreid over Vlaanderen
- Kinderen tss 0 en 12 jaar – spreiding in aard van beperking
- Ervaringen met kinderopvang en terugkijken op kinderopvang
- Voorschoolse en buitenschoolse opvang – gelijkwaardige verdeling
- Aandacht voor ouders die kwetsbaar zijn (SES, migratieachtergrond)

Variatie in de participanten

- Provincies: Antwerpen: 9 – West-Vlaanderen: 10 – Oost-Vlaanderen: 10 – Vlaams-Brabant: 3 – Limburg: 3
- Gebruik makend van buitenschoolse opvang: 19 – ook buitenschoolse opvang verbonden aan school en gemeente
- Gebruik makend van voorschoolse opvang: 9 (2 CIK, 1 situatie ondersteund door inclusiecoach in gewone kinderopvang)
- Terugkijken op voorschools + gebruik makend van buitenschools: 7
- Variatie in noden groot: ontwikkelingsachterstand, ASS, dyspraxie, gedragsproblemen, DS, CP, Kabuki Syndroom, DCD/ADHD, Angelman Syndroom, epilepsie, poreuze beenderen (neurofibromatose), gehoorprobleem, doof, zeldzame genetische afwijking
- 3 gezinnen met migratieachtergrond (1 in het Frans, 1 met tolk, 1 met tante en in Engels)
- 5 gezinnen met lagere SES – één waarbij ouders zelf een beperking hebben
- 2 situaties met pleegouder
- 7 interviews met beide ouders – 2 interviews met vader – 19 interviews met mama
- 5 alleenstaande ouders (2 mama's en 1 papa)
- 1 gezin met kind ouder dan 12 jaar (15 jaar) uit Limburg + aandringen voor interview + dubbele positie als verantwoordelijke opvang

Zoektocht naar ouders van kinderen met migratieachtergrond.

Gezinnen met een migratie-achtergrond vinden, was niet evident. We hebben veel verschillende organisaties gecontacteerd die ouders ondersteunen. Er waren veel poortwachters die bepaalden of we contact konden krijgen of niet. De contacten die we konden maken met gezinnen met migratie-achtergrond, waren ouders die naar een gespecialiseerd circuit worden geleid. We hebben verschillende kinderdagverblijven gecontacteerd. Het leidde vaak niet tot een gesprek: ofwel kregen we de boodschap dat ouders met een migratie-achtergrond geen gebruik maken van kinderopvang en al zeker niet ouders met kinderen met specifieke ondersteuningsnoden. Daar werden onmiddellijk argumenten aan vastgehangen: *“Dat is een andere cultuur en er hangt nog veel schaamte rond handicap. Dat is de straf van Allah. Zij verstoppem soms letterlijk hun kinderen. Laat staan dat ze bij ons terecht komen.”* (telefonisch gesprek kinderdagverantwoordelijke, 17 mei 2018).

We vonden toegang door een persoonlijk contact via Atlas, Integratie & Inburgering Antwerpen. Zij hebben contact opgenomen met kinderdagverblijven waar ouders terechtkomen wanneer zij in hun traject Nederlandse lesvolgen. Het kinderdagverblijf heeft zelf ouders gecontacteerd en zo werden er twee ouders bereid gevonden. Het kinderdagverblijf gaf expliciet de boodschap dat het van belang is om de stem van ouders te beluisteren gezien zij ook ervaren dat ouders de weg moeilijk vinden naar schoolstelsel, ondersteuningsdiensten, diagnostische diensten, welzijn...

Vooraleer een overzicht te geven van de resultaten, willen we graag nog een oprechte **‘dank je wel’** geven aan de mensen van K&G die op een heel betrokken manier dit onderzoek mee hebben opgevolgd en mogelijk gemaakt: Dorien Van Gassen, Katleen Govaert en Christele Van Nieuwenhuyzen. Heel erg merci!

Afkortingen

IKO = Inclusieve Kinderopvang

COS = Centrum voor Ontwikkelingsstoornissen

SES = Sociaal Economische Status

ASS = Autisme Spectrum Stoornis

DS = Down Syndroom

CP = Cerebrale Parese

DCD = Developmental Coordination Disorder

ADHD = Attention Deficit Hyperactivity Disorder

UZ = Universitair Ziekenhuis

CLB = Centrum voor Leerlingenbegeleiding

OVERZICHT VAN DE RESULTATEN

1. Ouderschap van kind met specifieke ondersteuningsbehoeften

- 1.1. Beleving van ouder-zijn van een kind met specifieke ondersteuningsbehoeften
- 1.2. Combinatie met werksituatie van ouder
- 1.3. Impact op het gezin
- 1.4. Netwerk van ondersteuning rond kind en gezin opbouwen
- 1.5. Inschatten van ondersteuningsnaden van eigen kind
- 1.6. Eigen initiatief van ouders = voortdurend noodzakelijk
- 1.7. Toekomstperspectief

2. Zoektocht naar kinderopvang

- 2.1. Kiezen voor kinderopvang
- 2.2. Intake
- 2.3. Verwachtingen naar de kinderopvang toe

3. Ervaringen met de kinderopvang zelf

- 3.1. Belang van communicatie
 - 3.1.1. Op gang brengen van de communicatie(stroom)
 - 3.1.2. Eigenheid van de communicatie
- 3.2. Flexibiliteit in ondersteuning
- 3.3. Aanpassingen in de kinderopvang
- 3.4. Sociale contacten met andere kinderen
- 3.5. Therapie

4. Enabling care – goede opvangpraktijken vanuit de ouder

- 4.1. Welbevinden en geluk van het kind staat centraal
- 4.2. Goede praktijken – veel relationeel werk
- 4.3. Goede praktijken – meer structureel

5. Gedachtengoed van inclusie in opvoeding en in de kinderopvang

6. Transitie naar school

7. Barrières en hindernissen in de kinderopvang

8. Synthese en aanbevelingen

1. Ouderschap van een kind met specifieke ondersteuningsbehoeften

Maar het is nog altijd zoeken want ik ga u zeggen, één periode gaat dat heel goed en dan denkt je: okee, goed. Maar je weet, er komt een periode dat we weer de dieperik ingaan. Dat je zegt: "Okee, weer zoeken, hoe gaan we het dit keer oplossen?" Het is altijd een zoektocht. (mama van J., 10 jaar)

Wanneer we ouders willen bevragen over de kinderopvang, is dit onlosmakelijk verbonden met de beleving rond ouderschap. Ouderschap op zich is al heel intens. Wanneer er een zoektocht bij komt kijken, wanneer er extra vragen en onzekerheden bij komen, dan neemt de beleving nog meer tijd en ruimte in. Het thema 'ouderschap' komt dan ook in elk gesprek sterk op de voorgrond. De ouders zijn heel erg zoekend en worden geconfronteerd met een kind en een situatie rond een kind die bijzonder complex is en vaak chaotisch aanvoelt. In dit deel wordt ingegaan op die gelaagde beleving van ouderschap van een kind met specifieke ondersteuningsbehoeften. Een kind met specifieke noden staat nooit op zich, maar maakt deel uit van een gezin (hoe verschillend dit er ook kan uitzien). De beweging tussen het kind en de ouders krijgen aandacht met alle uitdagingen erbij en rekening houdend met een (uitgebreid) netwerk van ondersteunende instanties. Er wordt een blik geworpen op implicaties op vlak van werk, formele en informele contacten en de inspanningen die erbij komen kijken voor de ouders. Er wordt inzage gegeven in welke zorgen ouders hebben, zowel in het nu als in de toekomst rond hun kind met specifieke noden.

1.1. Beleving van ouderschap van een kind met specifieke ondersteuningsbehoeften

In de beleving als ouder is het duidelijk dat kinderen met extra ondersteuningsbehoeften **veel vragen van ouders**. Het leven loopt anders dan voorzien. Wat je in gedachten had, dient bijgesteld te worden. Niets is vanzelfsprekend.

It's not the way we envisioned our live not the disability of our son but also not the war in our home country. (Mother of E., 3 jaar)

Je moet eerlijk zijn, het vraagt veel. (mama van L., 10 jaar.)

De omgeving kijkt naar kinderen met specifieke noden vaak als een kind dat niet voldoet aan het beeld van een gezond, levenslustig, vrolijk en normaal kind. De kinderen worden in de maatschappij vaak beschouwd als anders.

Maar ik krijg nog altijd zo mensen waar ik dan tegen zeg 'ah ja, ik heb een kindje met Downsyndroom'; 'oei', ik denk 'niets oei'. Maar dat zit er zo nog wel in, van 'oei, oei, een kindje met Downsyndroom. (Mama van L., 4 jaar)

Ik vind dat totaal niet erg dat ik een uniek kind heb, maar ik mag van de maatschappij niet uitgroeien als een carrièrevrouw of iemand die een job graag doet, want ik word beboet omdat ik een uniek kind heb. (mama van D., 12 jaar)

Ouders worden daar telkens mee geconfronteerd en ervaren tegelijk ook de **niet aflatende zwaarte van zorg en ondersteuning** die ze zelf opnemen.

Dat is veel tijd, inderdaad. We moeten binnenkort ook starten om een boekje te binden en te plastificeren om hem te gaan voorbereiden naar vakantie toe. Het vliegtuig pakken en zo. Dat is heel moeilijk, heel, heel moeilijk. Ik ben wel heel tevreden van alles wat we nu doen en alle stappen die we tot nu toe hebben uitgevoerd maar het blijft nog heel vermoeiend, vind ik. Extreem vermoeiend, echt. (papa van L., 5 jaar)

Dan denk je: ocharme, mijn kleine, zo'n hoop, hij gaat daar verdrinken. Wat doe je dan eigenlijk als ouder van een kind met een beperking? Constant je draagkracht verleggen en altijd te ver gaan. Ga je jezelf soms helemaal uitputten om dan in september te zeggen: "Oef, ze kunnen weer naar school." En eigenlijk zouden wij nog veel meer ondersteunende hulp moeten kunnen krijgen. (pleegmama van F., 11 jaar)

Ik ben altijd blij als de winter gepasseerd is en dat je... Nu is hij wel echt minder ziek, maar dat je het gevoel hebt van: oef, ik kan nog een keer ademen tussen alle drukte door. (mama van L., 3 jaar)

Ouders geven aan dat het vaak draait over zoeken naar waar je kunt en/of durft **loslaten**. Dit vraagt tijd. Je dient je standaarden over 'goed ouderschap' te verleggen. Wat is goed genoeg?

Ik had dat in het begin heel hard, elke dag verse patatjes voor hem maken, elke dag zelf zijn fruitpapje maken, elke dag... Ik heb dat laten varen omdat je dat niet kunt volhouden. (mama van V., 4 jaar)

Soms trakteer ik mezelf op een therapievrije week. Er was een periode dat alles samenkwam en ik niet wist waar eerst te beginnen. Dan had ik soms zoiets van: nu een week niets, niets. We laten alles uit van hulpstukken en al. Af en toe trakteer ik mezelf daar eens op. (mama van D., 6 jaar)

Als je op een bepaalde manier bent opgevoed, is het heel moeilijk om je aan te passen aan een kind die andere behoeften heeft. Wij zijn allebei de oudste van drie, bij mij 3 broers en zij heeft nog een zus en een broer dus beide ouders zijn ook strenger geweest met ons twee. Het is heel moeilijk om ons aan te passen. Het dagelijks is aanpassen vanaf het opstaan. Ervoor zorgen dat alles klaar staat, dat zijn tijdslijn voorbereid is. Uhm, ja, moest hij een slechte nacht gehad hebben- wat vaak gebeurt- dan start de dag al op een hele drukke manier. Wij hebben het daar allebei heel moeilijk mee. (papa en mama van L., 5 jaar)

Ouder zijn van een kind met specifieke ondersteuningsbehoeften is **overleven** op momenten. Het is niet evident en ouders gaan heel ver. Meerdere ouders geven aan dat ze ook té ver gaan. Er zijn meerdere ouders die gebruik maken van anti-depressiva om zich staande te houden.

Je kan niet zeggen 'Stop hier, mama heeft nu eens... Of papa heeft nu eens een paar weken nodig.'. Dus neen, je blijft doorgaan, tot op het punt dat je merkt van 'het gaat niet meer'. (mama van V., 4 jaar)

Ik weet dat er veel ouders zijn in het buitengewoon onderwijs die tegen september in de put zitten, een depressie hebben, medicatie moeten nemen omdat ze de zorg van die negen weken niet aankunnen (pleegmama van F., 11 jaar)

Tijdens de gesprekken werd bij veel ouders duidelijk dat er een **verwevenheid is tussen kinderopvang en andere facetten van het leven**. Het spreken over ouder zijn, gaat niet zuiver

over kinderopvang. Het was altijd nodig om het gesprek hiernaar terug te voeren, want er is veel, veel meer dan kinderopvang alleen. Het zoeken naar extra ondersteuning gebeurt op meerdere lagen. De hulp gaat over het kind en hoe het voldoende kan ondersteund worden in de kinderopvang en op school, maar het is eveneens verweven met hulp die ze voor zichzelf nodig hebben.

Ja, dat is voor mij hé. Een beetje hulp, en ik weet niet goed naar wie ik moet gaan, een beetje raad, ik ben zo een beetje verloren. Ik heb wel steun aan de huisdokter, maar ik mag niet meer zagen van mijn darmen. (papa van L., 6 jaar)

Dit hangt voor sommige gezinnen samen met **financiële uitdagingen**. Medische kosten lopen op, maar daarnaast lopen ook andere rekeningen die de nodige zorgen met zich meebrengen.

We hebben veel kosten, ik zit veel in het rood en dat is ook ambetant hé. (mama en papa L., 5 jaar)

Bij **ouders met migratieachtergrond** is het overleven voor één gezin echt letterlijk: zorgen dat er een dak boven hun hoofd is. Het gaat vaak over zorgen dat ze hun weg vinden in het Belgisch systeem, dit vraagt veel energie en komt bovenop het zoekproces in wat er nu juist met hun kind aan de hand is. Zij zijn nog meer afhankelijk van diegene die op hun pad komen, in welke richting ze zoeken en naar welke diensten ze worden doorverwezen.

In September she will go to kindergarten. It will be okay. In God we trust. (Father of A., 3 jaar).

Het is **moeilijk om hulp te vragen**. Wat wil ik? Van wie wil ik het? Het vraagt tijd om te leren hulp vragen en hulp aanvaarden. In elk gezin wordt er heel veel ondersteuning zelf opgenomen. Ouders hebben de indruk dat ze het vooral eerst zelf moeten proberen, maar gaan daarbij al heel snel in het rood.

Daar gaat wel tijd over, vooraleer je die stap zet om die hulp te vragen hoor. Initieel denk je van, 'we kunnen dat allemaal wel' en je gaat daar in mee. Tot dat er zo'n punt komt van 'eigenlijk kunnen we niet meer'... Of mensen beginnen dat te merken: 'zeg E., als er iets is, vraag het dan. Wij willen inspringen'. Maar je doet dat niet. Je bent zo overbeschermend, ja, overbeschermend is wel het juist woord denk ik. (mama van V., 4 jaar)

90 procent van de ondersteuning nemen wij op. Dat is veel, maar ik zou het ook niet anders willen. Ja, ik zou niet willen dat iemand anders dat doet. (Mama van R., 8 jaar).

1.2. Combinatie met werksituatie van de ouders

*Ik doe al aan topsport met zo'n kind en dan kan ik niet nog een top-sportjob erbij nemen. [...]
Mijn baas zei dat ook, "jij vertrekt hier op vrijdag beter dan dat je hier 's maandags toekomt."*

Ik moet in het weekend ook veel feller werken dan door de week. Ik vind het veel harder werken, een hele weekend voor mijn zoon zorgen dan hier een hele week mijn job te komen doen. (mama van L, 10 jaar)

De combinatie met de werksituatie kwam in veel gesprekken naar boven. Er heerst bij veel jonge moeders en vaders **veel druk** door én te willen gaan werken én heel goed zorg te dragen voor je kind met specifieke ondersteuningsbehoeften.

We hadden zoiets van ja, we kunnen dat niet aanvaarden want we moeten M. kwijt. We gaan toch niet minder gaan werken omwille van zoiets? Dat is nu toch geen optie? (mama van M, 9 jaar)

Ik heb contact genomen met mijn kinderarts, van welke systemen bestaan er? 'Ja, je gaat ouderschapsverlof moeten nemen', maar dat wou ik echt niet. Ik was zo blij na mijn zwangerschapsverlof dat ik terug kon gaan werken. (mama van L, 3 jaar)

Ik heb gekozen voor drie kinderen en ja, ik ben mama van drie kinderen. Ik werk heel graag, want dat is mijn ontspanning. Ik vind dat heel belangrijk. (mama van D, 12 jaar)

Keuzes worden gemaakt in functie van **noodzakelijkheid** om alles georganiseerd te krijgen en de energie en tijd die nodig is om te zorgen voor hun kind. Meestal werkt de vader fulltime en zijn het de moeders die niet of minder werken. Dit is niet altijd de ideale situatie of hoe ze het zelf voor ogen hebben.

Ik heb bewust nog geen ander werk om te zien hoe het met drie kindjes gaat gaan. B. telt soms voor twee. Het is gewoon zien wat haalbaar is met twee kinderen en B. Om dat wat tijd te geven om terug te gaan werken. (Mama van B., 4j.)

Ik werk daar halftijds, ik doe daar 13 uur om voor onze L. wat thuis te zijn onder andere voor de kinesist en voor als hij naar het ziekenhuis zou moeten. Mijn man werkt als zelfstandige, kei ver maar er moet brood op de plank komen (Mama van L. 4j.)

Ja, daarom dat het moeilijk wordt om met werk te combineren natuurlijk. Ja, je geraakt niet meer aan een fulltime, als je overal rondgereden hebt. Ja, en andere mensen, je kunt dat wel een keer in nood proberen maar andere mensen hebben niet zoiets van ja, we gaan dat elke dag doen. (Mama van J., 4 jaar)

Er worden **aanpassingen** gedaan in de werksituatie die ingrijpend kunnen zijn. Er wordt gekozen voor een heroriëntatie of om de professionaliteit op een minder intense manier in te vullen, zeker bij mensen die alleenstaand zijn. Er is bij veel gezinnen op bepaalde momenten in de opvoeding nood om even thuis te blijven. Er is nood aan **extra tijd** in functie van het kind met bijkomende ondersteuningsnoden zoals zorgkrediet voor zieke kinderen. Voor ouders maakt dit een combinatie met de extra zorg en een werksituatie mogelijk.

Ik ben een alleenstaande mama met J., die is vier. Er is nog een kleine broer L. Van tweeënhalve, die wordt drie in augustus. Ik heb mij omgeschoold naar boekhouding. Ik zat vroeger in het CLB als psychologe. (Mama van J., 4 jaar)

“Maar ja, dan ben ik aan het tellen geweest van dat kost mij zoveel als ik 80% werk en mijn ouderschapsverlof opneem, laat ik zoveel loon vallen. Ja, dat is minder dan ik moet betalen aan de taxidienst zodat mijn moeder N. kan brengen, dus dan kan ik beter ouderschapsverlof daarvoor opnemen en zo heb ik kunnen regelen dat ik dinsdagmiddag en donderdagmiddag voor die therapie thuis ben. Het is een puzzel, maar dat lukt wel meestal.” (papa van N. 7 j en N. 5 j)

Het is duidelijk dat de **stresserende thuissituatie** ook mee genomen wordt naar het werk. Tegelijk is het werk een uitlaatklep en geeft het de ouder de mogelijkheid om zijn/haar capaciteiten op professioneel gebied te laten zien.

Het was om half vier gedaan dus ik crosste naar die crèche hier met het idee van mijn kind is hier niet gelukkig. Elke minuut dat hij er is, denk ik van o, nee, die is ongelukkig. Ik haastte mij echt. Ik liep van de trein om de bus te hebben. Ik liep de hele tijd om toch maar zo snel mogelijk in de crèche te kunnen staan (mama van D, 6 jaar)

1.3. Impact op gezin

“Als je als gezin een kind hebt dat fragieler is, maakt dat je als gezin fragieler” (mama van B., 15 j)

Spreken over gezin is dominant aanwezig in de gesprekken. Het gezinsaspect vraagt veel, veel tijd, aandacht en energie.

Wanneer we bij mensen thuis het interview doen, zijn we vaak onder de indruk van de **plaats** die we te zien krijgen. De woonruimte is zo aangepast en soms letterlijk getransformeerd zodat het geheel is afgestemd op het kind met specifieke ondersteuningsnoden. Bij Y. komen we binnen en is het hele huis verduisterd om prikkels buiten te houden zodat het kind voldoende rust krijgt om naar school te gaan en de kinderopvang kan doorgaan. Bij S. moet er constant rekening worden gehouden met de poreuze beenderen van haar zoon. Alles staat aan de kant en tegen de muur met een heel aparte indeling als gevolg. Bij E. zit haar zoon in het midden van de kamer op een speelmat. Rondom enorm veel speelgoed en stimulerend materiaal, een looprek en sta-apparaat. Alle zetels staan aan de kant. De tafel staat in een hoek gericht naar de speelmat van V. zodat we hem tijdens het ganse gesprek kunnen blijven zien. Bij M. moeten de ramen constant gesloten blijven (ook al is een hete zomer). Ze wonen net naast de spoorweg en A. begint te krijsen als hij het geluid van de treinen hoort. Deze soms verre gaande aanpassingen zeggen hoe het gezin zich moet afstemmen op het kind. De impact is dus groot en heeft invloed op alle gezinsleden en op het gehele gezinsleven.

Het is duidelijk dat de gezinnen heel veel **belang hechten aan het thuis houden** van het kind met specifieke ondersteuningsnoden, ook al is dit geen vanzelfsprekende keuze voor veel gezinnen.

Mijn man wil ook absoluut niet dat mijn jongste naar een internaat gaat, hij wil dat echt niet. (...) Of zo een instelling; dag & nacht, mijn man zou dat verschrikkelijk vinden, verschrikkelijk. (Mama van L., 10 jaar)

De gewone schooldagen zijn eigenlijk nog de beste, de weekends zijn de moeilijke. (Mama van F., 11 jaar)

Bij kinderen met ernstige ondersteuningsnoden is de optie van internaat mogelijk. Het wordt door een gezin benoemd als een ‘grote stap’ en niet zomaar mogelijk.

Wij hebben één zeer moeilijk kind en dat kindje kan vijf dagen door met die rechtstreeks toegankelijke hulp naar X, maar hij moet daar blijven overnachten. Dus wij hebben moeten de klik maken van: hij gaat daar blijven overnachten. Dat is ook niet in één, twee, drie dat je dat zo doet. Hij zit daar goed. Hij is daar al een paar keer op weekend geweest. Dat is goed. Je mag niet denken dat de ouders daar allemaal aan toe zijn om hun kind zomaar weg te sturen. (Pleegmama van F., 11 jaar)

Het rekening houden met een kind met specifieke ondersteuningsnoden richt zich in het gesprek naar de **andere kinderen in het gezin**. Het hebben van een kind met specifieke ondersteuningsnoden heeft vaak invloed op de kindervens: het kan een reden zijn waarom ouders

aangeven dat er geen kinderen meer zijn (we wilden er drie, maar dit was genoeg, we hadden onze handen vol) of net nog meer kinderen (wie gaat er voor dit kind zorgen als wij er niet meer zijn?).

Ik ben zelf van x en mijn man zijn familie die woont hier wel, maar daar hebben we niet zo veel opties qua kinderopvang in. Dus ja, dat was echt wel een probleem en we wilden ook niet nog een kindje op de wereld zetten dat dan altijd weg moest, als wij in het ziekenhuis zijn voor R. (Mama van R., 12 jaar)

Wij wilden altijd twee kindjes maar na de ontdekking dat M. een zware beperking had, ben ik toch voor een derde kind gegaan en dat heeft eigenlijk wel met dat opvangidee te maken. Dat was bij ons de idee van hoe groter je sociaal netwerk, hoe beter. (mama van M, 9 jaar)

De aanwezigheid van een kind met specifieke noden heeft invloed op elk facet van een gezin-zijn. Het vraagt om **steeds rekening te houden** met de noden van broer/zus.

Dan zeggen zij: "Ja, het is een keer stil, hé." Dan gaan ze dat ook wel zeggen, hoor. Hun leven is veel veranderd met Z. Had het alleen zij twee geweest, ja, dat ging een heel ander gezin zijn, hé. (mama van Z., 7 jaar)

Als zij (zus) honger heeft, kan ik dat makkelijk drie kwartier rekken, omdat L., zij is heel dwingend en heel dominant en heel bepalend en dat merk ik dan wel dat ik eerder zorg dat het voor L. in orde is want dan is die stress weg. (mama van L, 5 jaar)

Moelijk. Het is soms heel moeilijk. De oudste broer die vindt D. een ambetant kind. Wat te verstaan is. Die komen niet zo goed overeen. Ze komen wel overeen, maar dat zijn geen beste maatjes. Hij is ook volop aan het puberen, ja, hij wil groot doen. (Mama van D, 12 jaar)

Er wordt vaak afgestemd op elkaar **als partner** en taken in de opvoeding, zorg en ondersteuning worden verdeeld. Er worden afspraken gemaakt over hoe ze hun tijd, energie en mogelijkheden zo efficiënt mogelijk inzetten. Doorheen de gesprekken wordt wel duidelijk hoeveel zoeken en de dagelijkse zorg er op schouders valt van de moeder.

Allé weinig, dat moet ik niet zeggen, hij (papa) doet wel zijn best en hij zal wel de kinderen verzorgen, maar zo die begeleiding met het psychologisch onderzoek. Dat komt bij mij, ik ben de trekker daarin, omdat ik dat belangrijk vind om nu die ondersteuning te geven. (Mama van R., 12 jaar).

Hij (vader) heeft een hele zware job, dat is een beetje een probleem ook. Hij is directeur van een rusthuis. Dus eigenlijk, ja... Geen 9 to 5 job. 's morgens vroeg, 's avonds laat, vergaderingen... En het feit dat ik minder werk, is dat ook soms van 'ja, de klas...'. Eigenlijk is het hier het klassieke patroon, niettegenstaande dat we er allebei zijn. (...) Zijn job is ook zo onvoorspelbaar, dat ik niet kan rekenen op 'sta je om vier uur aan de schoolpoort?', dat niet. (Mama van F, 11 jaar)

Naar het stad wandelen, over de zeedijk, perfect, M. mag mee. Maar dan wil je bijvoorbeeld een winkel binnengaan, maar dat gaat niet met M. want ze heeft lange armen en alles dat ze kan pakken, daar is ze mee weg. Ja, dan moet er één iemand buiten blijven staan. (mama van M., 9 jaar)

De ouders geven aan dat ze elkaar echt **nodig hebben** en complementair proberen te zijn in het samen nadenken en beslissingen nemen.

Samen, al een aantal jaren. Wat dat betreft beseffen we dat we het beste voor T. willen. (papa van T., 4 jaar)

Gelukkig zijn we daar met ons twee allebei hetzelfde in, want soms hoor je dat de ene van het koppel wel die vrijheid wil en de andere zegt: "Nee, alles voor mijn kind." Dan zit je wel serieus in de problemen, hé. (mama M., 9 jaar)

Het blijft voor de partners wel van belang om **aandacht te blijven hebben voor elkaar**. Partners hebben nood om tijd te maken voor elkaar en oog te blijven hebben voor de ander.

Wij samen, de ene is rationeler, de ander is emotioneler. En dat gaat. Dat gaat soms ook echt niet. Maar bon, wij doen dat zo en dat is niet slecht. Ik heb dat nodig van een rationele te hebben en hij heeft dat nodig voor af en toe een emotionelere te hebben, en zo zijn we naar één gegroeid. (mama van L., 10 jaar)

Wij hebben nu via thuisoppas een dame die één à twee keer in de week 's avonds komt zodanig dat wij naar de basketbal kunnen gaan, dat wij regelmatig kunnen gaan eten, eigenlijk redelijk vrij, als koppel. Zoals we het graag zouden willen. Wat dat we weinig doen is als gezin, dat merk je, daar splitsen we ons rap af. (mama van M., 9 jaar)

Ik vond dat in het begin heel belangrijk en mijn man ook, wij klinken elke dag op het leven. Heel stom. Maar een kwartiertje per dag proberen wij bewust samen te zitten met een puddinkje of een dessertje of wat dan ook. (mama van D., 6 jaar)

Ze vraagt veel energie, L. Maar in het weekend spelen we toch... Terwijl jij rust in de zetel, speel ik een spelletje met haar. (mama van L., 6 jaar)

Het kind met specifieke ondersteuningsbehoefte heeft invloed om de **relatie** van het gezin **met de buitenwereld**. Ouders geven aan dat ze veel buiten zijn om te ontspannen, heel vaak naar vaste plaatsen waar ze het gezin kennen en waar het gezin weet wat ze mogen/kunnen verwachten. Jonge ouders vinden het belangrijk om heel veel te blijven doen met het kind. Tegelijk wordt er ook veel verteld over hoe lastig en moeilijk het is om ergens anders te zijn dan thuis, vooral bij kinderen die ouder worden.

Maar we doen wel veel met T. Dus we zijn wel veel buiten: fietsen, wandelen... (mama van T., 4 j)

Wij gaan niet heel vaak naar vrienden want D. is vervelend. Wij weten ook niet hoe hij zal reageren. Wij blijven meestal thuis zodat vrienden naar ons komen. Dan kan hij op zijn kamer zijn ding doen. (mama van D., 12 j)

En dat is jammer dat je niet meer als gezin iets kan doen. Of thuis, ja, op bepaalde plaatsen, we hebben daar een tea roomke waar er een trampoline is, niet zo ver... (...) Daar weet je dat je op je gemak bent, maar niet veel hé! (mama van F., 11 j)

In elk interview blijft het voor de ouder(s) zoeken naar een eigen agenda en **ruimte voor jezelf**. Die komt door de grootte van de zorg in de gezinscontext heel erg in het gedrang.

Je loopt uw eigen voorbij. We zijn ons eigen echt voorbijgelopen op een zeker punt en hebben moeten zeggen van 'stop'. We zullen altijd alles voor V. blijven doen wat nodig is, maar we zijn... Je verwaarloost je zelf ook een beetje, heb ik gemerkt. (...) Dat zijn zo klein dingen, maar dat je soms merkt van 'oei, mijn haar is al een jaar en half niet geknipt'. Mijn vriendin zei 'E., uw haar is kapot, ga naar de kapper'. 'Ja, maar wanneer moet ik dat doen?'. (mama van V., 4 jaar)

We hebben altijd afgesproken vanaf het eerste jaar, dat D geboren was. Het eerste jaar zijn we gewoon heel de tijd bezig geweest. Maar toen hebben we allebei gezegd: we moeten een hobby. Toen dat hij naar de eerste kleuterklas ging, naar het instapklasje, hadden we zoiets van: we moeten een hobby vinden, allebei. Mijn man en ik, we hebben allebei een hobby. (...) Maar dat vinden we dus heel belangrijk dat we allebei nog onze aparte dingen doen. (mama van D., 6 jaar)

Dat heeft impact gewoon. Ik heb ook geen tijd bijna voor mijzelf. Dus, ja, dat doet goed een keer, hé, tijd voor uzelf, mag ook eens, hé. Dat is minder, maar ja...(mama van J., 10 j)

1.4. Netwerk van ondersteuning rond kind en gezin opbouwen

Ik heb altijd alle hulp aanvaard dat ik kon hebben en daardoor heb ik gelukkig zelf nooit iets voor gebad of wat dan ook. Ik ben altijd heel sterk geweest. (mama van D., 6 j.)

Ouders denken na wie er in hun netwerk zit en wat deze persoon kan betekenen. Netwerk is niet iets wat er is, je dient het op te bouwen en te onderhouden. Ouders gaan op zoek naar mensen die ze nodig hebben om hun gezin draaiende te houden. Dit hangt samen met de financiële mogelijkheden van elke familie. Naargelang de sterkte van het netwerk en de uitwisselingsmogelijkheden, geven mensen aan dat ze gerichter en sneller info kunnen vinden.

En ik ben gewoon op een gegeven moment gaan nadenken, wie ons zou kunnen helpen om samen voor B. te zorgen. (mama van B., 15 j)

De zorg is allemaal voor ons. Nu zijn wij aan het denken om een meisje te laten komen in de namiddag, bijvoorbeeld, van twee tot zes. Iemand die kan meehelpen spelen met de kinderen. (pleegmama F., 10 j)

De ondersteuning gaat niet alleen over kinderopvang, er komen veel andere mensen bij kijken. De (aanzet van de) ondersteuning hangt voor een groot deel samen met de **medische zorg**. Waar de vaststelling van de diagnose of de opvolging van de problematiek gebeurt, start vaak de toegang tot extra ondersteuning. Deze is heel vaak handicapspecifiek en kan daardoor ook verschillen in aard en intensiteit. De mensen die de ouders daar tegenkomen, zijn heel invloedrijk, soms zelfs jaren nadien. Ouders hebben heel veel vertrouwen in het deskundigheid en adviezen van de medische sector: zij weten wat het kind nodig heeft.

Omdat ik via hen wel heel veel goede tips kreeg, dr. x (uit COS), ik vond dat een heel fijne madam en die heeft mij heel veel fijne dingen gezegd, bijvoorbeeld (naam dienst) is door haar gekomen dat ik zelf niet wist dat er zo een gespecialiseerde dienst was voor kinderen met geoor- en taalproblemen dus in die zin blijf ik dat wel doen. (mama van L., 5 j)

En onze kinderarts is eigenlijk blijven zoeken naar wat is er hier nu onderliggend het probleem en toen zijn we uiteindelijk, nu in februari 2018, te weten gekomen dat hij gluten-intolerant is, na 2,5 jaar. (mama van L., 3 jaar)

Heel fysiek, hé, dat was puur lichamelijke, dat was van: "Heeft ze een bril nodig, ja of nee? Heeft ze orthopedische schoenen, van die lange dingen of spalken?" Dat was meer echt een puur fysieke inschatting. "Gaan die voetjes ooit geopereerd moeten worden want die staan zowat bol?" Dus ja, dat was eigenlijk, ja, puur orthopedisch benaderd en artsen, vanuit de artsen, benaderd. (mama van M., 9 j)

Kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften ondergaan (veel) **testen en onderzoeken**. Dit is nodig om te weten wat er aan de hand is en om toegang te krijgen tot ondersteuning. Ouders leggen een lange weg af en dienen te volharden om de nodige ondersteuning te krijgen en om antwoorden te krijgen op hun vragen. Dit neemt vaak veel tijd in beslag.

We zijn tien dagen in het UZ geweest. Heeft hij daar op pediatrie gelegen en toen hebben ze al heel veel testen gedaan. Ze vermoedden al iets, maar er werd nog niet veel aan ons verteld in het begin, hé. Van, okee, er is iets. We hebben een aantal kenmerken gezien, we gaan een aantal testen doen, maar het gaat wel nog een aantal maanden duren voordat je echt een uitslag hebt, voordat er een naam op geplakt kan worden. Dus we zijn tien dagen in het ziekenhuis geweest. Toen is hij thuisgekomen. We hebben heel veel doktersonderzoeken en ziekenhuisonderzoeken gehad, maar hij is eigenlijk altijd gezond geweest, niet veel ziek. (mama van T., 4 j)

“Willen jullie weten of het erfelijk is? We kunnen bloed afnemen en we kunnen op zoek gaan naar wat het is?” Dan hebben wij een tijdje nee gezegd. Voor ons hoefde dat niet. We vroegen ook of dat iets uitmaakte voor de behandeling, maar ze zei: “Nee, voor de behandeling maakt dat niet uit. De behandeling is gewoon het beste uit M. halen. Dat is hetgeen we gaan doen.” Maar dan begonnen wij te denken aan een tweede en een derde kindje. (mama van M., 9 j)

Er is veel sprake over monitoren, bewaken, testen en onderzoeken, steeds weer opnieuw. Je hebt het **bewijs van verschil** nodig om toegang te krijgen tot hulp, om het kind beter te begrijpen, om te weten wat je moet doen... Dit is een lastige opdracht en tegelijk noodzakelijkheid voor veel ouders.

De juffrouw zei van 'Er is iets met haar, maar we weten niet goed wat, je zou toch best eens naar het COS gaan, een keer testen laten doen'. En daar hebben ze heel veel testen, psychologisch en van alles. Er zaten wel moeilijke proeven tussen, hoor. Ze zat op een stoeltje hier. We zaten achter haar, op een stoel, we mochten niet helpen, we mochten alleen kijken, maar we moesten zwijgen. En ze moest puzzelen en zo. Dat waren moeilijke puzzels, hoor. Goed leggen en al, dat was een figuurtje dat ze moest maken, die staart had ze dan verkeerd gelegd, en een huisje ook. En ze keek soms achter haar 'Mama?' en ik zag dat en ik mocht niet helpen. Ze keek van 'Mama, kom, help me.' (mama van L., 6 j)

De **toeleiding inzake kinderopvang** gebeurt vanuit een wereld van specialisten: ziekenhuis, thuisbegeleiding, COS...

De kinderarts had gezegd van 'Mevrouw, met L gaat het niet lukken in het kinderdagverblijf'. En ik had zoiets van 'Als dat niet lukt, wat is dan het alternatief? Ik ga werken, het gaat dus moeten werken.' 'Ja, je gaat daar een oplossing voor moeten zoeken'. (mama van L., 3 jaar)

Het was een kriebaby, een huilbaby. Die is daarvoor opgenomen geweest, verschillende keren, want ik belde naar de pediater en ik zei: “Ofwel neem je mij op ofwel mijn kleine, want ik kan niet meer.” Die kriebste dan acht uren per dag. Ik was op. Ik heb mij eigenlijk altijd heel goed laten omringen, ook door thuisbegeleiding. (mama van D., 6 j)

Hulpverlening wordt door ouders als **ambivalent** ervaren. Het is noodzakelijk, maar tegelijk vraagt het ook veel om met hulpverlening je draai te vinden en te leren omgaan.

Nu loopt dat allemaal veel vlotter, in het begin was dat veel moeizamer, omdat we toen eigenlijk veel meer hulpverlening hadden voor J. Thuisbegeleiding kwam ook aan huis toen en we moesten één keer per maand op controle voor haar monitor. Dan bij de ene kinderarts in het ene ziekenhuis, dan naar de andere kinderarts in het ander ziekenhuis voor haar ontwikkeling op te volgen, één keer per maand. Dat was een

kluwen en ik had het gevoel dat ik meer bezig was met van de ene kliniek naar de andere te lopen, maar ondertussen is dat toch wel wat genormaliseerd. En ze heeft wel haar medicatie sowieso, op den duur ben je geroutineerd en weet je zelf wat je moet doen. En de apotheker kent ons heel goed, dat is, ja... (mama van J., 4 j.)

In veel interviews komt de ondersteuning van **grootouders** terug. Zij springen bij in de opvang en zorg met de ouders. De ouders durven bij hen vragen stellen, zeker om hun eigen tewerkstelling te kunnen realiseren. Deze ondersteuning blijft ook veel langer nodig dan voor andere kinderen: het gaat hier vaak over kinderen die niet alleen thuis kunnen blijven. In veel situaties zijn de grootouders betrokken en dragen ze mee, zelfs op hoge leeftijd, zelfs al blijft dit voor ouders niet de meest wenselijke opvang.

Oma is thuis, die heeft reuma en soms is dat wel eens ambetant, als ze zelf een slechte dag heeft. Maar nu heeft ze ook maanden in de plaaster gelegen omdat ze geopereerd is aan haar voet. Dus nu is dat ook lang niet meer gebeurd. Dus, uhm, ja, voor nu, voor de grote vakantie heeft ze al gezegd: "Ja, nee, laat die maar gewoon twee maanden naar hier komen." Dus, uhm, alle, ja, in mijn weken dan, hé (papa is gescheiden). In de weken dat ze bij mama zijn, dan gaan ze wel naar (naam opvang). Ja, dat is omdat zij geen andere oplossing heeft. (papa van N., 7 j en N., 5 j)

Klaarstaan voor L. als hij van de bus komt om 17 uur, ja, dan hebben wij oma nodig hé. Op woensdagnamiddag gaat hij bij de ouders van mijn man, dat is niet meer nodig voor onze jongste zoon. (mama van L., 10 jaar)

Ik krijg daarbij ook de hulp van de grootouders waarvan twee hier om de hoek wonen. Mijn eigen ouders wonen iets verder, maar nu ook nog niet zo ver. Als het nodig is om de kinderen daar af te zetten, is dat ook altijd mogelijk. Ja, de grootouders zijn heel aanwezig. (papa van L., 5 jaar)

Het is **niet evident om familie te betrekken**. Soms zijn grootouders niet beschikbaar omwille van de leeftijd, de afstand... Soms is het niet mogelijk om familie bereid te vinden om op kinderen te passen, zeker bij kinderen met moeilijk gedrag. Er is ook de vooronderstelling dat dit lastig is én om te vragen én om hen dit te laten doen. Als het kan, zijn ouders wel heel dankbaar.

Grootouders niet, dat kan niet. D. zijn ouders zijn er niet meer en mijn mama is 93, zit in het rusthuis, dus dat kan niet. Maar het is ook heel moeilijk om mensen te vinden die het aankunnen, hoor. Gewoon, ik zeg maar mijn zussen of mijn broer: de ene durft dat, de andere durft dat niet. Stom voorval, Hemelvaart, het is dan altijd Heilig Bloedprocessie in Brugge, ik loop dan altijd mee met W. (...) Wat zegt papa: 'Ik zou wel een keer willen komen kijken naar jullie'. Maar ja, F. kan niet mee, hé? Die maakt het veel te druk, dat gaat niet. We zoeken opvang, gewoon die donderdag van 1 tot 5. Dat is een zondag, dat is Hemelvaart, de studenten zijn dan in de blok, dus de babysits, dat is al moeilijk. Ik zet op mail naar mijn broers en mijn zussen, mijn zus belt: 'Ja, ja ik ben wel thuis, maar je mag me maar op de laatste van de reservelijst zetten'. Ja, dat is dus duidelijk van 'Ik zie dat niet zitten'. 'Dat is wel lang hé, vier uur', ik zeg 'Ja, maar ja, woensdag is het geen school, donderdag, vrijdag, zaterdag, zondag, hé'; ik zeg 'Voor ons is het vijf dagen, ik zoek opvang voor vier uur'. 'Je hebt toch veel babysits? Kan je niet aan een babysit vragen?'. Ik weet dat ze een dochter heeft die voor het ogenblik een schakelaar doet, die nu geen examens heeft, dus eigenlijk wel kan. 'Ja, zij heeft wel exa... eu, vergaderingen die dag voor Oranje.' Ze zit dan nog

als leidster in Oranje, dat is dan nog een beetje moeilijk, want ik zeg dan al wat er niet klopt en ze zit daar dan... Dus dat is dan ook moeilijk hoor. Uiteindelijk is mijn broer gekomen en mijn broer is dan gaan wandelen met hem, want ik had toevallig een nieuwe buggy in testweek en is hij gaan wandelen met hem en overal naartoe geweest en, ja... 'Als het nodig is, kom ik' zegt hij 'als je niemand vindt, kom ik'. Mijn zus is dan de laatste van de reservelijst, dat hoor je niet graag hé? Maar ze ziet het ook niet zitten. Moest ze zeggen van 'Ik zie het niet zitten', of 'Ik durf dat niet'. (mama van F., 11 j.)

Nooit aan de familie durven vragen omdat ze het wel zouden doen, maar eigenlijk het wel een beetje lastig vinden, weet je. (mama van M., 9 j)

Mijn nicht is meter van onze L., en die vraagt zelf: mag hij mee eens komen logeren en mag ik hem meenemen naar de zoo. En dan gaan ze op uitstap en het is allemaal zo geen probleem. Het is eigenlijk ook wel echt fantastisch. (Mama van L., 4 J.)

Bij de professionele steunfiguren zien we terugkerend wijzen in de richting van de **thuisbegeleiding**: luisteren, vragen en onzekerheden opvangen, het perspectief van ouders verdedigen naar kinderopvang en school, vragen rond de andere kinderen bekijken, toeleiding naar hulpverlening en administratie... De thuisbegeleid(st)er speelt een heel belangrijke rol als vertrouwensfiguur voor de ouders over hun beleving als ouder van een kind met een extra ondersteuningsbehoeften. Het gaat heel vaak over het bevestigen van hun als ouder, ouders hebben er nood aan om dit te horen van een professioneel. De thuisbegeleiding start vanuit een handicapspecifieke invalshoek: de problematiek bepaalt waar je terecht komt.

Geblokkeerd durf ik niet zeggen omdat ik eigenlijk wel, ja, het is soms, ja, we hebben wel thuis thuisbegeleiding en zo allemaal aangevraagd omwille van onze D. We willen hem beter proberen begrijpen omdat hij nu ook in zijn puberteit komt. Hij begint ook ouder te worden. Hij begint groter te worden. Zijn kracht wordt ook groter. Plus het wordt ook met de kleinste zus soms heel moeilijk en ook met de oudste broer. (mama van D., 12 j)

Ik vind heel belangrijk dat er thuisbegeleiding is, dat ik daar soms, hoe moet ik het zeggen, je kan uw vragen daaraan stellen, je kan uw onzekerheden zeggen, maar ook geven ze soms van 'je bent goed bezig'. Allé, weet je? 'Dat is normaal.' Of zeggen ze soms 'rustig, niet te rap'. (mama van V., 4 j)

De thuisbegeleiding, die is wel meer dan een jaar gekomen. Die geeft dan ook tips waar je terecht kan voor informatie of zij gingen ook mee naar een overleg op school, want je weet persoonlijk niet zoveel van die problematiek. Je gaat ook op ontdekkingsstocht dus hulp, mensen die daarin staan en dan mee met u naar de school gaan om u een beetje te verdedigen. (mama van J., 10 j)

Bij niemand, ik zou niet weten... Het enige dat ik dan denk, met de thuisbegeleiding, nu zijn die eerder bezig met L. en J. (broer), een keer met L. apart, ook met J. apart, want we willen dat de thuisbegeleiding met de oudste dingen doet apart, dat hij ze eens kwijt kan. Bij iemand neutraal. Dat doet hem echt deugd. (mama van L., 10 j)

The people of Atlas (Integratie en Inburgering Antwerpen) made it possible that we got support of the thuisbegeleiding. It became clear that there was something wrong with A. In the childcare they thought she was traumatized of the journey. The person of the thuisbegeleiding helped us with all the administration, to find the right support and also services that were financially possible for us. (Father of A., 3 j.)

(over thuisbegeleidingsdienst) 'Ik heb er heel veel aan gehad. Ook voor mijzelf, om te horen dat ik goed

bezig was. Dat had ik echt nodig, omdat je zit met zoveel twijfels als moeder... Je wilt het beste voor je kind maar, ja, is dat het beste? (mama van D., 6 jaar)

De (zelfstandige) **onthaalouder** komt in het verhaal van de drie ouders die daar opvang vinden terug als steunfiguur. Het blijkt een persoon te zijn die heel sterk meeleeft met wat er met het kind met specifieke ondersteuningsbehoeften gebeurt, die heel snel weet wat er bij de ouders leeft en in vertrouwen wordt genomen. In twee situaties gaat het over onthaalouders die zelf van heel dichtbij ervaring hebben met een eigen kind met een beperking. Dit geeft verbondenheid in de ervaringen tussen de ouders.

Ik heb een afspraak met de psycholoog of ik heb een afspraak bij de kinderarts of ik laat hem terug testen, dan is zij één van de eersten die het weet. Zij houdt daar dan ook rekening mee. Ja, wij zijn ook zo gegroeid dus ik vind dat soms, ja, dat is een tweede mama voor mij, eigenlijk. Zij gaat ook regelmatig mee. (mama van D., 12 j)

Want, onze onthaalmoeder heeft ook een zoon met een beperking. Het is iets helemaal anders, maar die jongen heeft bijvoorbeeld ook SMOG geleerd. Dus, ja, dat was zo mijn eerste geruststelling van 'Die gaat dat begrijpen'. Dat is keigoed. (Mama van L., 4j)

We hebben ongelooflijk geluk gehad met onze onthaalmoeder op alle vlakken eigenlijk. Eén, we hebben iemand die ervaring heeft met kindjes met een handicap zoals bijvoorbeeld onze kinesist die bij ons aan huis komt, gaat ook bij haar en zij kennen elkaar van andere kindjes op te volgen. Dus dat loopt eigenlijk heel goed. Dat is een groot voordeel van haar. Maar twee, zij woont hier ook juist achter de hoek, dus ook puur praktisch. We hebben haar van eigenlijk heel in het begin vernuttigd: 'Kijk, J. is nu al geboren' en ze heeft daar heel goed, heel rustig op gereageerd. (...) Ik wist dat zij onthaalmoeder was. Dus in de tijd, toen ik zwanger was, heb ik mij ingeschreven op de stedelijke kinderopvang database, of hoe noemt dat? Maar ook bij haar eigenlijk. En dan heeft zij eigenlijk heel snel laten weten van 'ik heb plaats' en dan ook niet teruggekrabbeld toen ze vernomen dat ze ja.... Dus op dat vlak zitten we nu eigenlijk zeer goed. (mama van J., 4 j)

Er is het belang van **internet** in het vergaren van extra informatie en in het delen van ervaringen met andere ouders. Het is een heel toegankelijke bron, maar het vraagt wel tijd en energie.

Dat is via Facebook dat ik die heb opgesnord. Ja inderdaad, ik zit daar zo op een paar groepen 'zeldzame chromosomale afwijkingen' en zo kom je in contact en hebben ze mij puur toeval gecontacteerd van 'Ah! ons dochtertje heeft hetzelfde!' (mama van V., 4 j)

Ik zoek op het internet informatie. Of stel vragen aan de school of het revalidatiecentrum. Daar kan je wel bij terecht, maar ik heb ook niet altijd de moed of de energie om daar altijd tijd in te stoppen, moet ik zeggen. Er zijn zowel momenten dat ik dat kan en dan soms niet. (mama van J., 10 j)

Veel ouders geven aan dat het niet evident is om ouderschap van een kind met specifieke ondersteuningsbehoeften te **combineren met zelf professioneel** als hulpverlener aan de slag zijn. Het helpt om te zien dat er iets niet goed loopt in de ontwikkeling van het kind. Het is niet omdat je zelf tewerkgesteld bent in de sector van mensen met een beperking (welzijn, onderwijs, kinderopvang...) dat je als ouder beter weet waar je terecht kan of waar je aan toe bent.

Ik werk in de kinderopvang, dus ik heb ook heel veel kinderen gezien en ik wist dat er iets mis was. Ze (dochter) was heel groot toen ze geboren was en ze hadden gezegd van: maar dat is normaal en dat been dat stond wat gebogen, dat komt wel goed. Maar dat ander been, dat kwam inderdaad goed, maar... en dan heb ik gezegd: ik ga niet weg voor er foto's van gemaakt worden. En dan wist de dokter het niet meer, dat hadden ze nog nooit gezien en toen werden we doorgestuurd naar het UZ. (Mama van R., 8 jaar).

Ik heb dan nog het voordeel dat ik de sector heel goed ken, en dan nog hé! Want dan nog, bijkomende kinderbijslag, dat is nu zo stom hé, maar ik had daar nooit aan gedacht dat ze daarvoor in aanmerking ging komen, maar ik heb veel contact met de mutualiteit ook die zei van 'je moet daar toch een keer voor kijken voor haar', ik dacht 'eigenlijk is dat wel waar'. Allé zo stom hé! En dan heel die procedure doorlopen en natuurlijk heeft ze daar recht op. Ja, en dan denk ik mensen die niet thuis zijn in de sector, dat is een ramp, dat is een ramp. (mama van J., 4 j)

1.5. Inschatten van ondersteuningsnoden van eigen kind

Tijdens de geboorte had ik dan snel gezien van 'het lijkt er een beetje op alsof hij het syndroom van Down heeft'. Het was zo onverwacht en wat houdt dat allemaal in? Hoe moeten we ons daarop voorbereiden? We wisten totaal van niets. (Papa van B., 4 j.)

Het is voor ouders niet makkelijk om de ondersteuningsnoden van hun eigen kind in te schatten. De noden kunnen ook heel **veranderlijk** zijn en afhankelijk van het moment dat de problemen opgemerkt worden.

Het is heel versnipperd, het is heel moeilijk om juist te zeggen 'dat zijn haar noden' of 'daar zit'... (mama van B., 15 j)

Na verloop van tijd, blijkt dat ouders hier leren mee omgaan: je groeit erin en de ondersteuningsnoden blijven steeds in beweging, maar het omgaan ermee wordt wel een **automatisme**. De noden vragen wel altijd om rekening te houden met het kind en te zorgen dat de situatie veilig blijft. Dit vraagt veel preventief denk- en handelwerk van de ouders.

'Ja, bijvoorbeeld, wij mogen niet zeggen: "We gaan naar de winkel." En als we naar winkel gaan en we gaan naar een andere winkel, nee, dat gaat niet. In de winkel ook: elke gang moeten we nemen, niet iets pakken, bijvoorbeeld, ik heb alleen maar melk nodig, toch moet ik elke gang nemen ook al is dat voor één busje melk. Dat zijn zo stomme dingen, maar daar groei je mee op. Bij ons is dat een automatisme geworden. (mama van D., 12 j)

Dus wij bereiden zijn tijdlijn samen voor 's avonds voordat hij naar bed gaat zodat hij al weet wat hij 's anderdaags gaat doen. Vanaf het moment dat je opstaat, doe je elke morgen wel hetzelfde: eerst naar het toilet, handen wassen, gezichtje wassen en omkleden. Ineens wou hij eerst zijn schoenen aandoen en in de auto na het opstaan. Dat was gewoon niet mogelijk. Hij heeft zo momenten dat hij ineens volledig in de war raakt en dat zijn zo'n dagen bijvoorbeeld. De vrijdag is een zware dag geweest omdat hij ook later op school mocht blijven. Het is bijna het einde van het schooljaar, dus ze mochten daar blijven eten 's avonds. Hij wou daar blijven slapen. Wij hebben gezegd van nee, dat gaat niet. Daar blijven slapen lukt niet. (papa van L., 5 jaar)

Ik kan dat niet incalculeren hé, hij denkt 'ik ben gaan fietsen' en 'ik ben bij mijn meter even gestopt'. (...) Af en toe doet hij van die dingen van 'oei'. Hij is gewoon uit zijn bed gekomen en 's morgens in zijn pijama naar zijn meter gefietst, alleen. Allé, okee, toch deuren vastdoen,... We dachten dat hij dat al kon, maar dan valt dat toch een keer voor dat hij toch zo van die rare dingen doet. (mama van L., 10 j)

Ouders zijn **advocaat** van hun kind. Ze beseffen dat er iets in de ontwikkeling van hun kind anders loopt, maar bewaken op elk moment ook zijn/haar rechten. Hun kind is tot veel in staat en meer dan enkel zijn/haar beperking(en).

Maar het enige wat je steunt op dat moment is wat je ziet. (...) Als je gaat bedenken: een kind met een beperking, dan is dat al heel anders dan als je denkt: T. Dus ja- Het is maar zo, hé. Het is T., dat is goed. (mama van T., 4 j.)

Sommige ouders voelen al heel vroeg aan dat er specifieke noden zijn voor hun kind, voor andere ouders wordt dit anders ervaren. Soms wordt het maar op school duidelijk dat een kind meer ondersteuning nodig heeft. Toch zie je steeds terugkeren dat de realisatie dat er iets aan de hand is met het kind, voor ouders gepaard gaat met **bezorgdheid, verdriet, chaos en verwarring**. Het is een nieuwe, onzekere wereld voor veel ouders.

Er komt veel op ouders af: het vraagt aanpassing van je mensbeeld en je ideeën over opvoeding. Je **eigen beeldvorming en ervaringen** naar personen met een beperking speelt een rol en beïnvloedt mee het proces.

Bij mij, ik moet je eerlijk zeggen dat van die eerste periode, dat ik niet meer alles weet. (mama van T., 4 j.)

Wij hebben hier schuin tegenover een koppel met een zoon met Downsyndroom, die is wel al begin de 30, Zijn mama kiest zijn kleren, maar die loopt zowat hetzelfde gekleed als zijn vader, dus zo'n hele oude stijl. Of zo heel slobberige joggingsbroeken en zo. Dat was mijn eerste idee ervan. Dat was niet zo heel goed. Ik dacht: mijn leven is hier gedaan. (Mama van L., 4 jaar).

Ik kom op het oudercontact en de juffrouw zegt 'er scheelt toch iets, we gaan toch misschien iets moeten doen'. Dat was een slag op mijn hoofd dat ik een beetje kreeg, en de zorgcoördinator zat er ook bij en... Ja, ik had het toch niet verwacht." (mama van L., 6 j)

Moeilijk gedrag ligt heel erg moeilijk bij het inschatten van de ondersteuningsnoden zowel voor de ouders zelf, de opvang als de buitenwereld. Dit leidt bij kinderen herhaaldelijk tot weigering of uitsluiting.

Gedrag is, ja, agressief, kinderen pijn doen, niet willen luisteren, alles op stelten zetten, ja, dus, dan moet hij naar de directeur om daar wat af te koelen dat is J. dan niet meer, dan is hij buiten zichzelf. Ik denk ook prikkels van buiten. Dingen niet begrijpen zoals, ja, anderen, de gewone kinderen. (mama van J., 10j)

1.6. Eigen initiatief van ouders = voortdurend noodzakelijk

Nee, want we hebben dan ook verhoogde kinderbijslag aangevraagd, maar dat was omdat we iemand kenden die in ongeveer dezelfde situatie zat en die zei van 'eigenlijk moet je zo'n aanvraag doen, want misschien krijgen jullie dat ook', maar er was nooit iemand die tegen mij gezegd heeft, geen kinderarts, geen chirurg van 'dat is misschien...'. (Mama van R., 8 jaar)

Eigen initiatief is een cruciaal element dat in alle interviews met ouders terugkeert. Ieder op zijn/haar eigen manier heeft de indruk dat heel veel afhangt van wat je zelf als ouder onderneemt.

De **eigen investering** van ouders is groot. Er dient heel veel opgenomen te worden door de ouders, steeds weer opnieuw. Het vraagt veel energie van ouders om hun puzzel telkens weer rond te krijgen en dit niet alleen inzake kinderopvang. Het is niet altijd duidelijk voor de kinderopvang hoeveel ouders op zich nemen en zelf doen.

Ik heb nog een aantal to-do's, ja. Dat ik weet, dat stopt nooit, dat stopt eigenlijk nooit. Telkens als je denkt van 'ah, er is iets in orde'. Komt er toch iets anders bij, of drie dingen tegelijkertijd. (mama van V., 4 j.)

Nu heb ik zitten vragen in M., wij woonden daar nog niet zo lang, bij de bakker, bij de beenhouwer, zijn er hier mensen die je kent die het eventueel zien zitten om een kindje individueel thuis op te vangen. Maar je vindt dat niet, je wilt ook niet zo snel uw kinderen in handen geven van mensen die je niet kent. (mama van L., 3 jaar)

Het is niet evident om je weg te vinden in de hulpverlening. Ouders worden met heel veel geconfronteerd dat ze **zelf** moeten **uitzoeken**: opvang, vakantie, ziekte, hulpmiddelen, administratie,... Dit kost niet alleen veel energie, maar ook zeer veel tijd.

Dan zijn we beginnen zoeken, maar ja... en je komt dan in een wereld terecht waarvan je zo niet goed weet en niemand kan u daar bij helpen... Nu zou ik precies moeten weten wie mij zou kunnen helpen, doordat we nu al 3 jaar verder zijn. (mama van L., 4 j.)

We moeten zelf altijd initiatieven nemen, wij moeten zelf zoeken. Wij moeten zelf weten dat we een extra kinderbijslag kunnen krijgen, wij moeten zelf van de mutualiteit horen dat we naar het VAPH kunnen gaan en daar ook nog dingen kunnen verkrijgen, dat heeft allemaal zeer lang geduurd vooraleer er iemand gezegd heeft waar we terecht konden. Veel te lang. (mama van L., 10 j)

Ouders schetsen zichzelf vaak in de rol van 'go-between'. Zij begeven zich tussen veel verschillende betrokken partijen, diensten en individuen die samen verantwoordelijkheid dragen in de ondersteuning van het kind met specifieke ondersteuningsbehoeften. Het is niet alleen de informatie managen en doorgeven over de specifieke noden of welbepaalde ondersteuning, het gaat ook over de vertaling hoe je iets kan gebruiken en inzetten voor jouw kind. Je moet dit als ouder ook allemaal zelf opvolgen en de gepaste acties op het gepaste tijdstip ondernemen.

Van alle dokters- Ik heb een boekje. "T. dokters." De afspraak die we hebben gehad en dan zet ik daarbij okee, ik moet dan en dan weer. Een afspraak, want bij sommige dokters moet je zelf een afspraak maken,

bij andere dokters krijg je automatisch een nieuwe afspraak. Dus ik heb een boekje en daar schrijf ik precies in wat heeft die dokter gezegd op dat moment en wat is de vervolgspraak. Anders kan je dat niet bijhouden. Dus daar ben ik mee begonnen in september 2015. (mama van T., 4 j.)

Het is niet alleen weten dat Leespraat (leesmethode voor kinderen met DS) bestaat, maar hoe doe je dat dan? Hoe heb je dat geïntroduceerd op die scholen? (Mama van B., 4 j.)

Maar eigenlijk ben ik de persoon die overal de informatie doorgeeft of zegt van "als je die info wil, moet je naar daar". Gelijk bij het aanvragen van mijn PAB ook, ben ik degene die naar de kinderarts gaat en overal de nodige vragen rondstuurt. (mama van Z., 7 j)

In heel veel interviews kwam het gevoel om **alleen te staan** veelvuldig terug: vechten, alleen beslissen, tegen muur lopen, steeds weer opnieuw vragen, controleren... Ouder zijn van een kind met specifieke ondersteuningsnoden kan heel frustrerend zijn. De ouders geven zelf aan dat dit heel lastig moet zijn voor ouders met minder sociaal kapitaal, gezinnen met een lagere SES of migratieachtergrond. Je moet altijd weer opnieuw je eigen zaak in handen nemen en blijven aandringen om de kinderopvang en de ondersteuning rond te krijgen.

Ik vind dat dus verschrikkelijk, hé. Hoeveel keren dat ik dat bij mij op het werk al niet gezegd heb. Dat ik zelf moet dingen zoeken en opzoeken en bellen en herbellen en dat is verschrikkelijk. (...) Je moet er enorm, enorm zelf achter zitten. Op dat vlak, alles is er wel, maar ze komen het niet brengen aan je voordeur. Nee, helemaal niet. En ook fouten, hé. (mama van Z., 7 j.)

We hebben toch vaak het gevoel gehad, we staan er alleen voor. Ook al hebben wij veel hulp ervaren van de vereniging Downsyndroom Vlaanderen. Het is zelf zoeken, rond vragen en twijfelen over welke beslissing we moeten nemen. Ik denk dat wij sterk genoeg zijn en ondernemend genoeg om zijn begeleiding te organiseren, maar als je een minder begoed gezin bent, gewoon minder onderlegd, dan is dat allemaal veel moeilijker, dat is inderdaad heel belangrijk om te duiden: 'nu moet je dat doen, nu moet je dat doen.' (Papa van B., 4 jaar).

Ja, daar kan ik de muren van oplopen eigenlijk, dat is echt. (Lacht) Dat loopt niet zo evident, vind ik. Je zou dan denken van je hebt een diagnose en hij is al door zoveel dokters en artsen bekeken geweest en binnenste buiten gedraaid en toch moeten wij dat iedere keer weer gaan bewijzen. Ah je wilt een aangepaste buggy? Dan moet je eerst die papieren laten invullen, dan moet je nog naar een multi-disciplinair centrum, die papieren laten invullen. En dat is er te veel aan, vind ik. (mama van V., 4 j)

Bij het revalidatiecentrum had ik gevraagd, bij het CLB had ik gevraagd en bij nog een aantal diensten. Op de gemeente bij ons had ik ook gevraagd. Ik dacht: ja, zij zullen wel weten welke diensten dat er zijn en wie meer rond autisme gespecialiseerd is of daar een beter kader rond heeft. Maar dan werd je echt van het kastje naar de muur gestuurd. Dan had die echt zoiets van, alle, wat kom je ons vragen? Moet ik nu echt opvang gaan zoeken voor uw kind, je moet dat zelf doen, hé. Dat ik dacht van oei, alle, ik heb al mijn achtergrond van de sociale kaart, ik ken al een beetje mijn weg, maar wat moet dat dan niet zijn voor mensen die totaal hun weg niet vinden in dat soort dingen? (mama van J., 4 j)

1.7. Toekomstperspectief

Als er iets is dat ik geleerd heb de voorbije drie jaar, dat is: plannen maken voor verder dan overmorgen, dat heeft geen zin. Want die vallen sowieso in het water. Zeggen van 'ik ga dan een reis plannen'; dat doen we, maar we boeken er een annulatieverzekering bij, sowieso. En als we zeggen van 'we gaan naar de speeltuin', dan babbelen we er niet over tot we naar de speeltuin effectief kunnen aanzetten en vertrekken. (mama van L., 4 jaar)

Nadenken over het toekomstperspectief voor een kind met specifieke ondersteuningsbehoeften is voor ouder heel dubbel. Het ene moment gaat het over de noodzaak om te kijken van dag tot dag en één dag per keer. Het volgende moment is men bezig over hoe hun kind van drie in de toekomst hopelijk zal wonen en werken. Ouders denken dus wel degelijk heel ver vooruit en op lange termijn. Ze kunnen alleen maar **gaandeweg ontdekken** hoe het leven van hun zoon/dochter loopt en pakken het zoals het komt.

Ja, want we hebben geleerd van 'niet doen', niet denken van 'oei, wat in het middelbaar', of 'oei...'. Dus ik denk eigenlijk niet verder dan dit jaar. Ja, dat was gewoon het eerste jaar dat hij bij ons was, dat was zo dat we dat probeerden om een beeld te schetsen van 'wat gaat ons leven eigenlijk inhouden?' Maar je kan dat toch niet voorspellen, dus... Dat leer je wel. (mama van B., 4 j.)

Er leeft veel **angst voor 18+**. Ouders maken zich veel zorgen over de wachtlijsten en zien ook bij andere ouders dat dit een probleem kan zijn, als je niet direct continuïteit in ondersteuning hebt. Er zijn veel vragen over wat er mogelijk is na het (gewoon of buitengewoon) onderwijs voor hun kind.

En wachtlijsten, secundair, wachtlijsten daarna als hij uit het secundair komt. Je hebt ook niet direct opvang daarna. Ik ken heel wat ouders hé, ik ben daar wat mee bezig. Ik heb zoiets van (diepe zucht) er gaat nog van alles zijn. (mama van L., 10 j)

Je veux ça pour lui, ça fait peur, pour moi ça me fait peur. (pleegmama van K., 6 j.)

Doorheen de gesprekken werd duidelijk dat de ouders **zelf** ook **betrokken blijven** in de zorg van hun kind met specifieke ondersteuningsbehoeften. Ze beseffen dat dit blijvend nodig is. Het is vaak niet evident om de dienstverlening voor kinderen/jongeren met een beperking te combineren en af te stemmen op de mogelijkheden van de thuissituatie.

Ik wil er nog een aantal jaar zelf voor zorgen en het gaat niet omwille van dat er geen opvang is op school. (pleegmama van F., 11 j)

Je veux dire il y a une obligation jusqu'à 18 ans. Non après... Je pense que si je l'ai après des années, c'est comme tous les enfants, il aura toujours sa chambre à la maison, c'est ça que je veux te dire, mais légalement, après il fait ce qu'il veut aussi, s'il me dit : F. , après 18 ans, je veux aller chez mes parents, il est libre. Mais même si comme tu dis à 18 ans on n'a pas... Mais c'est comme ça, c'est la loi. C'est comme ça qu'à 18 ans, il y a beaucoup de centres qui disent 'ok, tu deviens autonome'. Et ils ne sont pas prêts, hein. C'est dangereux. (Pleegmama van K., 6 j.)

Wij hebben ook een huis gekocht en wij hebben alles voorzien dat hij eventueel boven later zelfstandig kan leven of zo. Gewoon, omdat we misschien D. altijd in huis zullen hebben. (mama van D., 12 j)

Ouders weten dat ze **voorzienig** moeten zijn en soms verder vooruit moeten kijken, ze mogen niet wachten tot er geen alternatief meer is. Het is niet omdat je opvang of ondersteuning aanvraagt, dat je die ook onmiddellijk hebt.

Zo ver in de toekomst durf ik ook nog niet te kijken, soms tot vijftien jaar mogen ze er blijven met uitzonderingen. Het is nu aan jullie. Ik denk dat het kind nu intern gaat moeten worden. Ja, dat is allemaal niet evident, hé. Er moet dan nog plaats zijn, want daar denken zij ook niet aan. (Pleegmama van F., 11 j)

Wij moeten zeggen, we kunnen M. perfect aan. Af en toe heb ik pijn in mijn rug en doet mijn schouder zeer. Voilà. Wij zijn geen klagers, maar we weten al in dit systeem, moet je stilletjes aan beginnen zeggen, rond haar twaalf moet je beginnen zeggen: "Het gaat niet meer. Mijn nek komt vast te zitten. Ik kan het mentaal niet meer aan." En dan moet je beginnen opvang aanvragen. (mama van M, 9 j)

Het is duidelijk in het verhaal van ouders dat hun droom en de **verwachtingen** naar wie hun kind in de **toekomst** zal worden, voortdurend **bijgestuurd** wordt. Het gebeurt telkens weer opnieuw. Wat bij heel veel ouders terugkeert, is een plaats vinden waar zoon/dochter als volwassene welkom is en betekenisvolle relaties kan aangaan.

Je ziet uw kinderen een gezinnetje, alleen wonen, hé, goed werk- Dus bij D. is de droom helemaal anders. (mama van D., 12 j)

Z. moet gewoon gelukkig en content blijven en zo weinig mogelijk stress ervaren en zo weinig mogelijk angsten, naarmate dat hij groter wordt, ervaren. En content zijn. Dus vandaar uit, ja, misschien is dat een visie die anders is dan bij andere ouders? Ik weet het niet.... Ik vind dat Z. moet uitvliegen gelijk dat mijn andere ook gaan uitvliegen. En is dat dan naar een leefgroep of naar... Mobiel wonen, ik peins niet dat dat... Is dat naar een leefgroep, dat zal zo zijn. (mama van Z., 7 j)

Nee, ik zou het tof vinden, moesten we dan in de buurt, niet te ver, een plekje vinden (in een instelling) waar hij zich goed voelt, waar hij vooruit kan gaan, waar ze met hem bezig zijn. (mama van V., 4 j)

Bij een volwassen zoon/dochter willen ze graag dat deze **zo zelfstandig mogelijk** wordt en komt een zinvolle werksituatie als topprioriteit naar voren.

Ik wil dat hij kan uitgroeien tot wie hij zelf kan zijn. Hij hoeft van mij geen dokter te worden of zo, maar ik vind het belangrijk dat hij kan uitgroeien tot zijn eigen, met zijn eigen kunnen. Ik wil alles eruit halen wat hij in zijn macht heeft, maar ik wil hem ook niet forceren. Voor mij is het belangrijk dat hij kan opgroeien en hopelijk zelfstandig kan zijn. (mama van D., 12 j)

Mijn grote droom is dat hij kuisman wordt. Dat hij echt een zelfstandig leven- Dat hij zelfstandig kan- Dat hij een functioneel dagritme heeft. Dat hij, bijvoorbeeld, kan gaan werken of zo en dat hij nuttig kan bezig zijn in de dag. (mama van D., 6 jaar)

Ah que mon garçon de cœur, ce que je voudrais est, écoute qu'il récupère un équilibre et... D'être heureux, de trouver son équilibre (...) j'espère tout simplement qu'il fera le métier dont il a envie et dans lequel il sera

heureux et qui il le permettra d'être autonome suffisamment. (pleegmama van K., 6 j.)

Wie gaat er voor ons kind zorgen, als wij er niet meer zijn? Dit is een vraag die veel ouders bezig houdt en steeds met veel emotie gepaard gaat. Ouders geven aan dat ze hier tijdig willen mee aan de slag gaan en dit zelf in handen willen nemen. Er worden soms ook al concrete verwachtingen geuit naar broers/zussen.

Hoe gaat hij terecht komen en zijn wij er dan nog om voor hem te zorgen? Dat vind ik heel moeilijk. (mama van T., 4 j.)

We zijn ook niet het soort mensen die alles gaan laten voor dat ene kind. Niet voor onszelf, maar ook niet voor de rest van het gezin. Ik weet dat er zijn die dat doen en die zeggen dan alles draait om dat kindje. Wij doen dat niet, ik denk dat dat op lange termijn ook niet werkt. Dat geeft ook een foute boodschap aan M., want dat gaat heel moeilijk zijn om M. ooit een plekje ergens anders te geven, maar dat zijn we effectief ook van plan. We gaan niet zo'n zeventigers zijn die dan wenend in de krant staan: "wie gaat er voor ons kind van vijftig zorgen, uhm, wij sterven binnenkort". Nee, dat gaat ons niet overkomen." (mama van M., 9 j)

De zus wordt ook opgeleid dan later als begeleiding van onze D. Dat is nu eenmaal- Die taak zal zij- Dat zal erin gedruild worden. Dat zij later ook voor de broer moet zorgen. Dus daar zorg ik wel voor, daar, allez, daar ben ik wel heel hard met de toekomst bezig. (mama van D., 12 j)

2. Zoektocht naar kinderopvang

Onze dochter ging daar reeds naartoe. Omdat ze ons daar al kenden, hebben we gewoon B. daar gewoon naartoe gebracht. We hebben dan gevraagd: zie je dat zitten? En zij stonden er meteen helemaal voor open. Dus dat was heel aangenaam voor ons om daar niet tegen een muur te lopen. Wij wisten zelf ook helemaal nog niet waar we ons aan moesten verwachten, was dat gewoon van 'ja, we gaan wel zien hoe dat loopt en we starten er gewoon mee'. Als baby'tje is dat gewoon een baby'tje zoals een ander en is er daar helemaal niet speciaals... (Papa van B., 4j.)

In dit onderdeel wordt ingezoomd op de zoektocht naar kinderopvang. Deze zoektocht start al lang voor men weet dat het kind specifieke noden heeft. De kinderopvang wordt bepaald als het kind nog niet geboren is. Ouders getuigen hoe hun kind (al dan niet) welkom blijft in de specifieke kinderopvang. Het zoeken en de onzekerheid over de keuzes die ze maken voor hun kind, niet alleen voor wat betreft kinderopvang, blijkt een rode draad. Het zoeken naar kinderopvang wordt over het algemeen als een kluwen ervaren, waarbij het vooral belangrijk blijkt om bij de goede persoon terecht te komen die de weg wijst. Tegelijk wordt de kinderopvang als ondersteunend en warm ervaren, wanneer de zorg voor het kind met specifieke noden meer gedeeld kan worden en ouders een klankbord vinden waarbij ze terecht kunnen. Er wordt dieper ingegaan op het kiezen voor kinderopvang, evenals op de intake, de verwachtingen van ouders en hun ervaringen met de kinderopvang zelf. Dit gaat zowel over voorschoolse als buitenschoolse opvang. Er komt nadruk te liggen op het belang van communicatie en hoe die in de beleving van ouders loopt of is gelopen. Daarnaast wordt stilgestaan bij de flexibiliteit van ondersteuning bij de kinderopvang, aanpassingen die ouders en het kind vragen aan de opvang, evenals het belang van de sociale contacten en welke plaats therapie krijgt in de kinderopvang.

2.1. Kiezen voor kinderopvang

De zoektocht van ouders naar een opvang begint vroeg wanneer ouders nog in verwachting zijn. Ze weten dan al dat ze willen dat hun kind opgevangen wordt, maar kennen nog niet de noden van hun kind. Kinderopvang vinden is een prioriteit bij het constateren van de zwangerschap.

Toen wij zijn beginnen zoeken naar een crèche, was ik acht weken zwanger. Dus eigenlijk zoals heel veel mama's, ja, heel snel al een crèche vastgelegd, zelfs voor dat de familie iets wist. (mama van V., 4 j)

Wanneer het een eerste kindje is, moeten ouders zich een weg banen door versnipperd aangereikte informatie, in een zoektocht zonder veel ondersteuning naar de geschikte kinderopvang. Sommige ouders starten de zoektocht op basis van de informatie die ze viavia hoorden. Ouders geven aan dat er nood is aan **overzicht van het aanbod met duidelijke informatie over de kinderopvang zelf**. Dit kan vanuit verschillende instanties: overheid, Kind & Gezin, scholen, ... maar dient vooral **afgestemd te zijn op het lokale aanbod en beleid**.

Ouders gaan er niet vanzelfsprekend vanuit dat ze recht hebben op kinderopvang en beseffen ook dat ze moeten rekening houden met de **beschikbaarheid** en de **wachlijsten**. Alle ouders die in verwachting zijn, zoeken een geschikte plek in functie van hun nood aan kinderopvang.

Ja, dat was het eerste wat ik vond en waar we zijn terechtgekomen. We hebben daarna ook echt niet verder gezocht, het was niet dat we daarna hebben vergeleken met een andere opvang. We waren gewoon heel blij dat we opvang hadden. Ik ben eigenlijk op dat moment niet beginnen vergelijken met andere opvang dichterbij in de buurt of zo. (mama van L., 4 j)

Eigenlijk simpelweg, toen we beginnen zoeken zijn, waren er maar twee crèches waar dat er eigenlijk nog plek was. Dus simpelweg zijn we op beschikbaarheid moeten afgaan. (mama van V., 4 j)

Wij zijn samen gekomen met die ouders die de vakantie nu gaan organiseren. Het is ook in thema's. Hetzelfde als in de gewone buitenschoolse opvang, die er vlakbij ligt, maar op hun niveau. De inschrijvingen, toen ze dat hoorden van we gaan dat ook op die manier doen, gingen onmiddellijk de hoogte in. Nu hebben ze zelfs een wachtlijst. (plegmama van F., 11 j)

De **initiële keuze** wordt **in vraag gesteld** eenmaal het kindje geboren is of opgroeit en de noden beter gekend raken voor de ouders en/of door de kinderopvang. De oorspronkelijke vraag naar opvang dient dan opnieuw onderhandeld te worden. Dit kan leiden tot weigering en een nieuwe zoektocht die soms halsoverkop moet verlopen.

Ik weet nog dat ik mailde naar de mevrouw van de opvang van, alle, ja: "Hij is geboren. Blijkt dat hij een beperking heeft: het syndroom van Down. Hoe gaat dat gaan? Moet ik op zoek?" Alle, ik was al op zoek gegaan naar een andere optie. (Mama van Z., 7 j)

Ik heb mij wel ook, met mijn partner dan, met T. erover gehad. Weet T., het is een inclusief kinderdagverblijf, ik zeg, ikzelf vind dat een heel groot voordeel, als orthopedagoog zijnde vind ik dat een heel groot voordeel. Eigenlijk vind ik dat wel mooi dat dat kan. Dat L. dat ook ziet, dat er ook kinderen zijn die een beperking hebben en dat dat voor hem normaal gaat zijn. Hij heeft dat altijd gehad. Ik vond dat een meerwaarde. Nu vind ik het achteraf nog veel meer een meerwaarde, maar naar hem als kind ook, in de context. (mama L., 3 jaar)

Tegelijk vertellen ouders dat mensen **mee op zoek** gaan naar hoe de kinderen op te vangen en de aanpak van de kinderopvang af te stemmen op de noden van het kind en de ouders.

Kind & Gezin heeft eigenlijk rap gezegd, of ik weet niet met wie dat was, of met de kinderarts? Die zei van 'Je gaat haar best in een ding steken, niet in een crèche, bij een onthaalmoeder, omdat het veel te druk is in een crèche, veel te veel kindjes.' (mama en papa van L., 6 j)

Toch vinden ouders moeilijk **correcte informatie** over het aanbod van de kinderopvang waardoor ze weten of de kinderopvang kan inspelen op de specifieke noden van hun kind.

Ja, want eigenlijk; Kind & Gezin spreekt over inclusieve... Maar staat er daar al iets over op hun website? Hier en daar iets. (mama van J., 4 j)

Een infofolder of een boekje of zo met een overzicht. Blijkbaar op de website van Kind & Gezin staan die dan ook wel ertussen. Maar, ja, als je opvang zoekt, ook al zoek je voor lagere schoolkinderen, dan krijg je tweehonderd adressen van alle crèches en alle onthaalmoeders, die staan daar ook tussen, dus begin maar eens tweehonderd mensen af te lopen, dat is best wel wat werk. (mama van L., 10 j)

Als je dat vraagt aan de provincie, dan zeggen ze "ja, ja, er is een lijst met alle opvang in onze provincie." Klopt niet. Er is inderdaad een lijst. Er staan tien instellingen op voor mensen met een beperking. Er staat helemaal niet duidelijk op voor kortverblijf en voor kinderen of niet. (...) Wij zijn allebei vrij hoog opgeleid. Wij hebben allebei aan de universiteit gezeten, dus we weten onze weg. Ik zit in de sociale sector. Allez, echt in de medische sector. We gaan ervan uit dat we beter op de hoogte zijn dan het gemiddelde gezin. Het feit dat we ook nog heel veel hebben moeten zoeken en ook nog veel gemist hebben onderweg, dat we eigenlijk hadden kunnen en niet genomen hebben, zegt wel dat er een groot probleem of een grote nood is. (mama van M., 9 j)

Mensen zijn op zoek naar een **aanspreekpunt**, een platform waar ze terecht kunnen en blijven kunnen met hun vragen naar opvang van een kind met een beperking. De ondersteuning is complex en dient **persoonlijk en op maat** te gebeuren, op maat van het kind, de noden en die van het gezin.

Eén van de mensen die, van de mutualiteit gestuurd was, die vertelde van 'Wij hebben ook een dienst langdurende oppas zieke kinderen, waarom neem je daar geen contact mee?' En ik had zoiets van: Wat? Bestaat dat? Echt waar? En de sociale dienst van het ziekenhuis heeft dat nooit gezegd, ik heb gebeld naar de mutualiteit, ik heb contact gehad met duizend-en-één mensen, gevraagd ook hier in het kinderdagverblijf van hoe lossen andere mensen dit probleem op? Niemand had daar het antwoord op. Als bij toeval ben ik daarop gekomen. (mama van L., 3 jaar)

Het probleem is eigenlijk, een objectief aanspreekpunt is heel moeilijk voor ouders, want bijvoorbeeld de kiné, die kende de interne keuken en dat is helemaal anders dan dat er een objectief punt zou zijn dat zou zeggen van die crèche biedt dat, dat en dat aan. Dat is nog altijd iets anders, allez, als een kiné ergens komt en mij daar zo kan over vertellen, dan is dat nog altijd iets anders dan een objectief aanspreekpunt, vind ik. (mama van D., 6 jaar)

Het vinden van correcte informatie en bij wie/waar je daarvoor terecht kan, blijkt nog moeilijker voor ouders met een migratieachtergrond, ouders die alleenstaand zijn of ouders met een lage SES. Deze nood is nog groter als je je weg niet kent of geen netwerk hebt. Er is nog meer **nood aan nabijheid** van hulpverlening om samen de opties in opvang voor jouw kind mee te bekijken.

Tous les services qui peuvent m'aider, les services à l'enfance, quels sont les services qui vont m'aider réellement à encadrer l'enfant? Et il y en a beaucoup, je pense qu'il y a des structures, mais c'est très complexe, la complexité, une appartient à telle école, on ne parle pas de proximité (...) Non, non, ça se passe comme ça justement. Quand je suis allée chercher le opvang, d'ailleurs c'est l'école qui m'a orientée, donc j'ai choisi une école aux méthodes alternatives, Freinet. Et voilà, ça c'est un choix parce que je pense que ça peut être bien pour un enfant comme lui et cette école m'a dit voilà, pour le opvang tu dois t'adresser à tel 'dinges van de stad' Ok je vais là et puis là, tu habites là ok, là ok, là, là mais j'ai bien expliqué 'attention, je suis seule avec un enfant', voilà mais pas plus, parce qu'on te demande pas plus, c'est très administratif, tu rentres dans un règlement qu'on croyait codifié dans une structure qui va garder ton enfant, tu vas payer autant, tu dois te plier à telles, telles exigences. Pour annuler c'est ça. (pleegmama van K., 6 j.)

Voor ouders van kinderen met specifieke ondersteuningsnoden is het opvang**aanbod en de keuze altijd beperkt**. Dit probleem stelt zich het sterkst in de buitenschoolse opvang.

Wij hebben eigenlijk geen keuze. We gaan gewoon naar de opvang van de school. Dat is gewoon aansluitend aan de schooluren. Hij gaat dan naar de opvang. (papa van L., 5 jaar)

Het bestaat hier (in het dorp) ook, een vakantieopvang, een voor- en naschoolse opvang. En dat is niet aangepast, dat is geen inclusieopvang, ze zeggen altijd 'L. is welkom'. Maar dan zit je in een groep van dertig en dan... Ja, dan heb ik daar geen goed gevoel bij. (mama van L., 10 j.)

Er is **weinig differentiatie in aanbod** voor kinderen met een beperking. Je mag als ouder blij zijn als er iets is. Er is bij ouders zeker vraag naar inclusieve initiatieven, maar vooral naar plaatsen waar hun kind echt welkom is en er oog is voor de interesse en eigenheid van hun zoon/dochter. Het denken over kinderopvang naar kinderen met een beperking verloopt heel aanbodgericht en niet vraaggestuurd.

Ja, ik vind het spijtig, kampen ook in de Provincie x heeft dat ook zo voor kinderen met een beperking. Ja, maar dat is zo: "kinderen met een beperking". Dan kan je hem daar wel voor inschrijven, maar ik heb ook de indruk dat dat wordt afgebouwd omdat er minder middelen zijn. Maar kinderen met een beperking, dat is ook verstandelijk en dat is heel lichamelijk, dan komt hij terecht in zo'n groepen. (mama van J., 10 j.)

Ze is begonnen met vijftien kinderen, kinderen met een beperking en kinderen zonder een beperking, en ze is geëindigd met het groepje met een beperking alleen. Ligt dat aan haar? Nee, het is omdat een kind van die leeftijd wat actie wil en dat dat daar heel traag functioneert. Soms een kindje met een spalk aan zijn been stapt veel trager of kan niet lopen. Als ze dan bij iemand moeten staan die normaal is en dat kindje begint nog maar te stappen, te lopen, die wordt onmiddellijk getikt. Dat kindje is gefrustreerd, ik geraak nooit waar ik moet zijn. (pleegmama van F., 11 j.)

Ouders worden geconfronteerd met het feit dat hun kind direct of na een tijd geweigerd wordt in de kinderopvang, soms zonder veel argumenten. Ouders geven aan dat kinderopvang voor hun kind, zeker in buitenschoolse opvang, **voorwaardelijk is**. Het gebrek aan geschoold personeel en de hoeveelheid kinderen die dienen opgevangen te worden, vormen een sterke rem op het toelaten van kinderen met specifieke ondersteuningsnoden. De weigering komt voor ouders heel plots en de communicatie hierover verloopt moeilijk.

En op welke basis weigeren ze? Natuurlijk gaan ze de gemakkelijkste nemen, hé. (...) Ze hebben er ook nog 40, 50 tot 60 anderen, hé. (pleegmama van F., 11 j.)

Ze hebben liever niet dat hij komt omdat ze daar, denk ik, geen inclusie-opvang hebben of, dat zijn vrijwilligers. Daar was iets mee. (papa van N., 7 j en N., 5 j.)

We gaan een uitzondering toestaan. Dan mocht dat. Dan is het grote drama gekomen. Een paar maanden geleden werd ik op het werk gebeld van "ja, je hebt aangevraagd om een paar avonden." Dat gaat over tien avonden op een jaar die we echt nodig hebben. "Ja, we kunnen dat niet meer doen. We hebben daarover samen gezeten. We kunnen M. niet geven wat ze nodig heeft en ons personeel is daar niet voor geschoold. Er zijn te veel kindjes en, ja, als M. dan een vuile broek heeft, dan weten we niet wat doen en ja..." Dan ben ik heel boos geworden. Ik ben beginnen wenen. Ik heb gezegd dat ik dat niet aanvaardde. (mama van M., 9 j.)

Wij zijn twee jaar mogen gaan, het derde jaar, zelfs niet later, is er plots geen plaats meer. Dan krijg je gewoon een mail van "ja, sorry, voor dit jaar lukt het niet". (mama van L., 6 j.)

Er was ook iets gebeurd, ik weet niet meer wat en ik kom 's avonds bij de opvang en ze zeggen, 'Ja, een opmerking in de zin van: ik weet niet of hij nog mag blijven'. Okee, wat er is gebeurd, om dan meteen een conclusie te trekken als begeleider, ja, we weten niet of hij hier nog mag blijven, dat vond ik wel heel... Een echte muur trekken van boem, we lopen ertegen en... Toen heb ik geweend daar, en ik hoop dat dit hen misschien heeft doen inzien om zo dingen meteen te zeggen. (Mama van R., 12 j.)

Doorheen de interviews ouders vertellen dat het aanbod erg verschilt naargelang de plaats waar er opvang wordt gezocht, zeker wat betreft de buitenschoolse opvang. Er zijn ouders die hiervoor aankloppen bij het lokale bestuur van de stad of gemeente of samen met scholen in overleg gaan om een passende oplossing te vinden. Men ziet **tekorten bij het regulier dienstaanbod op lokaal niveau** voor wat betreft de buitenschoolse en vakantieopvang onder andere:

1. Voorwaarde = inwoner zijn

En dan waren we niet meer welkom omdat we geen inwoner waren van x, dat krijg je dan ook hé. Dat is dan beslist op de gemeente: alleen nog inwoners. (mama van L., 10 j)

2. Voorwaarde = samenhang met de school

Als je opvang nodig hebt van x, moet je binnen de poorten naar school gaan. Dus van (naam stad). Vandaar dat hij niet naar het lager hier gaat, maar in de stad. Binnen de poorten halen ze op, maar dus ja, als ik voltijds werkte, moest ik één op de twee weekends werken. Ik probeerde dat wel altijd te regelen dat de grote dan bij hun papa waren het weekend dat ik werkte. Maar hij moest dan naar x (school) ofwel overdag ofwel 's nachts. Maar dus in de week ook. (mama van Z., 7 j)

3. Mobiliteit - Er wordt vaak aangekaart dat je heel wat kilometers moet afleggen, al dan niet met je eigen wagen om je kinderen op de verschillende plaatsen af te zetten en te halen. Sommige kinderen spenderen ook vele uren op een bus.

Die busritten zijn eigenlijk de opvang. Als je het geluk hebt, het is raar om te zeggen, ze zitten er allemaal op. Veel mensen vinden dat erg, maar ik ken mensen die blij zijn dat hun kind een uur, een uur en een half op de bus zit omdat zij dan kunnen gaan werken. Een kind gaat zich daarin stellen. (pleegmama van F., 11 j.)

4. Kostprijs

Wij betalen ook meer in x, wij betalen 13 euro per dag hé. In mijn gemeente, bij mijn oudste is dat 8 hé. Dat is wel een verschil. Dat ze een verschil maken, inwoner of niet van x, dat snap ik allemaal wel. Ik snap wel ergens dat je bij mensen van uw gemeente... (mama van L., 10 j)

5. Verschil in aanbod tussen stedelijk gebied en daarbuiten

Ge zit hier in x hé, niet Leuven. Dat is een groot verschil." (mama van V., 4 j.)

6. Sociale aansluiting met kinderen die niet gekend zijn, verloopt moeilijk en er is geen extra ondersteuning voorzien.

Voor en na de school ging ze dus bij die vrienden van ons en in de vakantie kwam ze dan soms naar de opvang. Maar doordat ze niet in (naam dorp) naar school ging, had ze hier ook geen voeling met de kinderen en was dat vrij moeilijk. (...) Die kliekskes waren gevormd en ze viel daarbuiten en ze was toch niet zo sociaal dat ze kon zeggen van 'ik zoek mij hier kameraden.' (mama van B., 15 j)

2.2. Intake

Wel heel warm, die hebben echt wel geluisterd naar ons verhaal en ook echt geprobeerd om een manier te vinden. Het onthaal was zeker goed. (mama van L., 4 j)

Ouders hebben vaak reeds een heel medisch parcours doorlopen en hebben zelf ondervonden en geleerd wat de ondersteuningsnoden van hun kind zijn. Aangezien ouders de kinderopvang niet willen afschrikken en tegelijk de juiste informatie willen doorgeven, bereiden ze vaak heel erg voor wat ze zullen **meedelen aan de opvang** bij eerste en latere contacten.

Bij de start heb ik een hele brief geschreven, ik heb dan zowat een medisch dossier gemaakt voor hen en zeer simpel uitgelegd. (Mama van R., 8 jaar)

We proberen om de noden zowat in kaart te brengen voor onszelf om dat ook zo te communiceren naar de kinderopvang. (Papa van B., 4 jaar)

Dat merk ik wel nog, dat moment dat ik dat aanvraag, dat ik wel zo nog altijd, zo een schrik heb, ik schrijf daar dan zo wel zo een beetje bij: ze heeft een hoorapparaat, maar ik probeer daar dan niet té veel bij te zetten uit schrik dat ze haar niet willen of zo... maar ja kijk ze gaat daar nu naartoe gaan. (mama van L., 4 j)

Uitwisselen over wat het kind nodig heeft, is noodzakelijk om met het kind aan de slag te kunnen gaan. De ouders waarderen heel erg dat er een intakegesprek is. De intake blijft echter een **momentopname** waardoor niet alles kan of onmiddellijk wordt gezegd. Heel vaak is het bespreken van de gezondheid en de medische noden een prioriteit bij intake.

Ze hebben een intake gedaan per kind. Dat vind ik wel nodig ook bij een kind met een beperking. Dat ze niet, alle, zomaar beginnen. Niet de begeleiders, de coördinatoren wilden bij ons thuis komen. Bij het inschrijven van je kind werd er een heel blad overlopen: Met wat speelt het graag? Hoe weet je het? Moet het ververs worden? Wat heb je graag? Moet het medicatie hebben? Toelating van de dokter om medicatie te geven? Alle, dat moest wel- Dat is één keer per jaar bij het begin van het schooljaar dat ze dat doen. "Zijn er dingen veranderd?" Dan kun je altijd mailen of communiceren naar hen toe. (pleegmama van F., 10.j)

Ouders vinden het onthaal belangrijk en in de eerste plaats dat er goed naar hen geluisterd wordt om samen op zoek te gaan naar een geschikte aanpak van het kind. Bij een intake gaat het over een **proces van onderhandeling** waar een match gebeurt tussen de verwachtingen van ouders en wat de kinderopvang kan bieden. Het is een gelegenheid voor de mensen van de kinderopvang om de context van het kind beter te leren kennen.

Het ging niet om T. op dat moment van wat heeft hij of- belemmerd niet. Het was gewoon wat verwachten jullie en wat kunnen wij bieden. Als dat matcht, dan zei ze, ja, dan kunnen we met een wachtlijst beginnen. We zijn op de wachtlijst gegaan en ja, in januari kreeg ik toen een telefoontje dat we er in april terecht konden en toen hebben we nog een hele rondleiding gehad en nog meer intakegesprekken. (lacht) (mama van T., 4 j.)

C'est des rapports de force comme ça, qui s'installent avec l'enfant alors que ce n'est pas nécessaire, lui il demande l'ordonnance mais comprend le contexte, quand j'ai expliqué le contexte à deux dames, la relation a changé donc je sais que ça joue beaucoup et pour tout enfant comme ça c'est nécessaire je pense, pas juste pour le mien. (Pleegmama van K., 6 j.)

Kinderen moeten zelf ook voorbereid worden op de kinderopvang om het proces goed te laten verlopen. Het is zowel belangrijk om de ouders van het kind dat opgevangen wordt als de andere kinderen en ouders als het personeel te laten wennen aan de nieuwe situatie. Sommige opvangplaatsen voorzien hiervoor **wen- of proefmomenten**.

Initieel zijn ze gewoon begonnen met zaken te bevragen bij ons: 'wat heeft hij graag' en ook gewoon daarmee beginnen. De zaken dat hij kent, dat hij daar al een beetje zijn veiligheid had, maar nu... Ze weten al een beetje van hoe hij is. En dat je voorzichtig moet zijn, ja... (mama van V., 4 j)

Volgens de ouders is het ook belangrijk om van bij de start te zorgen dat de keuze en aanpak **met het hele team besproken** en gedeeld wordt. Wat bij intake besproken wordt met directie en teamleiders, dient afgecheckt te worden bij de begeleid(st)ers op de werkvloer.

En dan zei M.: "Luister, we gaan dat proberen en als we merken dat dat niet lukt, dan gaan we gewoon samen zoeken naar een oplossing." Ze had dat dan ook afgetoest bij het team, ja, die mij natuurlijk kent. Ik heb het gevoel dat ik daar al jaren zit met kinderen. Het team zei eigenlijk allemaal van: ja, we doen dat. Zij mag nog zeggen van "ja, wij doen dat" als je een team hebt die dat niet ziet zitten, dan staat ze nog even ver, hé. Maar die zeiden allemaal van: we doen dat, we gaan dat proberen. Eigenlijk is dat een ongelofelijk succesverhaal geweest, hé, Z. (mama van Z., 7 j)

2.3. Verwachtingen van ouders ten aanzien van de kinderopvang

Maar dus die buitenschoolse kinderopvang, het zou fijn zijn als er iets systematisch is zodat je je ook niet schuldig moet voelen als je het vraagt. Als tussenoplossing zou het al goed zijn, als ik echt niets anders vind. Als ze iemand gewoon mee in die kinderopvang zetten die dan eventueel een pamber kan doen of eens een koekje kan voederen of haar eventjes aandacht kan geven. Maar ik zeg het, zoveel vraagt het eigenlijk niet. We zijn al blij dat ze ergens veilig is. (mama van M., 9 j)

Ondanks dat ouders soms op voorhand wel weten wat ze zouden willen voor hun kind in het verlengde met wat zij thuis voorzien aan zorg, zijn ze toch **heel voorzichtig** als ze hun verwachtingen naar de kinderopvang toe uitdrukken. Ze stellen heel voorzichtig de vraag naar wat er kan. In eerste instantie gaan ouders heel afwachtend in overleg over met de kinderopvang. Later leren ze assertiever hun eigen verwachtingen te uiten, wanneer ze met iets niet akkoord zijn of zaken willen bijsturen.

Als ouder is het zo moeilijk, eigenlijk wil je ze ook een beetje sturen, maar aan de andere kant wil je je ook niet bemoeien, want je wil niet de ambetante moeder zijn. (mama van F., 11 j)

Ja, dat is eigenlijk erg. Ik kan dat wel, kordaat zijn. Ik heb ook wel geleerd dat dat de enige manier is, want in het begin doe je dat niet. (mama van M., 9 j)

Voor hun kind verwachten ze in de eerste plaats dat het **zo gewoon mogelijk** behandeld wordt. Toch is het zoeken naar evenwicht: hoe kan er rekening worden gehouden met verschil dat deel uitmaakt van de eigenheid van het kind met specifieke ondersteuningsnoden? De ontwikkeling verloopt minder vanzelfsprekend.

Haar behandelen als een normaal kind maar wel met de gevoeligheden, je wilt ergens wel dat ze kan groeien als een gewoon kind. Maar er blijven gevoeligheden die te maken hebben met het Syndroom en het is van belang om daar wel gevoel te blijven voor hebben. Dat vind ik een heel moeilijk evenwicht. (mama van L., 4 j.)

Onze kinderen hebben juist die rust nodig, die andere aanpak, die moeten nog een keer verpamperd worden, die moeten ook geholpen worden als ze een koek gekregen hebben, handjes wassen... Dat gaat allemaal veel trager. (mama van Z., 7 j.)

Terwijl dat onze kinderen, ja, een ontwikkeling kleuter-lager blijven behouden voor de rest van hun leven. Dat ze zich niet moeten wegsteken van: we moeten daar andere programma's aan geven. Nee, dat is niet waar. Die kinderen blijven even graag kleuren, blijven even graag naar de televisie kijken, een puzzel maken. (plegmama van F., 11 j.)

Ouders verwachten heel weinig bij de start. Ze zijn immers blij dat er kinderopvang mogelijk is waar hun kind welkom is. Ze zoeken dus eerst en vooral een **warme omgeving** waar het kind graag gezien wordt. Dit gebeurt bij ouders heel gevoelsmatig of intuïtief. Er blijft wel altijd een verschil met de thuisomgeving en wat die omgeving kan bieden.

Mijn kind is heel sociaal en hij heeft echt knuffels nodig en warmte om te functioneren. Dat vinden wij heel belangrijk om dat te vinden op de school. Ook bij de opvang. Dat vind ik ook heel belangrijk: dat ze bij de opvang de kinderen zien als hun eigen kinderen. Tussen aanhalingstekens natuurlijk. (...) Ik denk dat

dat echt belangrijk is dat hij hier ook een thuisgevoel heeft. Dat je weet van okee, ik doe de deur achter mij toe en je weet de kinderen zijn daar okee. (mama van D., 12 j.)

Bij mij gaat dat vooral op gevoel: heb ik daar een goed gevoel bij? (mama van T., 4 j.)

“Niet met mijn Z, hé!” En gewoon dat ene zinnenetje, is zo van: zij ziet hem graag. Ze zegt ook zo: “Patatje”. Het is ook het kleinste en jongste kindje van het school, maar zo het feit van ze ziet hem graag. (mama van Z., 7 j)

Ouders gaan ook na of het kind zich er goed voelt en zich kan gedragen zoals thuis. Als dit niet het geval is, kan dit een reden zijn om op zoek te gaan naar een alternatief.

We voelden ons daar niet welkom. P. en ik, wij zeiden tegen elkaar: Maar thuis is die niet zo. Ik dacht ook, ik ben zelf leerkracht, het is mijn kind, schoon kind, maar als een kind zo anders is en dat begon te wenen en... (mama van V., 4 j)

Ouders verwachten dat het personeel weet wat het doet en **voldoende opgeleid** is om om te gaan met kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften. Voldoende communicatie rond wat het kind nodig heeft, is daarbij van groot belang. Vooral bij het label van ‘ASS’ (autismespectrumstoornissen) wordt er ook effectief gevraagd naar handicap-specifieke kennis.

Eigenlijk op zich niet echt dat je specifieke kennis nodig hebt, maar ja, je moet... Ja, eigenlijk wel, want je moet weten wat je doet, dat moet allemaal juist zijn, want als dat niet zo is, dan heb je kans dat je het nog veel erger maakt. (Mama van R., 8 jaar)

Mensen die eigenlijk een specifieke opleiding moeten hebben. Dat komt er ook nog bij. Dat ze een beetje weten van wat is autisme, bijvoorbeeld. Wat is ASS? Wat moeten we daar speciaal voor doen? Moeten we werken met pictogrammen om de communicatie duidelijk te maken? (pleegmama van F., 11 j)

Bij de start gaan ouders snel over tot compromissen, zolang er goed gezorgd wordt voor het kind en ze met hem/haar bezig zijn. Ze willen dat het kind ergens veilig opgevangen wordt in de tijd dat ze zelf afwezig zijn. **Verwachtingen naar de kinderopvang evolueren** wel samen met het kind en zijn/haar ouders. Naarmate de ouders zelf wat meer op hun plooi komen, beginnen ouders ruimte te krijgen om uit te zoeken wat ze echt verwachten in de kinderopvang. Ze kunnen duidelijker de vinger leggen op wat ze willen, wat ontbreekt,... Er zijn meer en/of andere verwachtingen dan bij oorsprong.

Toen, in de eerste instantie was het dat we een plek waar ze terecht kan en waar ze goed voor haar zorgen. En ook een beetje van aanpakken weten. Ik denk dat dat onze eerste verwachtingen waren, maar toen was het voor ons nog ene chaos... ik denk niet dat we toen zo iets hadden van het moet pedagogisch verantwoord zijn of op die manier met haar bezig zijn... het was eigenlijk gewoon de eerste redding in eerste instantie. Maar dat is wel geëvolueerd... (mama van L., 4 j)

Het is belangrijk dat de **verwachtingen vanuit de kinderopvang** gaandeweg ook duidelijk worden gecommuniceerd. Soms loopt het niet allemaal van een leien dakje en dan hebben ouders liever dat er gezegd wordt dat het niet gaat. Op die manier kan er weer naar oplossingen gezocht worden.

We hebben telkens gezegd dat jullie bloedeerlijk zijn en blijven, van als het niet gaat of als je dingen niet ziet zitten, dan willen we dat weten want we hebben liever dat alle partijen zich goed voelen zowel zij, als de school, als juf, als wij, want anders dan liever niet.. (mama van L., 4 j)

Stoort u dat? Dat is echt een bewuste keuze voor u. Ga je je daar goed in voelen? Voel je je er niet meer goed in, kom het zeggen en we zoeken een andere oplossing. (plegmama van F., 10 j)

Over verwachtingen spreken is **niet evident in buitenschoolse kinderopvang**. Er is weinig ruimte en tijd voor en de kinderopvang is veel sterker aanbodgericht. Er wordt aangegeven: dit is wat er hier mogelijk is. Dat betekent dat het kind en zijn ouders zich moeten kunnen aanpassen naar het aanbod. Voor ouders is het belangrijk dat de moeilijkheden of noden au sérieux genomen worden en in dialoog kunnen worden besproken.

Er is zo een standaardformulier, maar dat gaat dan, ja, over een allergie of zo. Dat is gemakkelijk in te vullen, maar dat van R. krijg ik niet op twee lijntjes uitgelegd, ik denk wel dat ik altijd degene ben die de vraag stelt van: kunnen we eens afspreken?. Dat is ook altijd anders dan dat je een brief krijgt waar dat op staat dan dat je met iemand spreekt en weet waar het over gaat. Dus ja, ik denk dat als ik verantwoordelijk zou zijn en er zou iemand mij de vraag stellen: mijn kind heeft een probleem, het eerste wat je dan doet, vind ik, is zeggen van: kom, we spreken af, maar dat gebeurt eigenlijk niet.” (Mama van R., 8 jaar).

3. Ervaringen met kinderopvang zelf

Het is niet omdat een kind op die leeftijd dat alleen moet doen, dat ons kindje dat ook moest doen. Hij kon dat niet, ze hielden daar rekening mee. En vooral... ze hielden heel veel rekening met de tips die we zeiden of als we het gevoel hadden van 'Oei, dit is nog moeilijk of dit is nog moeilijk'. Het moest niet.

Het was van: okee, je kind ontwikkelt zich op zijn eigen ritme.

(Mama van D., 6 jaar)

We zijn met de ouders heel lang blijven stilstaan bij hun ervaringen met de kinderopvang. In de interviews hebben we geprobeerd om deze zo concreet mogelijk te krijgen. Communicatie speelde een heel belangrijke rol hierbij. Het gaat over een relatie met de opvang die kan opgebouwd worden, vertrouwen geeft en toelaat om te benoemen wat er goed en minder goed gaat. Het is duidelijk dat er bij ouders van kinderen met specifieke ondersteuningsnoden ook regelmatig hindernissen in de communicatie worden ervaren. Naast de communicatie geven ouders aan dat er nood is aan flexibiliteit in alle betekenissen van het woord. Ervaringen met de opvang gaan samen met het benoemen van hoe hun zoon/dochter kan participeren in het groepsgebeuren. Het is duidelijk dat er aanpassingen nodig zijn om deze deelname te faciliteren. Ouders besteden veel tijd en aandacht aan de sociale contacten in de opvang: hoe kan hun kind in verbinding met andere kinderen zijn/haar plaats vinden en erkend worden in wie hij/zij is? We zien eveneens dat kinderen met specifieke ondersteuningsnoden ook vaak beroep doen op extra therapeutische ondersteuning om hun ontwikkeling zo gericht mogelijk te stimuleren.

3.1. Belang van communicatie

Ja, dat is belangrijk hé voor het vertrouwen dat je moet blijven hebben en omgekeerd ook, want zij moeten zeggen: dat gaat echt niet. Er moet een wisselwerking zijn. Wij staan wel heel hard open voor feedback langs alle kanten. Wij gaan nooit dingen eisen ofzo, het moet voor hen ook mogelijk zijn. (mama van L., 4 j)

In de beleving van ouders binnen de opvang draaien heel veel ervaringen rond **communicatie**. Dit is vaak een centraal punt in de interviews met de ouders. We hebben dit onderdeel nog eens opgesplitst in het op gang brengen van communicatie(stroom) en de eigenheid van de communicatie.

3.1.1. Op gang brengen van de communicatie/communicatiestroom

Communicatie gaat over **beschikbaarheid van de begeleid(st)ers** om uit te wisselen. Ouders verlangen hierbij geen uitgebreide gesprekken, maar een uitwisseling van hoe het thuis is geweest of hoe het in de opvang is geweest. Ze willen gebriefd worden rond hoe de dag gelopen is voor

hun kind met specifieke ondersteuningsnoden. Hier dienen zij vaak verder mee aan de slag thuis of binnen de opvang.

Ik kan daar echt niet van klagen, elke ochtend komen ze naar me toe en 'hoe is het verlopen'; en 'moeten we iets weten'; en 'moeten we...'. Elke avond, ja... Dus je weet van, soms zeggen ze iets door en merk je dat ze er al rekening mee hebben gehouden. Soms zitten ze zelf met vraag, van 'ah E., mochten we dat of dat wel doen, we hebben het niet goed gedurfd'. Ze stellen maar die vraag, en ja...(mama van V., 4 j)

De gesprekken met ouders leren dat communicatie niet zomaar aanwezig is. Hierbij geven ouders aan dat ze **mondig** (moeten) zijn of dit doorheen het traject met hun kind met specifieke ondersteuningsnoden geleerd hebben. Het initiatief komt vaak van de ouder. Dit gaat over de communicatie effectief op gang brengen, maar ook de communicatie rond belangrijke momenten zoals potjestraining, slapen, eten... initiëren.

Nee, wij hebben regelmatig wat gestimuleerd om dan die communicatie op gang te brengen en de potjestraining met hem op te starten. Maar dat was altijd van ons uit, dat we ze iets zagen van 'het is nu de moment'. En dan hebben wij hen de informatie gegeven die ze nodig hadden om het met hem op te nemen. (Papa van B., 4 j.)

Wanneer Nederlands niet de eerste **taal** is, is het op zich geen probleem en kan er veel gebeuren om elkaar zaken duidelijk te maken en elkaar te begrijpen. Er kan veel gezegd worden in een mengelmoes van verschillende talen of er kan iets getoond worden bijvoorbeeld hoe een kind te slapen wordt gelegd. Er zijn wel barrières wanneer er een moeilijke boodschap moet overgebracht worden vb. niet voldoende de luier verversen. Als de communicatie met de begeleiders dan niet vlot loopt, dan is leidinggevende een belangrijke sleutelfiguur om toch nog de boodschap te kunnen richten.

We spoke English and otherwise we point. It is a question of listening very carefully but it was difficult when we had some questions about changing a diaper. (Father of A., 3 years)

In alle gesprekken komt aan bod dat er **een warme relatie** moet opgebouwd worden, waarbij er echt contact is, naar elkaar geluisterd wordt en interesse wordt getoond in elkaar. Dit is de basis om moeilijkere zaken te bespreken, wanneer het nodig is.

Die relatie, die moet beginnen voordat er dingen aan de hand zijn, denk ik dan. (...) Van goedmorgen zeggen tot een babbel over wat het kind heeft gedaan die dag, tot een gesprek over dingen die fout lopen. Het is veel gemakkelijker dan om in gesprek te gaan, als er echt iets fout loopt! Dat vind ik heel belangrijk. Je kan op iets terugvallen. (mama van B., 15 j)

Veel informele communicatie is van belang om een warm contact op te bouwen, maar ook om samen oplossingen te kunnen zoeken, als er vragen rijzen of problemen opduiken. Niet elke begeleider staat open voor communicatie met ouders. Dit vraagt van ouders om telkens aan te voelen wat er mogelijk is en bij wie. Wanneer ouders openheid voelen, dan gaan ze ook ten volle voor het bespreken van noden en het zoeken naar oplossingen. In de buitenschoolse opvang is het voor ouders soms echt zoeken om deze momenten te creëren. In een voorschoolse opvang is het doorgeven van belangrijke informatie rond kinderen tussen begeleid(st)ers al meer ingeburgerd. Dit heeft ook te maken met basisinformatie rond eten, slapen en verzorgen die moet doorgegeven worden.

Ja, voilà en als ik binnenkom of zo. Bij de ene zeg je al eens wat meer dan bij de andere, omdat je ook voelt van 'die staat er voor open' en 'die staat er niet voor open'. Dan zeg je zelf al iets meer, of probeer je dat zelf ook wat te kaderen. Je wil niet altijd tegen een muur babbelen en tegen een muur lopen, dat doe je al genoeg. En als je merkt van 'oe, die mensen snappen niet het gegeven of de diagnose, of de omkadering die het nodig heeft', dan denk ik 'ja, laat dan maar, ik hoef u niet te overtuigen, daar heb ik echt geen zin in en geen fut voor. (Mama van R., 12 jaar).

Een aantal ouders geven aan dat er in de opvang ook **formele overlegmomenten** zijn. Een moment waar er tijd en ruimte is voor overleg en dit geeft de mogelijkheid om interdisciplinair te werken. Tijdens het overleg zitten alle betrokkenen samen en worden ervaringen en informatie gedeeld. Dit kan op regelmatige basis gebeuren of ad hoc.

We komen daar en boven zitten er verzorgsters en een logopedist, kinesist, de stagiaire... Iedereen zit daar rond tafel gewoon anderhalf uur of een uur te praten. (mama van T., 4 j.)

Ik heb dat op eigen initiatief gedaan, de diagnosestelling bij de kinderpsychiater was afgerond en zij is ook op school een observatie komen doen. Zij is op school komen uitleggen aan de leerkracht op dat moment, aan de zorg, wat houdt dat nu eigenlijk juist in ASS bij R.? Welke maatregelen kan je treffen en toen heb ik de coördinator van de kinderopvang er ook bij gevraagd en is die ook wel gekomen. Maar dat was ook wel op eigen vraag. (Mama van R., 12 jaar)

In sommige opvangvoorzieningen wordt er gewerkt met een **vaste contactpersoon of aanspreekpersoon**. Dit is positief omdat ouders weten bij wie ze terecht kunnen, maar dit blijft samengaan met het feit dat iedereen beschikbaar moet zijn om te communiceren.

Ze hebben wel eigenlijk allemaal een contactpersoon. Eén van de vaste verzorgsters is hun contactpersoon. Dus is er iets, dan spreek je eerst met haar. Voor de rest, wordt er ook wel een boekje bijgehouden elke dag. Het is niet altijd dezelfde persoon die je boort. (mama van T., 4 j.)

Een **heen en weerschriftje** wordt ingezet om zaken te brieven zowel van opvang als van thuis uit. Op deze manier komt er communicatiestroom op gang. Hierbij is het van belang dat het meer is dan de functionele informatie (bijvoorbeeld hoeveel keer gegeten, naar toilet gaan...). Het gaat over het reilen en zeilen in de opvang in relatie tot het kind met specifieke ondersteuningsnoden. Er worden verschillende manieren gezocht om in communicatie te treden: een bord bij aankomst waar de activiteiten van de dag op staan, sociale media (facebook, whatsapp) waarbij foto's worden gedeeld of sms om snel berichten te communiceren.

Allé, er zijn er zo een paar waar dat je voelt dat dat namen zijn die hij gebruikt, dat is ook wel iets wat ik al tegen de verantwoordelijke gezegd heb: eigenlijk weet je als ouder niet altijd de namen van alle kinderen en kinderen op die leeftijd praten ook niet altijd even verstaanbaar, dat dat eigenlijk wel leuk zou zijn als je kind in een bepaald groepje terecht komt dat je gewoon eens de namen van andere kinderen zou weten. Dat als ze aan het vertellen zijn, dat je ook wel soms wat gerichtere dingen kan vragen. (mama van L., 3 jaar)

Als er dan iets was dat moeilijk ging, dat schreven ze er niet in. Maar de verjaardagen, die was jarig en die was jarig, dat schreven ze er wel in. Terwijl dat ik duidelijk gezegd heb: die verjaardagen, die interesseren mij niet. Ik wil weten of er iets was dat motorisch of wat dan ook. Dat stond er allemaal niet in. Dus in de boekjes ging het altijd goed. (mama van D., 6 jaar)

Ik kan daar wel een sms naar sturen, van 'hij was wat heel druk als hij thuiskwam', of 'het was niet okee'. (mama van L., 10 j)

Zijn agenda, dat is echt een schrift dat zij gebruiken. Dus daar ga ik altijd dingen in noteren van thuis uit en daar noteren zij ook dingen in. En ik ga altijd ook zorgen dat ik de juf zie, daar ga ik ook altijd vragen hoe het is, omdat ik dat gewoon ook wel belangrijk vind. (mama van Z., 7 j)

Soms worden er **documenten** opgesteld waarbij er een beeldvorming wordt opgesteld of waarbij een aantal doelen worden voorop gesteld. Dit maakt dat de opvang doelgericht en handelingsgericht vorm krijgt. Het kan ook als opzet hebben om ondersteuning te verkrijgen of verantwoording waarom een bepaalde actie voor een kind wordt opgezet.

Ze hebben een soort document met allemaal volkjes waar ze bij houden hoe T. is, wat hij doet bij, wat hij heeft geleerd. (mama van T, 4 j.)

Er is eigenlijk een document opgesteld met alle doelen die ze voor T. hebben. Dat heeft ook een beetje met hun subsidie te maken. Omdat T. ouder is dan tweeënhalve drie omdat zij moeten aantonen dat er een reden is dat hij daar nog steeds zit. Dus er is een heel verslag geschreven. Nu hadden we in mei weer een oudercontact en we zijn de doelen afgegaan van okee, wat hebben we bereikt en wat gaan we nu doen. Het staat allemaal op papier. Dus super. (mama van T, 4 j.)

Het is van belang dat er **communicatiedoorstroom** is tussen personeel, dat zaken aan elkaar worden doorgegeven en geactualiseerd worden. Dit keert terug in de verhalen van ouders als een blijvend kwetsbaar punt. De buitenschoolse kinderopvang is soms verbonden aan de school. Het zijn twee aparte domeinen. Er is niet altijd veel wisselwerking. Het zijn vaak de ouders die de verbindingen tussen beiden leggen.

Ze hebben op school materiaal van de school dat mag gebruikt worden: er zijn fietsjes, loopfietsjes om op te rijden natuurlijk. Ik kom hem balen: F. is aan het gooien met zo'n loopfietsje. Dat kan toch niet, dat mag toch niet. 'Ja, maar ja, anders is hij niet braaf', sorry, maar op school mag dat niet en na 4u mag dat wel, dat is niet duidelijk voor dat kind. En dat communiceer ik dan ook wel naar de directie. Of een andere keer in de winter, ik kom binnen in een lokaal en hij is aan het gooien met stiften. Allé, hij gooit veel, met een bal, ja, maar niet met stiften. Maar de volgende dag is dat dan muziekproject, hij komt in datzelfde lokaal binnen en begint hij te gooien met die stiften. De vrijdag mocht dat, maar de zaterdag mag dat niet meer. Dus, dat is heel moeilijk, omdat het gaat over andere begeleiders die niet van elkaar weten. Ik als ouder zie de vrijdag, ik als ouder zie de zaterdag en ik zie die begeleiders anders reageren. De ene 'laat maar', en de andere 'hé, dat mag niet', wat juist, wat correct is. Ja, maar anders... 'Hij wordt dan boos als hij dat niet mag', ik zeg 'ja, het is aan jullie om te zeggen dat het niet mag'; 'hoe kan ik hem dan straffen?'. Ja, okee als je zegt neen aan zo'n kinderen, dat lukt niet altijd, ik zeg 'ja, dan moet je hem gewoon fixeren in een buggy, in een triptrap. Dat mag hé'. Dat is echt even 'stop, je bent verkeerd bezig'. (mama van F, 11 j)

Als er iets moet worden doorgegeven, dat geven ze wel door, hé. Speeltijdbewaking en dan de opvang, er wordt wel iets doorgegeven, hé. Het is niet dat er totaal geen communicatie is. Dat zou straf zijn, want een deel van de opvang is ook op school maar ja, dat ze die samenwerking misschien versterken, zou nog beter zijn. Je kunt niet alles hebben, hé. (papa en mama van L., 5 jaar)

3.1.2. Eigenheid van de communicatie

In de communicatie vinden ouders het belangrijk dat er **openheid en transparantie** is: wat doet het kind? Hoe brengt het zijn/haar tijd door? Wat loopt er goed? Wat zijn barrières en hindernissen?... Wanneer ouders het gevoel hebben dat er informatie of bedenkingen niet worden mee gedeeld, dan hindert dit in de relatie. Openheid en transparantie zorgen er voor dat er vertrouwen kan opgebouwd worden en dat ouders op hun beurt informatie en eigen ervaringen delen. Dit kan gaan rond het zoekproces naar diagnose, ontcijferen van de noden, vragen en bedenkingen die er zijn rond de keuzes in de verdere toekomst... Er moet **wisselwerking** zijn in de communicatie tussen begeleiders en ouders.

Het verloopt altijd heel goed. Ze zijn altijd heel open. Het verloopt vlekkeloos, terwijl we dat gevoel niet hebben als hij soms terugkomt. (mama en papa van L., 5 jaar)

Ze zeiden: 'kijk M., zou je dat erg vinden dat we L. eventjes laten aansluiten in de babygroep, want we kunnen toch maar 10 kinderen meenemen naar een wafelbak.' Goh, misschien is het gewoon makkelijker. En dan snap ik dat ook wel. Vind ik dat leuk als ouder? Neen. Vind je dat jammer dat hij niet mee die wandeling kan doen en die wafelbak? Maar als er dan toch een kindje moet afvallen en als je zorgt dat dat kind op dat moment ook iets leuk doet en hij vindt dat leuk dat hij kan zorgen voor anderen. Anders moet je hier weer rare dingen gaan doen om te zorgen dat hij zijn wafel heeft die er dan ook hetzelfde uitziet. Dan heb ik ook zoiets van, doe dat maar. Maar men is daar dan ook open in en dat is ook fijn. Moest ik achteraf gehoord hebben dat hij als enige niet is mee mogen gaan en dat ze me daar niets over zeggen, zou ik dat erger vinden dan dat ze gewoon uitleggen waarom ze die keuze gemaakt hebben. (mama van L., 3 j.)

Ouders vinden belangrijk dat er **kort op de bal** wordt gespeeld. Ze willen liefst zo snel mogelijk informatie hebben. Op deze manier krijgen ze zicht op hoe het loopt, kunnen ze de informatie gebruiken in de ondersteuning van het kind of helpt het hen om zaken te kaderen. Als er iets gebeurt op de opvang, is het belangrijk om zorgvuldig om te springen met de manier waarop dit mede wordt gedeeld aan de ouders. Wat de opvang als minder ernstig beschouwt, is daarom niet minder ernstig voor de ouders. Dit creëert een gevoel van wantrouwen en onbegrip.

Op een dag, is hij met een dikke blauwe plek in zijn gezicht gekomen. (...) We vroegen altijd: "Wat is er gebeurd?" "Ja, ik weet niet, wij hebben niets gezien, de opvang had niets gezien." Ze hadden nooit niets gezien. (...) Ja, ik vond dat niet schoon eigenlijk, ze hebben telefoon of e-mailadres, ze hebben alles. En ze verwittigen niet! Ik vraag het nu altijd 'je moet bellen als er iets is'. Ze bellen alleen maar als het echt erg is, maar ik vond dat nu toch ook al. (mama van L., 5 j)

Voilà, en niet dat ik dan een half jaar later hoor, 'ja, toen in april of mei heeft hij dat gedaan'. Daar kan ik niets mee, ik wil hem als ouder begeleiden en dingen leren, maar je kunt hem alleen dingen leren als je het ook weet. (Mama van R., 12 jaar).

Ouders vinden het belangrijk om ook **positieve zaken** te horen. Vanwege de hindernissen die ze tegenkomen en de medische wereld die toch sterk gericht is op wat er mis met dit kind, vinden ouders het van cruciaal belang om te horen wat er goed loopt en waar het kind goed in is. Anekdoten zijn hierbij cruciaal: de dagdagelijkse dingen die gebeuren en de gelegenheid bieden om

ook de positieve aspecten van het kind te belichten. Voor ouders geeft dit (h)erkenning naar wie hun kind is. Het kind met specifieke ondersteuningsnoden wordt niet herleid tot die noden of enkel dat aspect van zijn/haar persoonlijkheid. Ouders zijn heel gevoelig voor een deficiet taalgebruik (vb. hij/zij kan dat niet, hij/zij wil dat niet,...) en interpretaties die getrokken worden uit het bezig zien van kinderen (het is altijd zo, hij/zij zal nooit...). Hierin merken ouders veel verschil tussen begeleid(st)ers.

Je kunt negatieve dingen zeggen, maar je moet zien hoe je die negatieve aanbrengt. Ze zijn natuurlijk altijd. Een kind moet je eigenlijk positief altijd benaderen, hé. (mama van D., 12 j)

Positieve benadering is belangrijk. Hoewel, hij doet dingen fout, ongetwijfeld, maar je moet ook proberen oog hebben voor de positieve dingen die hij doet en die... Sommigen gaan daar wel in mee en sommigen blijven dat beeld houden van: dat is een vervelend kind. En dat zal ook niet veranderen in al die jaren, denk ik. (mama van R., 12 jaar).

In het delen van informatie en ervaringen gaat het niet enkel om mededelen en registeren, maar ook om dit **handelingsgericht** te **vertalen**: wat kunnen we ermee, hoe kan het anders. De informatie moet omgezet worden in info die we kunnen gebruiken in de dagelijkse opvang op de werkvloer. Wat zegt dit over dit kind in deze groep met deze begeleiders en wat betekent dit voor het handelen?

En dan vind ik communicatie belangrijk, niet van hem elke keer te zeggen 'ja, hij heeft het weer gedaan', maar gewoon om te zeggen van 'ja, waar moeten we aan werken?', dat wij ook een beeld krijgen 'daar moeten we aan werken, dat zijn de punten die goed gaan' en ook om direct op de bal te kunnen spelen. (Mama van R., 12 jaar)

Ouders vinden het belangrijk om **erkend te worden als volwaardige communicatiepartner**. De ouder is diegene waar de informatie moet terecht komen, maar ook diegene die over cruciale informatie beschikt. Ouders willen erkend worden in hun ervaringsdeskundigheid. Soms is de stem van een expert/ deskundige meer doorslaggevend dan dit van ouders om te luisteren naar wat er nodig is. De stem van de ouder moet soms luid klinken om gehoord te worden of moet heel wat argumenten aanbrengen, wanneer meningen uiteenlopen. Het gaat niet enkel over het uitwisselen van informatie, maar ook over de manier en de moment waarop beslissingen worden genomen. Het gaat over het erkend worden als ouder in de beslissingen die genomen worden.

Omdat je een ouder bent, dat ze zo meer iets hebben van 'ja, maar... jij bent diegene die het gaat goed praten.' Ja, toch niet zo aanvaarden wat jij zegt als bij iemand anders, die kinderpsychiater of kinderpsycholoog is. Die zullen ze het wel direct aanvaarden, maar als ouder is het soms alsof je tegen een muur praat. (Mama van R., 12 j.)

Ja, de communicatie is echt fout gelopen op het punt dat het echt, dat ze echt met van die google-documenten onder onze neus... 'We hebben op internet dit opgezocht en we hebben op het internet...' Dat we daar zo stonden van 'maar, we hebben hier alle mogelijke onderzoeksverslagen, alle mogelijke, waarom geloven jullie ons niet, dat hij geen verpleging nodig heeft, dat er niets is? (mama van V., 4 j)

Wij deden dat thuis ook redelijk intensief en met heel veel toeters en bellen. We hadden het zo aangebracht aan de crèche: zouden jullie het ook zien zitten om haar af en toe een keer - want ze vroeg het natuurlijk niet zelf of zo - op het potje te zetten? Thuis doet ze dat wel. Ze gaat er op zitten en soms komt er dan wel

iets en dan is ze megatrots. Aja nee, ze vonden dat ze er nog niet klaar voor was... ja... dan staat ge daar... (mama van L., 4 j)

In de communicatie komt er ook een **emotionele factor** bij kijken voor de ouders. Een kind voelt aan als je dierbaarste bezit en dat maakt dat informatie en beleving heel sterk binnen komt.

Uw verstand laat je thuis, hé. Je mag ik-weet-niet-wat van universitaire diploma's hebben, maar op het moment dat je op die patiëntenstoel zit, dan kan jij niet meer lezen en schrijven, hé. (mama van J., 10 j.)

Er is een duidelijke **hiërarchie in de communicatie** (verzorgende – verantwoordelijke – hoofdverantwoordelijke/directie). Deze personen kunnen betrokken worden of ouders wenden zich tot hen om de zaken te bespreken. Dit heeft niet altijd als resultaat dat ouders daadwerkelijk veranderingen zien in de opvang.

Ja, als hij kindjes pijn had gedaan of iemand anders had... boos was geworden nogal hevig in die tijd vooral heel reactief zijn, heel uitbarstend. Dus inderdaad verschillende gesprekken gehad, maar dan merk je ook wel, bijvoorbeeld de coördinator was zelf wel heel begripvol en meegaand, maar daarom de kindbegeleiders... Je hebt daar verschillende niveaus in. (Mama van R., 12 jaar).

Wanneer het niet loopt zoals het moet, vraagt het **veel communicatievaardigheden en durf** om daarover in gesprek te gaan. Het is voor ouders niet evident- ook als er een duidelijke afspraak niet is opgevolgd- om hierover in gesprek te gaan. Er leeft altijd de vrees om brokken te maken in de omgang met je kind.

Ik weet hoe dat de buitenschoolse kinderopvang werkt, dat is ook heel moeilijk, maar ze mag niet in de zandbak, maar die wilt dat wel, dus die probeert dat wel hé. Het is een kind dat exploreert en grenzen opzoekt. De laatste keer toen ik haar ging halen, had ze eigenlijk geluk dat we de dag nadien naar het ziekenhuis moesten en dat ze een nieuwe gips moest hebben. Want ze was dan in de zandbak geweest, want iedereen zat in de zandbak en zij dus ook. Maar ze mag niet in de zandbak, terwijl dat dat echt heel duidelijk is van 'dat mag niet'. Die gips zat vol zand en die haar huid is niet gewoon van iets of wat van irritatie te hebben dus, ja, dat was... (Mama van R., 8 jaar).

Het is niet gemakkelijk om **barrières** naar beneden te halen, problemen te bespreken en communicatie terug recht te trekken, zeker wanneer angst, wantrouwen en onzekerheid veel plaats krijgen. Dan worden mogelijkheden tot communicatie en uitwisseling vaak omzeild en vermeden zowel bij ouders als binnen de opvang. Men komt niet meer tot echt luisteren naar elkaar en samen zoeken naar constructieve oplossingen voor alle betrokken partijen.

In het begin konden we daar wel wat over praten, maar ik moet toegeven, na een tijdje is die communicatie volledig fout beginnen lopen. Ik weet niet... Goh, we hebben echt gemerkt, vanaf dat hun angst er was, dat we die nooit meer hebben kunnen doorbreken. (...) We zijn dan tegen elkaar blijven ingaan en ik vrees dat we... We hebben elkaar daar ergens in verloren en hebben dat niet meer kunnen... En na een tijdje, in het begin hadden we een regeling van: kijk, we zitten elke maand eens samen om zo alles eens te bespreken. In het begin is dat gegaan, en na een tijdje begonnen wij dan te vragen van 'ah, gaan we nog eens samen zitten?', maar werd dat altijd maar afgewimpeld. We hadden ook het gevoel dat zij antwoorden wilden, of hoe moet ik het zeggen? Vragen naar: Wat heeft hij nu? Hoe moeten we hier nu mee verder? Ja, die antwoorden, we konden die niet bieden. (mama van V., 4 j)

We hebben daar dan wel op gereageerd en als reactie zijn ze haar beginnen vastzetten in een stoel. Op de momenten dat wij eens vroeger in de opvang waren, vroeger gedaan met het werk of weet ik veel wat, zat zij echt vastgebonden. Niet om haar vast te binden, maar eerder uit bezorgdheid. (mama van L., 4 j)

Dus ze zitten daar echt zo op te hameren: je moet dat thuis ook doen, want als dat niet goed gaat, dan is dat omdat de ouders thuis daar niet bezig zijn, natuurlijk. (lacht). Zo gaat men daarvan uit. Dan krijg je regelmatig zo de dingen van 'ja, wij zitten hier onze energie daarin te steken om die te leren eten zelf met een vorkje of een lepeltje of wat is het en, ja, je moet dat thuis ook doen, want anders is dat voor niets wat wij doen, hé'. (mama van J., 4 jaar)

Ouders zetten zich heel vaak in een onderdanige positie. Ouders voelen zich verplicht om telkens weer die **dankbaarheid** te tonen of te benoemen. Het voelt voor ouders aan als 'geluk' dat er mee voor hun kind wordt gezorgd en dat zij als ouders kunnen doen wat ze doen.

Wij hebben ons altijd zo onderdanig mogelijk proberen op te stellen aan ene kant omdat je hen ook dankbaar bent dat uw kind daar terecht kan en voor de rest zorgden ze ook wel heel goed voor haar. (mama van L., 4 j)

Als ik zeg tegen collega's of tegen mensen: M. haar orthopedische schoentjes dat kost 1500 euro, uhm, bedankt als belastingbetaler. Bedankt om daarvoor mee te betalen. Dan zegt iedereen: 'Graag gedaan. Voor M. doen we dat.' Niemand kan daar iets tegen hebben. Maar het blijkt om dingen te organiseren, er tijd voor vrij te maken, opvang voorzien dat is het moeilijkste. Het materiaal is redelijk okee, ja, je moet vaak zelf ook nog wat bijbetalen. (mama van M., 9 j)

J'ai la chance que moi je peux l'exprimer, j'ai la chance aussi que je peux me battre mais j'ai rencontré des parents qui ne savent pas mettre des mots dessus, beaucoup. (...) j'ai la chance de me débrouiller en Français, double chance que tu comprends mais, et puis il y a des gens qui ont la langue et qui n'ont pas les facultés, et puis t'as d'autres qui ont les facultés mais qui n'osent pas, n'ont pas la force. (pleegmama van K., 6 j.)

3.2. Flexibiliteit in ondersteuning

Het traject van deze kinderen heeft een **ander tempo/ritme**. Het loopt anders, trager,... alvast niet het standaardtraject met de gekende mijlpalen om te nemen (vb. lopen, spreken, zelfstandig spelen, etc.). Vaak is er meer tijd nodig. Langs de ene kant gaat het kind mee met zijn leeftijdsgenoten en vraagt inclusie verbinding met een groep, langs de andere kant vraagt inclusie om rekening te houden met de ontwikkeling van dit individuele kind. Het vraagt constant om te zoeken wat er nodig is voor dit kind. Dit kan betekenen langer blijven in de groep voor het kind doorschuift naar een volgende groep of de overgang maakt naar school.

Sowieso is de einddatum daar uit zijn contractje geschrapt. Dus dat was ook al fijn dat ze direct zeiden van in het begin van 'kijk, we verwachten niet dat hij hier op 2 jaar en half – 3 jaar weg is, neen. Hij blijft...'. Maar ja, we hebben op een zeker punt ook zelf beginnen kijken, want ja, hij blijft vooruitgaan, hij blijft zich goed ontwikkelen. (mama van V., 4 j)

Because of the insecurities she could stay 6 months longer. Normally children go to school at the age of 2,5 years but A. could stay till we got more results and hopefully support. That was very nice of the creche. (Father of A., 3 years).

Vanwege de noden hebben ouders niet onmiddellijk alternatieven in de opvang en hun natuurlijk netwerk (familie, andere ouders van vriendjes...). **Flexibiliteit op gebied van dagen** te kunnen bepalen in combinatie met werkmogelijkheden van ouders, of **wanneer het kind ziek** is of afwezig is door therapie en revalidatie is ontzettend ondersteunend voor ouders. Deze afwezige periodes komen bij de kinderen met specifieke noden meer voor en dit zijn voor de ouders zware periodes. Het zijn emotionele en onzekere tijden die veel stress en zorgen met zich mee brengen. De ouders moeten heel veel managen, ook in combinatie met werk en de andere leden van het gezin. Wanneer er geen flexibiliteit is, dan moeten de ouders zelf oplossingen zoeken (opvang zoeken, alternatieven, etc.)

Ik had mij vergist...En dan zegt ze van 'ja kom, we zitten in een kleine groep vandaag, in de vakantie...! Ja, hij mag komen. Dat moet je niet in gewone opvang vragen van mijn zoon hé, van mijn oudste. Niet ingeschreven is niet ingeschreven. Die gaan daar flexibel mee om, dat moet ik wel zeggen. (mama van L., 10 j)

Dat is echt heel goed verlopen, daar hebben ze bij ons nooit rekening mee gehouden (...) want als wij een doktersbriefje hadden en zeker zo als we zo 2 of 3 weken in het ziekenhuis lagen, gewoon een briefje van de specialist en dat was dat okee eigenlijk. Dat was wel super. (mama van L., 4 j)

Hij krijgt voorrang in de opvang tijdens de vakantie. Dus dat krijgt hij wel. Hij heeft sowieso plaats voor de opvang maar het is heel, heel moeilijk, hé. (papa van L., 5 jaar)

De **combinatie kinderopvang en werken** is een heuse uitdaging, zeker wanneer ouders onregelmatige uren hebben en bijvoorbeeld in ploegen werken.

Ik krijg mijn schema meestal drie weken op voorhand maar zij is wel heel flexibel, dat moet ik ook wel

zeggan, want als ik moet langer werken, bel ik naar haar van “gaat het of gaat het niet” dus... Zij is wel heel flexibel want 99,9 % kan zij, altijd, hé? (mama van D., 12 j)

Sommige kinderen doen nog beroep op de kinderopvang, ook al zijn gestart op school om een antwoord te geven op de rustmomenten die een kind nog vraagt. De **combinatie kinderopvang en school** die zich dan opdringt voor ouders is soms verregaand.

Je hebt de onthaalmoeder en dan vijftig meter verder het schooltje, honderd meter. De school doet dat niet dus ik moet hem gaan halen en naar de opvang brengen. Ik heb gewisseld met een collega. Ik geef drie uur les en dan hup naar L. Ik heb een elektrische fiets, want anders dan haal ik het gewoon niet. (Mama van L., 4j.)

Flexibiliteit komt ook **van beide kanten**, waar mogelijk trachten ouders ook flexibel te zijn. Het samen afspraken maken is van belang.

Soms is het ook zoeken. Bijvoorbeeld brood kunnen ze hier moeilijk krijgen. Vooral omdat hij de enige is, en als je voor een kleuter een brood moet kopen, en die eet al niet zo veel... We hebben gewoon afgesproken van geen probleem, ik zorg er wel voor dat er altijd brood is. (mama van L., 3 jaar)

3.3. Aanpassingen

Wanneer we ouders vroegen welke aanpassingen er gebeuren naar hun kind met specifieke ondersteuningsnoden, bleven zij het antwoord soms verschuldigd. Vooral bij de kleine kinderen staat het verzorgende voorop en gaan **aanpassingen op in de dagelijkse zorg** (eten geven, verschonen, te slapen leggen). Uit de verschillende verhalen komt naar voor dat een kind met een ‘andere’ ontwikkeling **meer aandacht en stimulatie vraagt**. Het zit voornamelijk in iets wat men al doet extra te doen, een oogje in het zeil houden, etc.

Het is niet dat er structuur moet zijn van 's morgens tot 's avonds, dat elke minuut moet voorzien zijn met pictogrammen en al. Zo ver gaat het niet voor hem, maar er moet een kader zijn: nu kun je dit doen. Of zoals bij de opvang, zijn er verschillende hoeken, waar ze met verschillende dingen kunnen spelen en ieder kind kiest ergens iets wat hij graag doet. Vanaf dat de activiteiten wegvallen of vanaf dat er niets meer om handen is of er geen speelgoed meer is omdat de rest het al meeheeft dan, ja, dan lopen ze verloren en dan beginnen de conflicten. Dat is met andere kinderen ook. (Mama van J., 4 jaar)

Mijn kleinste is een Houdini, die geraakt overal uit. Ik had zoiets van als dat luik niet op slot is dan steekt hij zijn beentje daartussen dan duwt hij dat ding omhoog en dan kan hij eruit vallen. En ik dacht zo van ik ga dat toch een keer zeggen, nietwaar? Dus ik tegen haar zo van “oei, je doet dat niet op slot”. “Ah, dat is niet erg, zo één knopje...” Bon. Uhm, ik dacht om een keer die verantwoordelijke aan te spreken daarover. (Mama van J., 4 j.)

Het denken in termen van aanpassingen staat onder spanning doordat ouders blij zijn wanneer hun kind opvang heeft en er mag zijn. Soms zien ze de aanwezigheid van hun kind niet als vanzelfsprekend en hebben ook het gevoel dat ze niet veel extra willen/kunnen vragen. Deze redenering brengt met zich mee dat **aanpassingen gezien worden als iets extra** en niet iets waar een kind met specifieke noden recht op heeft. Het vragen en uitvoeren van aanpassingen hangt samen met de omkadering die voor handen is. Ouders beseffen maar al te goed dat een groeps-grootte impact heeft op wat er mogelijk is voor hun kind. Eén begeleider voor een grote groep waarbij alle kinderen iets vragen of nodig hebben wordt gezien als een begrenzing. Ouders leggen soms **zelf de grenzen op**, voor aanpassingen die zouden kunnen gebeuren. Ze maken zelf uit wat er mogelijk is of niet.

Ik kan me dat niet voorstellen dat ze bijvoorbeeld zindelijkheidsstraining erbij nemen, die doet pipi in haar broek en die brace is nat he, dan heb je een probleem hé. Ik denk dat ze daar enkel kon zijn, omdat ik aanwezig was (ouder werkt in de kribbe). (Mama van R., 8 j.)

Ze eten een boterham om 4u, hij eet uiteraard glutenvrij brood. Maar dan moet je ook zorgen dat rondom hem geen kruimels liggen. Dan moet je ook zorgen dat die boterham gesmeerd wordt met choco waar er geen mes in gekomen is met ander brood... Eigenlijk hebben ze aparte chocopotten, ze zorgen dat daar geen, ze noemen dat contaminatie van voedingsproducten, bij komt. Dat is geen evidentie dat je dat van mensen verwacht, maar ze maken er hier geen probleem van. (mama van L, 3 jaar)

Het zoeken naar aanpassingen vertrekt vanuit zoeken naar de **verbinding met wat andere kinderen doen**. Hoe kan het kind met specifieke noden betrokken zijn? Hoe kan het participeren

aan het groepsgebeuren?... Dan worden er oplossingen gezocht zodat het kind de kans krijgt om te doen wat de andere kinderen doen, ook al is de participatie of de uitkomst verschillend. Het gaat over de beleving van de activiteit én de verbinding met de groep (een kunstwerkje maken, over meespelen met een spelletje, inzicht krijgen in kindperspectief etc.)

Dat is soms met hele kleine dingetjes, maar zoals bij Pasen, hij kan geen paaseitjes rapen, dus dan hebben ze de mand bij hem gezet, tussen zijn beentjes. Alle kindjes kwamen dan de eitjes bij hem brengen en... Dat kost denk ik de crèche niets, maar dat zijn zo van die hele kleine dingetjes die ons het gevoel geven dat ons zoontje betrokken was. (Mama van V., 4 jaar)

Herhaaldelijk komt de **nood aan structuur** terug, waarbij het verloop van de dag duidelijk is en de afspraken die er zijn toegankelijk zijn voor elk kind. Op deze manier weet het kind met specifieke ondersteuningsnaden wat er kan en wat er niet kan. Op deze manier wordt er veiligheid aan kinderen geboden. Hier is ook een wisselwerking tussen kinderopvang en thuis te zien: het leren van elkaar hoe structuur er kan uit zien voor dit kind.

Hij weet zijn structuur: dat mag, dat mag, dat mag, dat mag niet. Mijn man heeft dat ooit eens meegemaakt, bijvoorbeeld de afstandsbediening van de tv, hij wou dat niet afgeven, mijn man liep daar maar achter: "Zeg, die luistert niet naar mij". Ik zei: "Och, dan zal ik eens gaan." Dan zei ik: "D., geef dat af." "Nee," zegt hij. Ik zeg: "Ah, één, twee, maar bij drie, komt er een sanctie." Dat komt dan van haar (onthaalouder) uit. Dan weet je: bij twee heb je de afstandsbediening. Hij weet: die sanctie is van computer, gsm, tv, niets 's avonds. (Mama van D., 12 jaar)

Ouders komen ook vaak terug op het belang van **rustplaatsen en rustmomenten**. Dit hangt samen met de structuur en hoe een ruimte georganiseerd worden. Is er overzicht voor de kinderen? Zijn er plaatsen waar ze tot rust kunnen en mogen komen? Er zijn veel prikkels in de opvang en dit vraagt van sommige kinderen veel. Bij de buitenschoolse kinderopvang komt hier nog bij dat kinderen reeds een gevulde dag achter de rug hebben. Hierbij is het ook van belang dat er kan gedifferentieerd worden in wat kinderen nodig hebben in aanbod, in ondersteuning en in regulatie.

Uhm, dat hij ASS heeft en dat hij het ook sociaal moeilijk heeft, dat zijn gedrag soms moeilijk is. Dat hij ook niet functioneert in een grote groep. Uhm, auditief, prikkels, veel prikkels. Dat hij soms een rusthoekje moet kunnen hebben. Dat hij ook zijn vaste plekken weet want niet de ene keer hier, de andere keer daar. Nee, altijd hetzelfde vaste plek. Een vast ritueel. De daglijst visueel voorstellen. (mama van J., 10 j)

Soms kunnen meer **specifieke zaken** een ondersteuning zijn zoals SMOG (Spreken Met Ondersteuning van Gebaren). Het zijn vaak de ouders, de thuisbegeleider of de therapeut die het binnen brengen. Er is wel bereidheid om zaken uit te proberen. Sommige ouders nemen dan ook een coachende rol op om aanpassingen te integreren. Deze aanpassingen worden niet altijd gezien als inzetbaar voor alle kinderen en voor een betere kwaliteit van opvang.

Ik heb SMOG eerst aan één iemand voorgedaan, en die heeft dat dan voortgezet en af en toe als ik dan B. ging afzetten of ging halen, hebben ze zo wel eens gevraagd van 'ja, hoe moet dat nu weer?'. En dan leg ik dat uit, of het was zo al gaandeweg dat dat zich verderzette in die crèche. Ik ben daar wel zo eens voor twee mensen nog eens extra uitleg gaan geven, omdat ik zoiets had van 'ze doen het niet juist' en dan... En dan appreciëren die dat wel dat ik dat nog eens kom uitleggen. Ze passen het niet toe naar de andere kinderen. In de kleuterschool zien we dat wel. (Papa van B., 4 j.)

3.4. Sociale contacten met andere kinderen

Voor ouders ligt er **veel meerwaarde** in het sociaal aspect van de kinderopvang. In contact komen met andere kinderen is van fundamenteel belang. De aanwezigheid van leeftijdsgenoten brengt reeds stimulans mee. Dit is voor de ontwikkeling van kinderen met specifieke noden een surplus. De opvang brengt veel impulsen om in contact te treden met andere kinderen: sociale relaties op te bouwen, elkaar na doen, samen te spelen, ruzie maken, terug bij leggen,... Soms heeft een kind wat meer aansporing nodig om in contact te treden met anderen.

Hij leert ook heel veel door andere kinderen na te doen. Dus als hij een sterke voorbeeld heeft, gaat hij ook sterker worden en groeien, eigenlijk, ook. Dus, wij zijn daar wel heel bewust mee bezig. (mama van D, 6 jaar)

We hebben geen nood aan opvang (papa is thuis omwille van gezondheidsproblemen), maar ik zeg 'ja, ik wou toch dat ze in contact kwam met andere kindjes', ter voorbereiding van school hé. (mama en papa L, 6 j)

Volgens mij, als ik naar mijn dochter kijk, die tot nu toe geen vorm van autisme heeft, gaat het op sociaal vlak wel goed, terwijl zij eigenlijk nog nooit voorbereid is geweest om naar school te gaan. Dat kan wel helpen voor sommige kinderen om hun sociale aspecten te versterken, maar het is geen vaste regel voor ons. (papa van L., 5 jaar)

Er is tijd nodig om elkaar te **leren kennen**. Het wordt bespreekbaar gemaakt doorheen het samen spelen, eten, leven...

De kinderen daar kennen Z. ook. Ze blijven wel raar kijken, als ik daar met Z. binnen kom want ja, ze zien dat ook, hé, dat dat geen normaal kindje is. Hij maakt rare geluiden. Ik heb dan een paar keer, voor hij naar school ging, dat ik hem ging ophalen. Dat ik mij daar ook aan tafel heb gezet met Z. en dan, bij wijze van spreken, kinderen mochten vragen stellen over Z. Maar dat was zo terwijl dat ze boterhammen aan het eten waren en dat was zo heel vlot en losjes. Zoals hij met zijn vrienden, zij vonden dat machtig dat hij zo op zijn poep schoof. Ik weet, ze deden dan zo'n wedstrijdje want die grote wilden dat dan achterdoen om te zien of ze dat ook nog konden. Dus uiteindelijk, na één dag, zijn al die kindjes Z. gewend en het nieuwtje gaat er vanaf zijn. Dan komt dat allemaal wel goed, hé. (mama van Z, 7 j.)

Bij ouders en voornamelijk zij die beroep doen op de buitenschoolse opvang merken we dat het op sociaal vlak niet evident loopt. Er is **weinig aandacht** voor sociale contacten. Soms komen kinderen in een vreemde groep terecht, dit vraagt veel energie van het kind om in contact te treden met kinderen waarmee ze niet vertrouwd zijn. Van ouders vraagt het veel energie om de barrières aan te kaarten en de buitenschoolse kinderopvang te activeren om hierin acties te ondernemen. Ouders krijgen weinig informatie over de sociale contacten: met wie speelt het kind, op welke manier spelen ze samen, welke ondersteuning is er nodig en wordt er geboden...

B. kende geen leeftijdsgenoten omdat ze in een andere gemeente naar school ging. Ze viel binnen de groep uit de boot omdat in de meeste gevallen de groepen al gevormd waren door de kinderen die regelmatig met elkaar in contact kwamen op de opvang. Ik merk dat ook bij kinderen die naar de kinderopvang komen vanuit het buitengewoon onderwijs en alleen in de vakanties. Dan hebben zij het ook moeilijker om in de groep te kunnen passen. Wij steken hier heel wat energie in om dat wel te realiseren, maar dat lukt niet altijd.

(mama van B., 15 j)

Ouders geven aan dat kinderen met specifieke noden **minder opportuniteiten** krijgen voor het oefenen van sociale contacten. Dit kan samen gaan met de aard van hun problematiek vb. de vele prikkels die sociale contacten met zich meebrengen, andere interesses dan leeftijdsgenoten, gevraagd worden op verjaardagsfeestjes of om samen te spelen als je niet in je dorp naar school gaat,...

Moelijk hé, het sociale aspect. Verjaardagsfeestjes. Wat? Wat ga je doen? Allemaal kinderen met een beperking vragen? (...) Ook daar wordt hij altijd achteruitgeschoven. (mama van L., 10 j)

3.5. Therapie

Voor veel kinderen met specifieke noden is therapie een **onderdeel van hun activiteiten**. Het is in de voorschoolse opvang vaak zoeken hoe dit kan ingepast worden. Het vraagt alvast van elke ouder veel energie om dit ook in te passen in hun gezins- en werklevens. Het is vooral kiné (motorische ondersteuning) & logopedie (eten en communicatie) die kinderen extra therapeutisch ondersteuning bieden. Wanneer therapie wordt ingepast tijdens de voorschoolse opvang, kan het een meerwaarde betekenen voor het personeel van de opvang: de therapeut kan informatie binnenbrengen die voor het kind zijn ontwikkeling van belang is.

Nee, dat was wel het goede, dat we met de kinesist overeen waren gekomen dat die één van de twee keren in de crèche kwam en dat hielp ook heel goed om de begeleiders te laten zien van welke houdingen zijn belangrijk voor hem, of hoe kan je hem wat oefeningen laten doen om hem in zijn fysieke ontwikkeling te ondersteunen, dus dat was zeer waardevol. (Mama van B., 4 jaar).

Nu krijgt hij nog twee keer in de week revalidatie en dat is een uurtje socialisatiegroep, een half uur psychomotoriek, een halfuurtje logo en een halfuurtje ergo. Dan krijgt hij daarbuiten nog, spierversterkende kine. En dan gaan we binnenkort beginnen met privé-watergewinning, want ik heb zowat geprobeerd in het gewone circuit watergewinning te doen, maar dat gaat niet. Hij is daar niet welkom. (Mama van D., 6 jaar)

Therapie is onderdeel van het leven van kinderen met specifieke noden, toch kan het **niet overal ingepast worden**. Dit kan verschillende redenen hebben: de kinderopvang wil geen externen in de crèche of het is enkel mogelijk als de keuze wordt gemaakt om met de ‘vaste’ kiné te werken waar de opvang mee samenwerkt.

Zoals de kinesist bijvoorbeeld in de crèche zou kunnen langskomen. Maar zij bleven dat ronduit weigeren. Dat hebben ze nooit gewild, ze wilden geen externen in de crèche. Wat was het nog?... Ze zei ook van ja, met die mensen valt gewoon niet meer te werken. (mama van V., 4 j)

Tijdens het intakegesprek met x zeiden ze al gelijk: “Oké, we werken samen met deze kinesist. Als je daar ook mee samen wil werken, is dat prima. Wat we niet willen, is dat er constant hier mensen binnen lopen. Dus dat iedereen een andere kinesist heeft. Dat willen we vermijden. Dus, je kan het zelf regelen of je werkt samen met deze praktijk. (mama van T., 4 j)

Soms is er veel mogelijk in de **samenwerking** met therapeuten. We zien dat de therapeut mee wordt ingezet voor het beantwoorden en het oplossen van vragen, het mee bedenken van aanpassingen, het bijsturen/bevestigen van de manier van werken... Dit zorgt ervoor dat het kind optimale ontwikkelingskansen krijgt.

Thuisbegeleiding is SMOG gaan geven. Kiné mocht daar komen. Er is een periode geweest dat we twee keer kiné hadden. Allemaal geen probleem. Die vroegen zelfs van zo of zo om eten aan te bieden: Moeten we dat nog mengen? Die hebben zoveel vragen aan ons gesteld, maar die hebben zelf ook zoveel moeite gedaan. Ik zeg het: onze D is helemaal opengebloeid in die crèche. (Mama van D., 6 jaar)

Ze stonden open bijvoorbeeld om met SMOG te spreken. Kiné kon. Ze hadden zelfs gezorgd dat de kiné een aparte ruimte had, waar die kiné oefeningen kon doen. Heel belangrijk ook, ze hielden ook rekening

met de tips, want die asymmetrie zat er nog altijd in dus zijn hand, die wat minder ontwikkeld was, ze deden daar iets mee met die tips. Ze stimuleerden bijvoorbeeld de ene kant door, al is het maar iets stom, iets te geven in het ene handje en niet in het andere handje. Van die dingen dat ze deden. (Mama van D., 6 jaar)

Als **er ondersteuning op medisch en therapeutisch vlak** kan opgenomen worden, dan is dit een praktisch hulp en grote ontlasting voor de ouders. Dit voelt voor hen heel ondersteunend. Het gaat ook over het toelaten en inzetten van hulpmiddelen. vb. sta-apparaat, fiets, buggy

Dat was ook op advies van de kinderarts dat hij zijn therapie in de opvang kon hebben. En dat betekent heel veel. Want als je voltijds werkt en als je al drie dagen per week naar het kinderdagverblijf gaat maar ziek is, moet je voor al die dagen nog oplossingen extra gaan zoeken. (mama van L, 3 jaar)

4. Enabling care – goede opvangpraktijken vanuit de ouder

In dit onderdeel wordt de focus gelegd op welke opvang als ondersteunend en dragend wordt ervaren door ouders. Er wordt gekeken naar goede praktijkvoorbeelden en wat ervoor zorgt dat ouders die voorbeelden als goed ervaren. Zo stelt een opvang het welbevinden en geluk van het kind centraal. Het wordt duidelijk dat goede praktijkvoorbeelden zowel relationeel als structureel belicht worden. Het zorgt ervoor dat wat als ondersteunende opvang wordt gepercipieerd zowel een heel intuïtief gebeuren is, waar warmte, betrokkenheid en tevredenheid van het kind de toon zetten, evenals een gebeuren waarbij kan worden nagegaan hoe afspraken, bepaalde initiatieven, etc. een formeel karakter kunnen krijgen en op die manier ook faciliterend werken. De dubbele beweging – relationeel en structureel – is noodzakelijk.

4.1. Welbevinden en geluk van kind = centraal

*That they take good care, are friendly, that they are like a good mother or father for your child.
(Father of A., 3 years).*

Geluk van het kind is het grootste goed. Ouders voelen naadloos aan wanneer het voor hun kind goed zit in de opvang en **kinderen** zijn de **graadmeter** om aan te geven of zij connectie en betrokkenheid voelen met de kinderopvang. Het valt op hoe welbevinden centraal staat als het gaat over goede opvangpraktijken. Ouders willen dat hun kind gelukkig is en mag zijn wie hij/zij is. Ze voelen zich verantwoordelijk om op zoek te blijven gaan naar hoe hun kind gelukkig kan zijn. Ze geven daarbij aan dat dit geen evidente zoektocht is. Wat betekent ‘het beste’ voor hun kind?

Onze verwachtingen zijn vooral dat we haar zo goed mogelijk proberen begeleiden in wat ze kan en niet kan, dat ze zich goed voelt. (mama van L., 4 j)

Het is lastig om hier alleen in te moeten staan en de onzekerheid alleen te dragen. Je kind ongelukkig zien is als ouder niet evident. Ouders benoemen dit als ‘zwaar’ om te dragen. Ze vragen aandacht voor wie hun kind is en rekening te houden met wat voor hun kind belangrijk is en het in te **erkennen**.

Wat voor mij nog één van de zwaarste dingen was, was dat ze kwaad waren op hem als hij blij was. Als hij blij is, begint hij te krijsen uit blijheid, en dat is echt luid en storend, ik geef dat toe. Maar daar werden ze echt kwaad om. (mama van V., 4 j)

Dit hangt voor ouders samen met het vinden van een plek, een plaats hebben waar het kind voelt dat het erbij hoort en gezien wordt als waardevol. Er is een grote nood aan inzetten op **verbinding** met andere kinderen.

Heel vaak als we hem kwamen halen, zagen we dat ook echt... Dat was een hele grote ruimte en hij zat dan apart ergens te wenen, terwijl de andere kindjes... Ja, met iets anders bezig waren. (mama van V., 4 j)

Je kind ongelukkig zien roept twijfels op over hoe de ouders hun kind ondersteunen en keuzes die zij maken. Het leidt er ook toe dat ouders drastische keuzes maken, zoals het opgeven van een vaste job om op zoek te gaan naar een alternatief voor de opvang van hun kind. Het kind is niet

gelukkig daar, maar de opvang is ook niet gelukkig met hun kind, wat een gevoel van **afwijzing en miskening** opwekt.

Ik ben als een klein kind aan het wenen geweest thuis. Uw wereld stort in. Je weet niet wat je moet doen als moeder, hé. Je hebt een kind dat naar de crèche gaat, maar je weet evengoed: mijn kind is daar niet gelukkig, zij zijn daar niet gelukkig met mijn kind. Ik werkte toen nog in Z. want ik was benoemd in Z. maar ik heb dan van de één op de andere dag mijn benoeming opgezegd want ik kon niet meer. (mama van D., 6 jaar)

Ouders hebben een goed zicht op wat hun kind een goed gevoel kan geven binnen de opvang. Het zit heel vaak in **relationele zaken**, waar vooral de manier waarop het kind benaderd wordt van belang is. Er wordt minimaal verwacht dat er **aandacht** is voor wat het kind nodig heeft: heeft mijn kind honger?, kan mijn kind zich bezighouden?... Het **sensitief reageren** op wat het kind vraagt, is voor ouders basaal en onmisbaar.

Voor ons, goede opvang is 's morgens en 's avonds u thuis voelen in de kinderopvang waar je uw kind terecht komt en de mensen echt vertrouwen met de zorgen over uw kind. En ja, we werden ook af en toe betrokken in de activiteiten die ze deden, zoals met Sinterklaas of met Pasen organiseren ze een momentje met alle kindjes van de crèche (...) zo de leuke momenten waar je echt wel in betrokken wordt als ouder. Je zet niet gewoon uw kind af en gaat die 's avonds halen, maar je weet ook wat er gebeurt. (papa van B., 4 jaar)

Ouders merken het gevoel van zich thuis te voelen op bij hun kind en zijn gelukkig met **kleine zaken**. Ze zien hoe hun kind spontaan een knuffel geeft, spontaan goeiendag zegt, vlot zijn/haar weg vindt in de opvang,... Ze zien het ook aan hoe hun kind terugkomt naar huis, verf op de handen, modder aan de schoenen,... Er is een groot verlangen naar een opvang die het kind de ruimte en de vrijheid geeft om te **ontdekken** en te **exploreren**. Dit gaat gepaard met een nood aan **stimulatie** en **variatie** in het aanbod dat het kind krijgt.

Ouders uiten een grote **dankbaarheid** naar de opvang die die **openheid** heeft en hun kind daar alle kansen in tracht te bieden.

Ik ben die eindeloos dankbaar gewoon als je ziet hoe dat D. op een paar weken tijd open gebloed is. Ik kan mij geen betere mensen of crèche inbeelden dan die mensen. (mama van D, 6 jaar)

4.2. Goede praktijken – veel relationeel werk

Wij kennen elkanders routines bij manier van spreken. We kennen elkaars interesses en zo. Wij zijn ook op dat gebied hechter naar elkaar gegroeid (...) Heb je geen kind met een beperking, dan praat je niet zo vaak met elkaar. (mama van D., 12 j.)

Als het gaat om goede praktijken, valt het op dat ouders veel aandacht besteden aan het **relationele werk**. Ze ervaren de liefde van de opvang naar het kind en omgekeerd, ze zijn getuige van een **warm onthaal**, zowel ouder als kind voelt zich hierbij goed.

Wat er net voor zorgt dat dit warm gevoel er is, heeft met een aantal zaken te maken. Het maakt voor ouders een verschil als ze ervaren dat begeleid(st)ers gemotiveerd en betrokken zijn. Als begeleid(st)ers hun kind goed verzorgen, ondersteuning bieden, activiteiten doen en een antwoord bieden op de noden van de kinderen. Het is belangrijk voor ouders dat ze zien dat de mensen in de opvang **bezig zijn** met hun kind, zowel letterlijk als figuurlijk.

Zonder dat we dat gevraagd hebben, dat is gewoon zij zelf die aangeven van 'ah we zijn met hem eventjes in de tuin het padje op en afgegaan in zijn loophulp.' En dat zijn allemaal kleine dingetjes die, ja... Voor ons echt wel het gevoel geven van 'ah, jullie zijn er ook mee bezig'. De kindjes daar rond hem, ja, dat is echt leuk. (mama van V., 4 j)

Het is voor ouders belangrijk dat de opvang bezig is met en aandacht heeft voor hun kind, niet alleen **voorschools**, maar ook **naschools**.

En nu op de naschoolse opvang zijn ze ook echt wel met hem bezig. Toen ik hem de vrijdag ging halen, was hij in slaap aan het vallen, zo half. Maar hij zat naast één van de dames van de naschoolse opvang en er zat een kindje langs de ene kant en hij langs de andere kant, zo samen Bumba aan het kijken. Dus ik heb zo niet het idee dat hij aan zijn lot wordt overgelaten. Ze zijn ermee bezig. Ja, dat vind ik wel belangrijk. (Mama van L., 4 jaar).

Dit hangt samen met de **kleine successen** van hun kind delen. Er is waardering voor het kind door het in zijn/haar eigen kracht te zetten, oog te hebben voor wat het onderneemt en bereikt en de kleine stappen die gezet worden. Opvang en ouders gaan op zoek op hoe die stapjes haalbaar worden gemaakt en kunnen van deze kleine successen samen genieten. Die betrokkenheid voelen, geeft ouders een goed gevoel. De opvang kent de uitdagingen waar het kind en de ouders voor staan en ze gaan samen op zoek om daarmee aan de slag te gaan en er antwoorden op te zoeken. Ouders ervaren dit als bereidheid en begrip krijgen.

She didn't talk. So they asked that my wife could come to the creche and they observed her in the relation with our daughter. (Father of A., 3 years).

De opvang neemt hier zelf initiatief in en gaat zaken uitproberen. Dit geeft energie aan de ouders. Het is vaak een **creatief proces** waar ouders zelf veel uithalen. Het vraagt inspanning en experimenteren van de opvang met wisselend succes. Ouders hebben hier heel veel bewondering en respect voor.

Ik ben in elk geval verbaasd met wat ze afkomen qua creativiteit, van hoe dat ze hem hebben kunnen laten meedraaien met spelletjes en zo. Ik blijf verbaasd (lacht). (mama van V., 4 j)

Ik heb gemerkt hoeveel moeite dat ze doen, dat ze alle mogelijke manieren uitproberen om te zorgen dat het lukt en dat ik zelf niet constant met oplossingen moet komen. Ze doen echt alles wat er in hun kunnen ligt. Soms lukt het dan niet, maar dan vind ik dat dat niet uit maakt. Het feit dat ze het allemaal geprobeerd hebben, vind ik bewonderenswaardig. (mama van L., 4 j)

Daarnaast gaat het zoeken ook over mee kijken voor **extra ondersteuning**. Ouders geven hier een heel brede waaier aan potentiële partners aan waar de opvang kan als contactfiguur worden ingeschakeld. Het netwerk van de opvang wordt aangesproken en kan de ouders verder te helpen. Op die manier voelt het uitklaren wat er nodig is voor hun kind op velerlei domeinen (dus niet alleen naar opvang) als een minder eenzame zoektocht voor ouders.

Dat begint bij de opvoedingswinkel, maar dat gaat naar het Centrum Inclusieve Opvang, dat gaat naar thuisbegeleiding, het CKG, dat gaat naar andere initiatieven, dat gaat naar... Soms de psychiater die het kind behandelt dat we die nog eens een gesprek hebben, dat die nog eens uitlegt waar we rekening mee moeten houden. (mama van B., 15 j)

Het is voor ouders belangrijk dat de opvang **begrip** toont niet alleen voor het kind, maar ook voor hen als ouder. Het doet goed als hun frustraties worden beluisterd, dat er erkenning komt wanneer ze het lastig hebben. Ze vragen aandacht voor de complexiteit en meerzijdigheid van het kind. Moeilijk gedrag is niet het kind. Wie is het kind? Hoe komt het dat hij/zij op een bepaalde manier reageert? Wat heeft het kind nodig om verder te ontwikkelen? Aandacht voor de context van het kind en diens geschiedenis helpen hierin. Het scheidt een band van vertrouwen als de opvang je kind kent en zelf ook al meer inzicht heeft in de specifieke ondersteuningsnoden.

D. kan ook soms agressief reageren tegenover andere kinderen. Hij wil dat niet, hé. Hij is niet agressief, maar ja, als hij te veel prikkels krijgt, dan durft hij wel eens te slaan. Dus, hij krijgt ook soms woede-uitbarstingen, dus je moet wel weten hoe je dan met hem moet omgaan. H. (onthaalouder) kent hem ook van kleins af aan. (mama van D., 12 j.)

Verder hechten ouders veel belang aan het naleven van gemaakte **afspraken**. Ouders willen **doelgericht** kunnen werken om hun kind zoveel mogelijk te stimuleren en uit te dagen. Ouders vinden het belangrijk dat hun initiatieven en feedback **serieus genomen** worden.

Dus zij hebben niet het initiatief genomen, maar ik heb wel gezegd van 'ik denk dat we nu echt wel gaan moeten beginnen oefenen'. Maar dat was ook als ik die beslissing genomen heb, hebben zij ook niet gezegd van 'wacht nog een beetje' of 'we gaan dat hier niet doen', want ik had speciaal voor hen van die luiersbroekjes wel ergens gevonden. Een Italiaans merk dat zeer klein tailleerde. Maar dat ze zeiden van 'je moet dat niet aan doen, we gaan gewoon een onderbroek en zijn broek en als ze nat ze, we gaan ze meegeven'. (mama van L., 3 jaar)

Ouders geven ook aan dat het erg ondersteunend is, als ze een klik voelen met hun eigen **pedagogische visie**. Wat zij belangrijk vinden in de opvoeding van hun kind, zien ze graag doorgetrokken in de opvang.

Er werd ook een heel palet aangeboden. Ze kregen bijvoorbeeld ook verse frambozen uit de tuin. Allez, hoe zot is dat? Die hadden die projecten. Ook we zijn daar een periode geleden geweest, dan hadden ze daar een springkasteel in hun huis opgesteld. Maar echt zo'n speciale ruimte daarvoor. Echt zotte dingen eigenlijk. Je merkte ook die mensen dat doen met een warm hart. (mama van D., 6 jaar)

Al die verschillende zaken, van begrip krijgen tot het samen zoeken en openstaan voor wie het kind is, dragen ertoe bij dat ouders zich 'gerust' voelen. Ze hoeven niet met een gevoel te vertrekken waardoor ze onzeker zijn of de opvang wel zal lukken met hun kind en of hun kind zich wel goed en welkom zal voelen. Dit houdt in dat er **vertrouwen** groeit in de visie en de pedagogische aanpak van de opvang.

Er zaten ook babytjes van vier maand in die groep, dus dat zat door mekaar. Ik had zoiets van: ik vind het niet kunnen dat een kind van twee jaar het speelgoed van een baby uit zijn handen gaat graaien. Allez, die zaten soms wel een keer in een box of in iets apart maar, ja, die waren daar evengoed het slachtoffer van, hé. Dus ik had zoiets van ik vind dat pedagogisch niet okee. (mama van J., 4 jaar)

4.3. Goede praktijken – meer structureel

Die speeltuin, dat is ook nog zoiets, een hele belangrijke voor D. geweest, dat ze buiten waren. Die omgeving die werd aantrekkelijk gemaakt door speelgoed dat daar stond. Dat was geen koertje waar ze konden rondlopen met een fietsje die buitengezet werd. Daar waren echt speeltoestellen. Ik heb liever dat hij dan met een bult meer thuiskomt of dat hij vuil thuiskomt, omdat hij in de modder heeft gezeten. (mama van D., 6 jaar)

Een vraag vanuit ouders die reeds hierboven aan bod kwam, is om de **netwerken en contacten** van de opvang te kunnen aanspreken (vb. Opvoedingswinkel, CKG, vrijwilligers, ...). Deze vraag kan vanuit relationeel perspectief worden bekeken, maar het kan ook een structurele maatregel zijn, zodat voor ouders die hulpbronnen meer zichtbaar zijn en de weg in hulpverleningslandschap wat transparanter wordt.

Daarnaast geven ouders aan dat **vorming of specialisaties** om met de ondersteuningsnoden aan de slag te gaan van hun kind belangrijk kunnen zijn. Het kan gaan om kinderen die doof zijn waar een begeleider gebarentaal spreekt, tot SMOG-gebaren inzetten en hanteren, tot aan de slag gaan met pictogrammen die ondersteunend zijn voor een kind met autisme,... Niet alle ouders weten of ze dit wel kunnen en mogen verwachten van een opvang. Ze vragen wel om de tools die thuis of in de hulpverlening worden aangereikt te continueren, zodat dit voor het kind niet verwarrend is en het maximaal ondersteund wordt.

Ik denk dat dat eigenlijk de beste manier is om te werken, want hij wordt opgevolgd door een psycholoog die dan al die tools in mekaar zet die wij zelf gaan gebruiken. Volgens mij is dat ook de beste manier, dat wij alles rapporteren naar de opvang in de plaats van dat de opvang proactief andere tools op de rails plaatst. Anders begint dat kind ook volledig confuus te zijn en dat is de bedoeling niet omdat hij ook inderdaad meer visueel is. (papa van L., 5 jaar)

Wat door meerdere ouders wordt aangehaald, is een **nood aan extra begeleiding** of minder kinderen in de buitenschoolse opvang. Ouders zien hoe groot de uitdaging is voor het personeel dat een heel grote groep kinderen ondersteunt. Ze zien het dan ook als onhaalbaar om van die begeleid(st)ers de extra ondersteuning te verwachten die hun kind met specifieke ondersteuningsbehoeften eigenlijk nodig heeft. Het is volgens ouders nodig om heel flexibel te kunnen inspelen op drukke momenten of afhankelijk van het aantal kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften extra personeel ter beschikking te stellen.

Overdag zijn er dan een stuk of twee, maar tegen 's avonds zijn er dan in de andere groep minder kindjes. Wat deden ze daar dan? Ze hadden daar ook drie, vier groepen. Rond vier, vijf uur werden al die kindjes uit die verschillende groepen gewoon in één zaal gedumpt met één begeleider die niet meer wist waar haar hoofd stond tegen dat je je kind ging halen. (mama van J., 4 jaar)

Als er daar dan X aantal kinderen inclusieve kinderopvang nodig heeft, dan vind ik dat niet meer dan normaal dat daar iemand die medisch geschoold is, of die pedagogisch geschoold is, of toch op een andere manier mee die ondersteuning kan bieden, al is dat dat die een halve middag naar daar gaat en dan speciaal met die kinderen werkt. Neen, ik denk dat dat absoluut geen overbodige luxe is. (Mama van R., 8 jaar).

Ouders geven aan dat het belangrijk is dat duidelijk wordt gemaakt dat een opvang een inclusieve kinderopvang is: kan dit duidelijk gemaakt worden aan de hand van een **inclusief label**? Ze ervaren het als een voorbeeld van goede praktijk als dit transparant wordt gemaakt. Het biedt rust aan ouders omdat ze het gevoel krijgen dat de begeleiding daar beter is opgeleid om hun kind de nodige ondersteuning te bieden en niet elke opvang zich zonder meer kan profileren als inclusief.

Ik vind dat ze echt moeten zeggen dat ze inclusieopvang doen. Dan ga ik er al van uit. Ik vraag hun dan ook dat ze ervaring hebben met kinderen met een beperking, dat ze weten waar ze mee bezig zijn. (mama van L., 4 j)

Ouders merken op dat initiatieven ter ondersteuning nu vaak **erg individueel** gericht zijn, er is voor elke vraag een apart antwoord. Mocht er meer vanuit een kijk worden gehandeld waar aanpassingen worden gezien als **zinvol en waardevol voor alle kinderen**, zou dit vaak vlotter kunnen verlopen. Het gaat om het doortrekken van universeel ontwerpen (UDL) in de opvang, waardoor aanpassingen voor elk kind baten en tegemoet komen aan goede zorg en begeleiding van ieder kind in de opvang.

Het kan wat gestructureerder, wat gestroomlijnder, terwijl, denk ik, heel veel kinderen uit de boot vallen en misschien wel gebaat zijn bij een andere aanpak. Maar ik denk dat dat, ja, heel individueel is, omdat wij nu de vragende partij zijn en er wel achter zitten. (Mama van L., 12 jaar)

Ouders geven aan dat een goede opvang de **omgeving aanpast** aan de diverse noden van een kind. Het kan gaan om rustplaatsen creëren, aparte ruimtes installeren, beperkter tv-gebruik of afspraken hierrond maken, zorgzaam omgaan met een activiteiten aanbod, etc. De manier waarop de ruimte georganiseerd is met aandacht voor openheid, lichtinval, variatie, structuur, ... speelt een grote rol in hoe hun kind zich voelt in de opvang.

Er waren kindjes aan het bijkomen maar dan nog, ze hadden er de ruimte om te ontdekken. Hun visie was: we laten de kinderen ontdekken en er stond altijd speelgoed en, okee, dat was daar niet opgeruimd, ook aan de muren hingen daar dingen om te ontdekken. Heel veel penters die nog niet stapten, kropen en die zagen daar iets met touwtjes hangen. Dat was één ding: veel ruimte. Ze gingen veel buiten spelen ook. Ze hadden ook een vast ritme met een verhaaltje. Er was zo een vaste structuur, maar ze lieten ook heel veel de kinderen zelf doen. (mama van D., 6 jaar)

5. Gedachtengoed van inclusie in opvoeding en in de kinderopvang

(...) ik zit rond te kijken en ik keek en dan dacht ik van: er zit nergens een kind met een handicap... Je ziet het misschien ook niet of zo, maar dat is zo niet aanwezig. Ik let er nu wel heel hard op natuurlijk, nu veel meer dan ik ooit voordien op heb gelet, maar ik vind dat zo afwezig, overal... ja, hoe komt dat? Waar zijn die allemaal? (mama van L., 4 j)

In dit onderdeel komt het gedachtengoed van inclusie aan bod. Ervaringen met inclusie in de opvang blijven daar niet toe beperkt, maar worden veelal doorgetrokken naar onderwijs en de gehele samenleving. Er is veel ambivalentie rond inclusie: er gaat een sterke aantrekkingskracht vanuit en verlangen om het te bereiken en tegelijk zorgen en angsten rond de realisatie ervan. Ouders hebben soms het gevoel in een grotere onzekerheid te belanden als ze kiezen voor inclusie, dan als de keuze wordt gemaakt voor het buitengewone circuit. Dit hangt samen met de organisatie van ondersteuning, praktische regelingen en sociaal-emotionele bekommernissen.

Ouders houden vast aan de idee dat inclusie een mooi gedachtengoed is, maar het nog steeds een **droombeeld** is. Door de confrontatie met een realiteit die dikwijls niet open staat voor de noden van hun kind, zijn ouders vertwijfeld of inclusie überhaupt haalbaar is. Ouders voelen en ervaren dat de maatschappij niet open staat voor hun kind. Dit zorgt voor **onzekerheid**. Wat kunnen ouders ondernemen om te verzekeren dat hun kind zich goed voelt? Zal inclusie ervoor zorgen dat het welzijn van hun kind gegarandeerd is? De onzekerheid hierover gaat ver in de tijd, van ‘morgen’ tot ‘na zijn/haar schooltijd’, tot ‘wat als wij er niet meer zijn’?

Ik blijf vinden dat hoe goed dat onze maatschappij ook zijn best doet naar inclusie en dat is er zeker nog niet, vind ik. Er is nog veel werk aan de winkel. Dus ik blijf dat, ja... Ja, ik vind dat heel moeilijk om te weten dat hij daar inderdaad ook in die wereld terecht komt. (mama van V., 4 j)

Ouders lezen over inclusief onderwijs en het M-decreet. De vele reacties uit de media bereiken hen. Ze hebben van daaruit heel wat begrip voor de uitdagingen van inclusie voor scholen en leerkrachten.

Ga daar maar gaan staan als leerkracht. Ik denk niet dat dat simpel is. Zeker niet als je ook nog een grote klas hebt. Dat lijkt mij heel moeilijk. Ik kom er compleet niet uit... Ik heb geen idee wat het is om leerkracht te zijn, maar ik vind het een heel mooi concept en dat was een beetje... dat vind ik nog steeds een grote angst, want je gaat op een gewone school beginnen en ziet de school het wel zitten? (mama van T., 4 j)

Het blijft vaag voor ouders hoe de filosofie en ideeën rond inclusie kunnen worden omgezet in de **praktijk**. Dit neemt niet weg dat ouders het belang onderstrepen om om te gaan met een diversiteit aan mogelijkheden bij kinderen. Ze willen heel graag dat hun kind opgroeit in een samenleving waar mensen met een beperking meer gezien worden en een plaats krijgen in het straatbeeld, scholen,... Een inclusieve kinderopvang **opent** de mogelijkheid om contacten te leggen tussen kinderen met en zonder specifieke ondersteuningsbehoeften. Sommige ouders willen dat hun kind kans krijgt om te participeren in alle aspecten van het ‘gewone’ leven en vinden dat een belangrijk

deel van hun opvoeding en vorming. Zij kiezen heel bewust voor inclusie. Ze zien er **kansen** om te leren van andere kinderen, om te imiteren en om een eigen plaats te nemen in de samenleving.

Voor L. is dat zo, je merkt dat ook als ik hier met hem hier rondloop of ik met hem in (naam stad) rondloop, rolwagens, hij vindt dat gewoon interessant omdat dat rijdt. Dat is niet iets dat hij de eerste keer ziet, dat is heel gewoon voor hem. En ik hoop dat dat blijft. Ik heb daar zowat schrik, allé schrik, geen schrik. Maar ik zou het jammer vinden dat wat hij als zeer normaal ervaart, dat door in een school terecht te komen hij dat niet meer gaat zien. (mama van L., 3 jaar)

En ik heb in de tijd, toen hij het kleuterij moest starten ook een school bijzonder onderwijs bezocht, maar daar zag ik eigenlijk al heel snel dat hij bij de beste van zijn leeftijdsgroep zou zijn en ik weet dat hij een kopieerder is. Daar was er ook helemaal geen taal, want geen enkel kindje kon praten, dus ik dacht: Hoe moet mijn kind dan taal leren als hij een kopieerder is? (mama van A., 6 j)

Ouders zien het inclusieve gedachtengoed wel duidelijk binnen de CIK's. Het maakt er deel uit van de dagelijkse manier van werken.

(...) dan wordt er niet gezegd van 'O is hier nu en O is slechthorend'. Er wordt gewoon gezegd 'O is hier nu' en dan zie je dat en dat is dan zo van 'we gaan een keer zijn apparaatje goed zetten'. Alsof dat de gewoonste dingen zijn die je overal ziet en dat vind ik wel fijn. (mama van L., 3 jaar)

Bij het merendeel van de geïnterviewde ouders overheerst toch een denken in termen van **gesegregeerde settings**. Er leeft veel angst voor de overgang naar het gewoon onderwijs waar het kind in een grote groep zou belanden, er onvoldoende ondersteuning zou zijn en de haalbaarheid voor school als struikelblok wordt benoemd. Het M-decreet wordt door sommige ouders gezien als een hinderpaal dat ervoor zorgt dat de toeleiding naar het buitengewoon onderwijs bemoeilijkt wordt.

Nee, die zou daarin verdrinken, onze zoon. Ik denk ook niet dat je dat kan verwachten van een gewone kleuterleidster met een groepje van in de twintig leerlingen, een kind dat... Dat je volledig nog moet helpen. Ik zie dat niet realistisch en hij zou daar ongelukkig in worden, dat is te groot. Hij moet in een kleiner groepje, beschermd... Voor mij was dat uitgesloten, dat was een enorme angst voor mij dat het CLB toch zou beslissen 'we gaan toch proberen in het gewoon onderwijs'. (mama van V., 4 j.)

Dat vinden wij toch het belangrijkste dat hij gewoon graag gezien mag zijn, want het is een kindje dat nooit in de maatschappij komt. Dus laat hem dan maar gewoon gelukkig zijn en content en hem goed voelen waar dat hij zit... (mama van V., 5 j)

Het buitengewoon onderwijs wordt als een setting ervaren waar alles wat nodig is in functie van de ondersteuningsbehoeften ter plaatse is. Dit maakt de combinatie met werken en gezin meer doenbaar.

Soms is dat lastig, maar ik krijg daar in het therapiecentrum heel wat ondersteuning van die psychologe. Eigenlijk ben ik ook blij dat hij nu naar het BUSO kan gaan omdat alles in één pakket zit. Dus ja, dan is dat ouderschapsverlof niet meer nodig en kan ik gewoon blijven werken. Dan moet je daar allemaal minder van wakker liggen. Dan is die puzzel iets sneller en gemakkelijker gelegd. (papa van N., 7 j en N, 5 j.)

Tegelijk geven ouders aan dat de overgang naar het buitengewoon onderwijs niet heeft geleid tot het oplossen van de problemen. Ouders benoemen de **zoektocht** met een kind met een beperking er als één die blijft duren. Het blijft moeilijk om je kind de nodige ondersteuning te geven of in te schatten wat die ondersteuning allemaal kan zijn.

Binnen de inclusieve kinderopvang wordt de **inclusiecoach** als een positieve, ondersteunende ervaring gezien. Ouders die met een inclusiecoach hebben samen gewerkt, geven echter wel aan dat die te laat komt in het proces. De inclusiecoach wordt door de opvang pas betrokken op het moment dat zij al beslist hebben dat het kind niet langer welkom is. Er is geen bereidheid om samen met de ouders en de inclusiecoach te zoeken naar oplossingen binnen de bestaande opvang. De inclusiecoach wordt gezien als de persoon om het kind toe te leiden naar een alternatieve opvang.

Eén van de zaken die ouders belangrijk vinden als het gaat om inclusie, is dat de jongere kan aansluiten bij **leeftijdsgenoten**. Er wordt nu vooral gekeken naar de ‘mentale’ leeftijd, wat voor de ouders en het kind aanvoelt als het uitvergroten van het ‘speciale’.

Hij zit ook in de jeugdbeweging, een gewone jeugdbeweging, maar dan zetten ze hem bij de kleuters. Wat ik aanvaard, wat ik begrijp, maar toch lastig vind. Want hij is groot hé, je begint dat te zien. En, ik hoor dan af en toe de andere kleutertjes zeggen van 'L. is groot en hoe komt dat?'. Maar ja, dat is normaal dat die vragen stellen hé. Hij gaat daarmee ook op kamp en zo, dus die doen dat heel goed, maar toch heb ik zoiets van... Je kan hem niet blijven bij de kleuters zetten. (mama van L., 4 j)

Ouders kiezen sneller voor buitengewoon onderwijs omdat hun kind veel **ondersteuning** vraagt. Ze hebben schrik dat hun eigen draagkracht en die van het kind overschreden zal worden. Ze vrezen dat hun kind snel slachtoffer zou worden van **pesten** en het zich niet zo makkelijk op zijn/haar gemak zou voelen. Er is een overtuiging dat het inclusieve gedachtengoed waardevol en belangrijk is, maar de samenleving daar nu niet op afgestemd is, wat het voor hun kind zwaarder zou maken.

6. Transitie naar school en buitenschoolse kinderopvang

De vooropvang en de naopvang, dat is allemaal door mekaar op die grote koer. Het is ook zo'n groene speelplaats. Het is heel tof voor de grote, maar voor haar? Allé ja, de voor- en de naopvang is niet goed georganiseerd op die school, iedereen zegt dat. Dan denk je, en dan hé? Ik weet het nog niet, hoe we het gaan doen eigenlijk. Want de enige optie zou dan bijna zijn, minder gaan werken of, allé, ik weet het niet. Ik weet niet hoe we het anders zouden oplossen. (mama van J., 3 j.)

Onder dit luikje wordt de transitie naar school en buitenschoolse kinderopvang belicht na de voorschoolse kinderopvang. Deze overgang is niet zo eenvoudig af te lijnen en brengt eveneens de nodige zorgen met zich mee. Ouders hebben dikwijls het gevoel opnieuw te moeten beginnen en wat werd opgebouwd bij de opvang kwijt te spelen. Ze uiten een nood aan continuïteit en ondersteuning. Dit vraagt tevens rekening houden met de noden, aanpassingen en het tempo van het kind.

De **overgang** naar school zorgt bij veel ouders voor **stress**. Wat betekent een dergelijke overgang voor de ouders en het kind? Ouders geven aan het verschil met het kinderdagverblijf als groot te ervaren. Ouders erkennen bij voorschoolse opvang wel welwillendheid om samen te zoeken. Er is onzekerheid rond de schoolkeuze: gewoon of buitengewoon? De groei en evolutie van hun kind verloopt op een onvoorspelbare manier. Ouders zien hun kind niet zomaar om het even waar functioneren. Ze willen een omgeving voor hun kind die hen zoveel mogelijk stimuleert en veiligheid biedt.

(...) ik heb de overgang nu niet gedaan, ook wel vanuit het feit dat wanneer ik belde naar de school en zei van 'je gaat daar rekening mee moeten houden, hij heeft zijn eigen koekjes die niet in de koekendozen zit en bij de warme maaltijd, dat hij een glutenvrije warme maaltijd heeft. Kan dat bij de traiteur?'. Dan krijg je al onmiddellijk een school die daarop reageert van 'ja, maar dat gaat niet gaan. We kunnen dat niet doen, weet je hoeveel kleuters er in die klas zitten?' (mama van L., 3 jaar)

Weggaan in de voorschoolse kinderopvang, wordt door ouders gevoeld als een grote **stap in het onbekende**. Ze weten niet wat er komt en verliezen veel van wat op dat moment vertrouwd voelt.

Voor mij was dat heel moeilijk, want we hebben altijd in de opvang gezeten en dan moest ik die ineens loslaten en naar school. We waren terug naar huis aan het rijden en ik was zo hard aan het wenen in de auto dat ik gewoon niet meer kon rijden. Ja, dat was heftig. (Mama van R., 8 jaar).

Sommige ouders vinden binnen de kinderopvang een verantwoordelijke of directie die samen met hen de transitie van opvang naar school kan **faciliteren**. Er wordt verteld hoe het loopt in de kinderopvang en geluisterd naar de vragen binnen de school.

En dan weet ik dat de verantwoordelijke van het kinderdagverblijf ook contact genomen heeft met de school om inderdaad eens te horen: allé, wat is het probleem? En wat kunnen we daaraan doen? Dus, die bereidheid van het kinderdagverblijf is absoluut zeker. (mama van L., 3 jaar)

Soms lijkt men vlotter door te verwijzen naar het buitengewoon onderwijs dan het regulier onderwijs. Ouders geven soms ook aan dat er **weinig ondersteuning** is om te helpen bij de schoolkeuze wat hun gevoel van onzekerheid versterkt. Dit gaat niet louter over de opvang, ook vanuit revalidatiecentra of andere hulpverlening krijgt men advies wat soms leidt tot **tegenstrijdige communicatie**.

Now he goes to a special school because of his hearing aids. In the creche they said it was the best school. We are really happy, although he has to go very early to school. The bus stops at 6.45 am. It's not easy with the care for the other children. (Mother of E., 3 years)

De **samenwerking tussen school en kinderopvang** wordt als een kracht gezien om de overgang niet te bruusk te maken. Dit gevoel van **steun** en samen de schouders willen zetten onder het schoolgaan van een kind, neemt de onzekerheid bij ouders niet weg. Het geeft hen wel een geruster gevoel om ervoor te gaan en het te proberen. Ouders vinden het vooral belangrijk dat het kind echt bijleert en zaken oppikt. De opvang kan het proces faciliteren door zelf contacten te leggen met de school en mogelijke samenwerkingen op te zetten.

Het kind werd afgezet in het kinderdagverblijf, een leerkracht pikte het kindje op, ging met het kindje naar de kleuterklas. Het kind was een halve dag in de kleuterklas en ging dan in de namiddag terug naar het kinderdagverblijf om van daaruit op te bouwen. Gewoon om de overgang heel zacht te laten lopen. Er is ook een periode geweest dat één van de begeleiders van hier met het kindje naar daar gegaan is. (mama van L, 3 jaar)

En ze gaan één keer in de twee weken naar die school, dan gaan ze op bezoek in een kleuterklasje met twee kindjes, twee begeleiders gewoon om eens te kijken hoe gaat het op een kleuterschool en hoe klaar zijn we daar al voor? (mama van T., 4 j.)

Ouders leren al heel vroeg om de verwachtingen voor hun kind en voor zichzelf anders te bekijken. Ze willen de druk niet té hoog leggen en kijken van dag tot dag. De ontwikkeling van hun kind loopt anders.

We hebben toen echt met die zorgleerkracht, met de directie en met de klasleerkracht gezegd: We zien waar dat we uitkomen. Op het eerst hebben we per half jaar gekeken. Nu durven we per jaar te kijken. Bij een gewoon kind kijk je, kleuterklas en dan lager maar bij D. is het jaar per jaar en stap voor stap. Is die nog gelukkig of is die niet gelukkig? (mama van D., 6 jaar)

Er is voor ouders niet altijd **transparantie** in hoe welkom hun kind is in de buitenschoolse kinderopvang. Ze lezen reglementen na, maar vinden daar niet steeds de informatie die ze nodig hebben. Er leeft schrik dat wanneer hun kind niet welkom is, er geen oplossing zal zijn voor hun kind.

7. Barrières en hindernissen in de kinderopvang

Heb je daar al eens gekeken wat een rattennest dat is van 'waar kan je welke hulpverlening terugvinden?' Ja mannen... (mama van A., 6 j.)

Alleen laten? Ja, nee. Zijn er kampen? Dat weet ik niet. Is er opvang? Ik zou het niet weten. Nee. (mama van J., 10 j.)

Bij dit deel worden barrières en hindernissen in de kinderopvang zoals beleefd door ouders opgenomen. Deze zijn heel verschillend van karakter en nood, gaande van meer transparantie in het zoeken naar opvang, tot aanpassingen op de kinderopvang om aan de specifieke noden van het kind tegemoet te komen, tot structurele aanpassingen, visie, etc. Ook hier ligt de focus op zowel voorschoolse als buitenschoolse kinderopvang.

Ouders halen een aantal hindernissen aan. Zo is er een nood aan **meer transparantie en duidelijkheid rond de structuur** van kinderopvang en crèches. Ouders vinden het erg moeilijk om hun weg te vinden. Het nieuwe initiatief van loketten die regionaal een overzicht kunnen bieden, kan hier al een mogelijk antwoord op vormen. Ouders vragen hier ook naar een online platform waar ze via trefwoorden dichterbij een opvang komen die aansluit op de noden van hun kind.

Ouders hebben de beleving dat er vooral verwezen wordt naar **medische ondersteuning**. Er is nood om meer psychologische begeleiding te krijgen of op de hoogte gebracht te worden van andere belangrijke zaken, zoals bijvoorbeeld de dovengemeenschap.

Ze hebben ons ook goed geholpen bij Kind & Gezin door ineens naar een ziekenhuis te bellen. [...] Maar inderdaad, voor de rest hebben die, nee, enkel de doorverwijzing naar het ziekenhuis, terwijl dat ze eigenlijk op dat moment al folders kunnen geven van Doof Vlaanderen, of van de thuisbegeleiding. (mama van P., 5 j)

Ouders geven verder zelf aan dat er een **grote mondigheid en assertiviteit** wordt vereist van ouders om hun weg te vinden en op te komen voor waar zij en hun kind recht op hebben. Ze stellen zich de vraag wat dit betekent voor ouders die zich niet zo goed kunnen verdedigen. Hoe kunnen deze ouders worden bereikt?

Er zijn heel veel mensen die niet hebben waar ze recht op hebben omdat ze het gewoon niet weten. Ik vind het verschrikkelijk, verschrikkelijk moeilijk om je weg erin te vinden omdat ze het ook niet presenteren, omdat het ook lang duurt, omdat je erachter moet zitten, je erachter moet blijven zitten. Je moet echt ook bij de pinken zijn. Ik denk vaak zo van wat met anderstalige ouders? (...) D. heeft echt heel veel chance, er hebben er dat al heel veel gezegd, ik wil nu niet stoefen, maar hij heeft heel veel chance dat hij zo twee ouders heeft. (mama van D., 6 jaar)

Het gaat daarnaast ook over de **haalbaarheid**. Als je een kind met specifieke ondersteuningsnoden hebt, vraagt dit een serieuze **financiële** extra investering en een grote zoektocht om je **netwerk**

aan te spreken. Ouders halen aan dat goede kinderopvang duur is, zeker in buitenschoolse opvang of vakanties. Ouders die geen eigen, uitgebreid netwerk hebben, voelen zich heel erg alleen en uitgeput van het blijven zoeken naar oplossingen. Daarnaast ervaren ouders ook dat hun netwerk verkleint, omdat ze een kind met een beperking hebben.

Ook in ons leven, wij zijn zo beperkt geworden, wij kunnen zo weinig dingen nog doen omdat V. dat niet kan. Ik mag geen dingen eisen van mijn kind dat hij niet kan, dus zijn wij zoveel beperkter geworden. (mama van V., 4 j)

Nu in de komende maanden, zeker naar amputatie, dan gaan wij wel hulp en ondersteuning nodig hebben, maar daar komt dan hopelijk wel een einde aan. Maar die periodes die we gehad hebben... Dat wij 's ochtends opstonden en dachten 'wat moeten we nu weer verzinnen om...!' (Mama van R., 8 jaar)

Ouders geven nood om **zaken** te kunnen **aanbrengen** in de opvang, waar de kinderopvang '(nog) niet klaar' voor is vb. SMOG (Spreken Met Ondersteuning van Gebaren), zindelijkheid... Ouders ervaren hier dikwijls **weerstand** bij.

Dat is een heel proces geweest om dat in de crèche zelf gedaan te krijgen. (...) Ik heb pas na 3 maand gemerkt dat zij helemaal niet communiceerde via (...) dan ben ik beginnen symboolkes afprinten en boekjes maken met de dingen dat ze kon en dat waren er veel (...) Ze vonden dat zelf een heel grote belast omdat te moeten doen. Terwijl mijn mama dan bijvoorbeeld dat is nu zelf niet een mega superintelligente die mega gestudeerd heeft... (mama van L., 4 j.)

Verschillende ouders kaarten het **gebrek aan stimulering** aan in de kinderopvang. Ze ervaren het als erg pijnlijk, als ze merken dat hun kind niet gestimuleerd wordt. Ouders voelen zich ook erg slecht als ze merken dat hun kind apart gezet of **uitgesloten** wordt. Ze zien het verdriet dat het hun kind aandoet en voelen dat verdriet ook zelf. Dit leidt ertoe dat het kind blokkeert in zijn/haar ontwikkeling. Zo stopte een kind met eten hoewel het geen voedingsproblemen had. Een ander kind stagneerde in het verder ontwikkelen van de ene kant van zijn lichaam die meer moest gestimuleerd worden.

Heel vaak als we hem kwamen halen zagen we dat ook echt, dat was een hele grote ruimte en bij zat dan apart ergens te wenen, terwijl de andere kindjes... Ja, met iets anders bezig waren. (mama van V., 4 j)

Ouders ervaren een **onzekere positie**, eenmaal ze een kind met een specifieke ondersteuningsbehoeften hebben binnen de kinderopvang. De ouders ervaren veel last op eigen schouders en weinig ondersteuning.

Ouders haalden soms de nood aan aan een sterkere **pedagogische visie**. Ouders zien kansen om meer vorming aan te bieden, om begeleiders in de kinderopvang sterker te ondersteunen om kinderen met specifieke noden beter te kunnen begeleiden.

Ze werd daar zo in een hoek gezet, ze kon wel naar de kindjes kijken, maar ze zat er niet bij en dan eigenlijk kon je ze evengoed in de kring zetten. Toch had ik het gevoel dat bij het aanbrengen van bepaalde voorbeelden dat ze uit de lucht vielen. En dan dacht ik van: er is pedagogisch toch wel een tekort. (mama van L., 4 j)

Ouders halen de nood aan om **meer personeel** in te zetten, vooral in de buitenschoolse opvang. Er zijn vaak nieuwe mensen, personeel dat vervangingen opneemt en dat ook opnieuw moet

zoeken welke ondersteuning nodig is of meest aangewezen is. Ouders hebben respect voor wat allemaal in een kinderopvang wordt gevraagd, tegelijk zien ze de nood aan sterkere **omkadering** om de kinderen de ondersteuning te bieden waar ze nood aan hebben. Ze uiten daar hun bezorgdheden rond. Alle ouders geven aan dat de groepen kinderen heel groot zijn. Het personeel lijkt **weinig tijd** te hebben om echt met de kinderen bezig te zijn. Ouders verwachten ook dat er tijd en ruimte wordt gemaakt om in te zetten op bepaalde noden van het kind waar specifieke hulp bij nodig is.

Dan vind ik inclusieopvang, dan vraag ik ook door van 'ja, maar ja, hoe zit dat dan? Hoe groot zijn die groepen? Zet je mijn kind niet bij een groep van 40, met twee monitoren?'; Dan denk ik niet dat dat genoeg is, dat vind ik niet. (mama van L., 4 j)

Ouders denken dat het ook belangrijk kan zijn om niet alleen kinderen en ouders te begeleiden, maar ook de **onthaalouders**. Welke ondersteuning kunnen zij krijgen om met de specifieke noden van kinderen om te gaan? In één situatie duurde het ook jaren vooraleer de onthaalouder op de hoogte was van de extra vergoeding die mogelijk is als je een kind met een beperking opvangt.

Een andere barrière die terugkeert is de nood aan **vakantieopvang** voor kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften. Deze opvang valt grotendeels op de schouders van ouders, hun eigen familie en vrienden. Ook hier zien we extra kwetsbaarheid voor ouders die alleenstaand zijn, ouders met een migratieachtergrond of ouders die geen groot netwerk hebben om op terug te vallen. Sommige ouders geven wel aan dat er een voorrangregel geldt voor hun kind met een beperking, wat deels een oplossing is in de vakantie. De regel geldt dan echter niet voor **broer of zus**, waardoor de ouders soms daar weer in de problemen komen.

Het sluit vier weken maar als je gaat werken, kan je geen vier weken verlof nemen (mama van D., 12 j).

Ik heb het op vakantieperiodes, daar loop ik nu heel hard op vast met A., dan kan ik daar geen gebruik van maken en dan moet ik altijd mijn vakanties daaraan opofferen met als resultaat dat ik nu al een jaar in burn-out thuis ben. (mama van A., 6 j)

Wat terugkerend door ouders werd aangehaald, is het probleem met het vinden van kinderopvang na de **leeftijd van 12 jaar**. Daar zit een groot hiaat. Het is wel de chronologische leeftijd die wordt gevolgd als het gaat om recht op opvang. De regelgeving werkt ouders tegen en voelt contradictorisch aan. Er is nood aan leeftijdsaangepaste kinderopvang. Kinderen met specifieke ondersteuningsnoden zijn op 12 jaar niet zelfstandig genoeg om zich alleen naar een opvang te begeven of om alleen thuis te blijven. Ouders uiten hier een grote zorg rond. Ouders pleiten ook voor een verlenging van de leeftijd waarop een kind kan beroep doen op opvang.

(...) dat voelen we ook dat mensen zeggen van 'er is geen alternatief na 12', je kan niet terecht bij de dingen die er op dat moment zijn, omdat dat helemaal niet aangepast of geschikt is voor dat kind. Ze gaan ervan uit dat een kind kan tonen, wat een kind van 12 kan tonen en dat kan ons kind helemaal niet. Dat is het inderdaad. Er zit daar echt een vacuüm waar mensen het dan heel vaak zelf moeten uitzoeken hé. (mama van L., 10 j)

Dat is ook maar tot 12 jaar hé. Want dat is een uitdaging hé! Stelt u nu voor dat zij nu zeggen op 12 jaar, hij kan hier niet meer komen! (...) Maar die was mentaal wel geen 12 hé. Ik kan die niet alleen

laten op zijn 12 hé. Daar moeten we samen (met de onthaalouder) een oplossing voor zoeken. (mama van D., 12 j)

Ja, ik heb daar eigenlijk gevraagd, want nu zit hij bij leeftijd 6de leerjaar, dus wat volgend jaar? Zolang hij school loopt in het buitengewoon lager onderwijs, kan hij blijven. En in de grote vakantie maak ik daar ook gebruik van, omdat er daar echt wel structuur zit. Het is daar ook wel, ik ga niet zeggen schools, maar om tien uur is het speeltijd, om twaalf uur middageten. Zo heel gestructureerd. En dat heeft hij wel nodig. (mama van F., 11 j)

Een andere grote uitdaging ligt bij de kinderopvang van **chronisch zieke kinderen**. Ouders met een chronisch ziek kind zitten met de handen in het haar. Hun kind mag niet naar de kinderopvang, maar het is niet altijd duidelijk welke alternatieven er bestaan. Het is vaak via-via dat ouders zicht krijgen op oplossingen, zoals oppas voor zieke kinderen. Daarnaast betekent dit ook vaak een serieuze financiële bijdrage of inspanning voor ouders. Sommige ouders vinden het belangrijk om te kunnen blijven werken. Dit is echter voor gezinnen met een chronisch ziek kind die het financieel minder breed hebben een quasi onhaalbare kaart.

Ik heb dan ook het geluk gehad met het kinderdagverblijf, dat ze hem uitgeschreven hebben en terug hebben kunnen inschrijven omdat door de ganse nieuwe regelgeving van Kind & Gezin heb je maar een beperkt aantal respitdagen. Dus ik was ook mijn respitdagen van december al allemaal kwijt. Je moet wel de dagprijzen betalen in het kinderdagverblijf. Maar als je dan ook nog beroep doet op die extra oppas, of je doet beroep op de oppas van de mutualiteit, moet je daar ook voor betalen. En dan hebben wij al vaak gezegd van, gelukkig dat wij met twee werken. (mama van L., 3 jaar)

Sommige ouders willen graag dat er vanuit de kinderopvang **meer contact is met de thuissituatie**. Is het mogelijk om eens thuis langs te komen of het kind te zien in zijn/haar natuurlijke leefomgeving? Er is eveneens vraag om huisbezoeken zoals die bij de geboorte van een kind gebeuren, langer te laten doorlopen als het gaat om een kind met specifieke ondersteuningsnoden. Zeker bij ouders die zelf meer ondersteuningsnoden hebben, komt dit naar voor.

Ik moest nog iets zeggen. Vroeger, van Kind & Gezin kwam er iemand altijd spreken en op een keer was dat gestopt en we vonden dat wel jammer, hé? Soms mis ik dat. Soms vind ik dat nodig dat er iemand daar een beetje... Dat we konden een babbeltje slaan over hoe het gaat thuis en hoe dat we... Waar we mee bezig waren en al. En een beetje raad en een beetje, hoe dat we het moeten doen, hé? (papa van L., 5 j)

Ouders geven algemeen aan dat er **meer ondersteuning nodig is voor ouders zelf**. Men mist hier vooral het plots wegvallen van thuisbegeleiding, terwijl de nood aan die extra ondersteuning even groot blijft. Andere ouders ervaren de thuisbegeleiding dan weer meer als een inbreuk op hun privacy. Er is een nood aan flexibiliteit en vrijheid van keuze om bepaalde ondersteuning op te starten en/of te continueren.

Het is daarnaast opvallend dat de keuze van de kinderopvang (en later ook school) heel sterk afhangt van afstand, kostprijs en organisatie van het transport. De combinatie met andere kinderen en gaan werken zorgen ervoor dat **praktische overwegingen** voorrang krijgen op overwegingen van kwaliteit en inclusief zijn van de opvang. Bij de transitie naar school is het eveneens het busvervoer en mogelijkheden tot semi-internaat of kortverblijf die de keuze in grote mate bepalen.

We hadden dan eigenlijk ook al wel gehoord van een crèche in B. met een dove medewerkster, dat was ook wel interessant, maar we zagen dat dan op dat moment met haar niet zitten om altijd naar daar te pendelen ook omdat A. (zus) dan nog klein was en we hier eigenlijk nog heel veel ondersteuning nodig hadden. (mama van P., 5 j)

Een andere barrière die meerdere ouders aanhalen is het gevoel **niet serieus genomen te worden** als ouder. Het gaat dan om een gevoel het kind steeds te moeten verdedigen, om de keuzes die ze maken steeds opnieuw te moeten verdedigen. Daarnaast gaat het er eveneens om dat ouders soms merken dat wat zij voorstellen als belangrijke aanpassing voor het kind niet ter harte wordt genomen. Ouders zien zo gemiste kansen om hun kind te helpen groeien en ontwikkelen.

En altijd haar verdedigen hé, dat is ook moeilijk. Dat je uw kind altijd moet verdedigen ten opzichte van mensen. Dat vind ik moeilijk, en ik kan me voorstellen dat heel veel mensen dat moeten doen. (mama van B., 6 j.)

Het is een beetje het gevoel dat wij hebben van minder serieus genomen te worden. Dat is geen verwijt, hé. (papa van L., 5 jaar)

Ouders zien de nood aan **ondersteuning** doortrekken uit de klas of school naar de kinderopvang. Ze opperen hierbij de mogelijkheid om de leerkracht/ondersteuner te laten observeren in de kinderopvang. Ze zouden zo graag de continuïteit in ondersteuning meer verzekeren voor hun kind en de brug slaan **tussen onderwijs en opvang**.

8. Synthese en aanbevelingen

1. Zoektocht naar en noden rond kinderopvang

- Er is **nood aan kinderopvang**. Dit is niet evident voor ouders door plaatsgebrek en wachtlijsten. De eerste prioriteit van ouders is een plaats vinden waar het kind terecht kan, zodat zij hun werk kunnen hervatten en/of zelf extra hulp krijgen. Ouders geven herhaaldelijk aan dat het **aanbod en de keuze in buitenschoolse en vakantieopvang** voor kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften **niet voldoet** en regionaal sterk kan verschillen.
- Ouders vragen naar **meer overzicht**, een toegankelijk platform binnen K&G met de mogelijkheden naar kinderopvang, rekening houdend met de mogelijkheden en beperkingen van hun kind. Nu is het aanbod heel versnipperd en gefragmenteerd. Lokale loketten hebben zicht op het lokale aanbod aan kinderopvang en kunnen opvangnoden in kaart brengen. Ook is er een rol voor het Huis van het Kind om gezinnen in contact te brengen en te laten kennis maken met een breder aanbod en tegemoet te komen aan ondersteuningsnoden van ouders en opvang. Ouders ervaren nood aan een **persoonlijk aanspreekpunt**. Het is voor ouders niet mogelijk om vanuit de website uit te maken welke opvang wil/kan tegemoet komen aan de noden van hun kind. Deze oriëntatie naar opvang dient individueel, op maat en samen met de ouders te gebeuren. Zeker bij ouders met een migratieachtergrond is er relatie en nabijheid nodig om hun noden en verwachtingen beter te kunnen inschatten.
- De **oriëntatie** van kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften binnen de opvang gebeurt nu vooral vanuit medische hoek met een **focus op een buitengewoon circuit** waar de puzzel naar ondersteuning toe makkelijker in elkaar valt en alle ondersteuning gecentraliseerd is binnen eenzelfde context. Ouders hebben meer duidelijkheid nodig rond wat opvang in het regulier circuit inhoudt en welke mogelijkheden er zijn voor hun kind. Nu wordt er heel vaak niet (of negatief) gesproken over de keuze voor een inclusief opvang- en schooltraject en de vragen en angsten van ouders worden onvoldoende opgenomen. Er zijn nog altijd ouders die aangeven dat een inclusief traject, ook in de kinderopvang, expliciet wordt afgeraden.
- **Er zijn grote lokale verschillen** zowel naar prijs, mobiliteit, aanbod, regio, toegang... Er is heel weinig aanbod naar kinderen met specifieke ondersteuningsnoden qua buitenschools en vakantieopvang.
- **Weigeringen** – Ouders hebben regelmatig te maken met een weigering in opvang, meestal omdat de opvang het **niet (langer) haalbaar** acht om tegemoet te komen aan de noden met de mogelijkheden en middelen die zijn hebben. Ouders hebben een weigering vooral aangekaart in de buitenschoolse opvang. We krijgen van ouders ook de boodschap dat een weigering samen gaat met het **moeilijk gedrag** van kinderen. Gedrag vormt een reden

voor uitsluiting, er is zowel binnen de voorschoolse als de buitenschoolse opvang weinig ondersteuning naar het omgaan met kinderen met gedragsproblemen. Een weigering zorgt voor een **grotere urgentie in de nood aan opvang** bij kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften en hun ouders, zeker gezien het schaarser aanbod. Inclusiecoachen kunnen hier een rol in spelen, maar worden er nu pas bij gehaald nadat er binnen de opvang al beslist is dat het kind niet kan blijven. Nu ervaren ouders de weigering vaak als heel plots en bruusk, communicatie vanuit de opvang rond de weigering laat vaak te wensen over. De opvang voelt zich ook niet verantwoordelijk voor het mee zoeken naar een mogelijk alternatief, dit komt weer op de schouders van de ouders.

- De opvangbehoefte van ouders met een kind met een specifieke ondersteuningsbehoefte vraagt meer flexibiliteit rond een aantal regels (regels van kinderopvang en regels van overheid). Er is een pleidooi voor **meer flexibiliteit in opvang**. Concreet gaat dit over ruimere openingsuren, flexibelere opvangplannen die beter afgestemd is op de gezins- en arbeidssituatie van ouders, opvang die makkelijker combineerbaar is met de tijd die ouders zelf in opvoeding willen steken en opvang die vlot kan inspelen op noodsituaties. Het is voor ouders duidelijk dat ze met hun kind met extra ondersteuningsbehoeften niet zomaar in elke opvang terecht kunnen, dit in tegenstelling tot hun andere kinderen. Duidelijke regels zorgen voor transparantie, maar dienen ook steeds te kunnen aangepast worden naargelang de noden en de situatie van het kind met extra ondersteuningsnoden of zijn/haar familie bijvoorbeeld naar einddatum van de opvang of aantal ziektedagen.
- **Nood aan toegankelijke basisvoorzieningen:** In de praktijk ervaren ouders dat kwaliteitsvolle kinderopvang die oog heeft voor maatwerk ook voor kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften vaak veel geld kost, zeker wat buitenschoolse of vakantieopvang betreft. Ouders geven aan dat ze met hun schoolgaande kinderen vaak niet terecht kunnen in (lokale) basisvoorzieningen zoals andere ouders, waar een redelijke prijs geregeld is door de overheid en een sociaal tarief mogelijk is. Dit heeft bijzonder harde gevolgen voor ouders die alleenstaand zijn of zich in kwetsbare positie bevinden.
- Er wordt door ouders gevraagd naar **bijkomende en flexibele personeelsinzet** binnen de opvang: kan er extra personeel zijn op piekmomenten of wanneer er kinderen met extra ondersteuningsnoden aanwezig zijn dat snel kan ingezet worden? De **kindratio** wordt **zeker in de buitenschoolse opvang** door ouders herhaaldelijk aangehaald als een grote hinderpaal.
- De mogelijkheden om buitenschoolse opvang of vakantieopvang in de lokale context te **combineren** met een school voor buitengewoon onderwijs, kan nu onvoldoende benut worden.
- **Wat na 12 jaar?** Er is een **groot vacuüm** voor kinderen na de leeftijd van 12 jaar. Het aanbod ontbreekt voor kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften. Ze kunnen niet

alleen blijven en zijn nog niet zelfstandig genoeg om zich zelf te verplaatsen. Op 12 jaar is er wel vaak een stop bij de plaats waar ze voordien opvang konden vinden.

- Er zitten problemen in de opvang van **chronische zieke kinderen**. Er is niet voldoende aanbod en het is voor ouders niet duidelijk waar ze terecht kunnen.

2. Kwaliteit van kinderopvang bewaken

- Wat heel vaak terug keert, ouders zijn voornamelijk omwille van praktische redenen op zoek naar kinderopvang. Het vinden van een **plaats waar hun kind welkom is en zich goed voelt**, is voor ouders van primordiaal belang. Ouders starten meestal met lage verwachtingen en stellen geen hoge kwaliteitseisen: ze zijn dankbaar dat ze terecht kunnen en willen zeker niet moeilijk doen, zeker ook naar de buitenschoolse opvang. In hun zoektocht is de meerwaarde van (inclusieve) opvang niet prioritair.
- Kwaliteit van de opvang is erg bepalend voor de tevredenheid over die gevonden opvang. Ouders worden ook **mondiger** naarmate ze hun kind en de extra zorgnoden beter kennen. Als ze voelen dat het nodig is, gaan ze ook meer uitgedaagd worden om hun verwachtingen scherper en duidelijker te formuleren (vb. rond zindelijkheid, rond communicatie met het kind, verbondenheid met andere kinderen...).
- Een **warm relationeel contact** is van fundamenteel belang in de kwaliteit van de opvang, zowel voor kind als ouder. Er is een hoge tevredenheid van onthaalouders. Ouders geven aan dat de beschikbaarheid van de kinderopvang ervoor zorgt, dat zij hun kind met een gerust gemoed kunnen achterlaten. Dit wordt zeker ervaren bij de onthaalouders in deze studie. Bij kinderen met bijkomende ondersteuningsnoden is het observeren en communiceren over wat ertoe doet van belang: wat het kind gedaan heeft, hoe het gegeten heeft en geslapen...
- **Communicatie** met de opvang vraagt om een vertrouwensband tussen ouders en kinderbegeleiders, vooral als het fout loopt. Het initiatief moet dikwijls van ouders komen. Ze vinden het van belang om te weten hoe het loopt met hun kind in de opvang. Zowel in de voorschoolse opvang als in de buitenschoolse is **informatiedoorstroming** tussen het personeel niet evident (ook bijvoorbeeld tussen school en buitenschoolse opvang). Er zijn steeds barriers, wanneer een negatieve boodschap dient te worden overgebracht. Eens angst en wantrouwen zich installeert, blijkt dit moeilijk te keren. Ouders ervaren heel veel **deficiet taalgebruik** in de communicatie rond kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften. Werken met een **vaste contactpersoon** blijkt voor veel ouders wel goed te werken.

- In de opvang is er meer aandacht nodig voor een Universal Design (**UDL**) aanpak: aanpassingen gebeuren niet in functie van één individueel kind, maar de aanpassingen zijn voor elk kind in de groep toegankelijk.
- Er moet **aandacht zijn voor vorming** van het personeel in de opvang. Concreet is er vorming nodig rond inclusie, het voorzien van (kleine) aanpassingen, communicatie met specifieke ondersteuningsbehoeften.
- **Transitie** vanuit de opvang naar de school verloopt niet evident. Het is heel erg in handen van ouders. Er wordt niet ingezet in een transitie van opvang naar de gewone school, de meeste kinderen stromen door naar het buitengewoon circuit. Het is nodig om aandacht te besteden aan de continuëring van ondersteuning. Opvang (zowel voorschools als buitenschools) zoekt niet echt verbinding met de school (zowel gewoon als buitengewoon onderwijs) en omgekeerd gebeurt dit ook niet.

3. Inclusieve kinderopvang realiseren

- In de gewone kinderopvang kan al heel wat stappen gezet worden inzake inclusieve kinderopvang: **een goede pedagogische werking is goed voor alle kinderen**. Het is belangrijk voor ouders om in de opvang actief met het kind te spelen. Elk kind heeft op bepaalde momenten nood aan rustplaatsen en rustmomenten. Ouders hechten heel veel belang aan de connecties die worden gelegd met de andere kinderen in de opvang, ze willen liever niet dat het kind apart wordt gezet of behandeld, maar zo gewoon mogelijk. Inclusie gaat voornamelijk over participatie, verbondenheid en sociale contacten. Een kind met een specifieke ondersteuningsbehoefte vormt in die zin de lakmoesproef voor de bestaande opvang: als er tekorten zijn in de basiskwaliteit, dan zal dit kind daar heel snel op botsen en deze blootleggen.
- Er wordt door ouders heel veel belang gehecht aan **wenbeleid en intakegesprekken**. Zeker **binnen de buitenschoolse opvang** wordt dit al seen **groot gebrek** ervaren: men zit enkel samen op aandringen van de ouders en heel vaak informeel, terwijl de opvang draaiende is. Er is geen tijd en ruimte voor kennismaking en overleg, het kan enkel informeel gebeuren.
- Hoe is het met u?, dat is een vraag waar veel ouders nood aan ervaren binnen de opvang. Er is naast een gerichtheid op het kind en aanpassingen die noodzakelijk zijn om het kind te laten mee draaien, ook nood om oog te hebben voor het **welzijn van zijn/haar moeder en vader**. Ouders zouden gebaat zijn om alvast de openheid te voelen rond emotionele steun voor hen.
- Ouders zien de meerwaarde van **therapie** in de opvang. Therapeuten kunnen info geven en de mogelijkheid bieden aan de kinderbegeleiders om vragen te stellen. De betrokkenheid van therapeuten is ondersteunend voor het kind, de kinderopvang en de ouders die niet meer zelf moeten over en weer rijden. Ouders geven wel aan dat het niet overal evident is

om in elke opvang 'vreemden' over de vloer te krijgen. Het is van belang dat ouders vrijheid ervaren in keuze van therapeut.

- **Inclusieve kinderopvang: wat is het?** Er is een duidelijke inbedding van het gedachtengoed van inclusie binnen de Centra voor Inclusieve Kinderopvang. Het blijft wel belangrijk dat de klemtoon op de 'gewone', dagdagelijkse omgeving met aandacht voor de kwetsbaarheid van kinderen aandacht krijgt. We hoeven geen buitengewone kinderopvang te creëren. Wat inclusie betreft, zijn veel ouders vandaag heel erg afhankelijk van goodwill en wie je tegenkomt.
- **Inclusieve kinderopvang: hoever staan we?** Er is op dit moment geen garantie voor ouders dat een inclusieve opvang een mogelijke en evenwaardige optie is. Dit wordt nog lastiger bij de transitie naar school. In de buitenschoolse opvang is er gebrek aan visie naar inclusie toe. Het gaat vaak over welkom zijn, maar het actief mee nadenken, het voorzien van extra ondersteuning en/of het zorgen voor redelijke aanpassingen zodat het kind met specifieke ondersteuningsbehoeften kan deelnemen, missen we in de meeste verhalen. Inclusie als volwaardige keuzemogelijkheid in opvang, is vandaag nog zeker geen realiteit.
- Er is meer aandacht nodig voor **coördinatie van hulpverlening in een geïntegreerd traject tussen het voorschools netwerk, school en buitenschoolse kinderopvang**. Nu wordt de ouder vaak gezien als go-between en verantwoordelijk voor het voorzien en inplannen van alle noodzakelijke ondersteuning. Dit zorgt voor discontinuïteit in het traject en heel vaak een afbreken van het inclusieve pad na de voorschoolse opvang.

4. Ouderschap van een kind met een specifieke ondersteuningsbehoefte

- Er ligt een **heel grote druk op ouders** bij wie de invulling van 'goed' ouderschap als heel erg lastig wordt ervaren. De ouders voelen zich genoodzaakt én om te produceren in de samenleving én om optimaal te zorgen voor hun kind met extra ondersteuningsnoden. Zeker bij de vrouwen zijn de inspanningen en de impact op de carrière echt groot. Dit neemt niet weg dat vaders ook een betrokken rol hebben of opnemen: dit kan zijn door een goed betaalde job te hebben om de financiële meerkosten te kunnen dragen, maar ook door een duidelijke stem te hebben in bijvoorbeeld de zoektocht en verwachtingen naar opvang toe.
- De **druk op het natuurlijk netwerk** rond een kind met een beperking is heel groot van jongs af aan en het blijft continu noodzakelijk om dit netwerk aan te spreken. Hoe kunnen we de ouders en de familie van kinderen met extra ondersteuningsbehoeften beter ondersteunen? We treffen ouders soms aan, **uitgeput** wanneer hun kind pas drie is. Er is nog een lange weg te gaan. Voor deze ouders vermindert de zorg niet, naarmate het kind ouder wordt (integendeel). Hoe kunnen ouders uit geïsoleerde/geïndividualiseerde posities breken als ouder van een kind met een beperking?

- **Steunfiguren** zijn van belang. Ouders ervaren nood aan bondgenoten, zowel binnen de opvang als daarbuiten. Het was opvallend dat de drie onthaalouders echt benoemd werden als steunfiguur voor de ouders van kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften. Veel ouders vallen ook terug op de **thuisbegeleiding** die hen als ouder ondersteunt, hen geruststelt in de ontwikkeling, samen nadenkt over de keuzes die dienen gemaakt te worden, mee kijken naar het welbevinden van broers en zussen... Ouders gaven ook aan dat deze thuisbegeleiding te snel weg valt of heel verschillend kan zijn naargelang de beperking van het kind (vb. kinderen met ASS – lange wachtlijsten).
- **Financiële uitdagingen** zijn talrijk voor ouders van kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften. Dat gaat niet alleen over kinderopvang, maar ook over therapie, hulpmiddelen, extra investering in aanpassingen...
- Bij **ouders met een kwetsbare situatie** is het hebben van een kind met specifieke ondersteuningsbehoefte nog intenser. Het maakt ouders nog kwetsbaarder. Wat moeilijk is, wordt nog moeilijker. Het eigen initiatief wordt nog een groter of zwaarder initiatief. Alleen is nog meer alleen. Ouders die we gesproken hebben, zijn zich hier doorheen de interviews steeds bewust van: wat met die andere ouders? Er is duidelijk sprake van **intersectionaliteit**: assen van verschil (zoals etniciteit, gender, sociaal economische status...) hebben invloed en versterken elkaar in de noden die ouders ervaren. Er is noodzaak aan differentiatie van noden naar de ouders toe in de kinderopvang: niet alle kinderen/ouders zijn gelijk en gelijke kansen voor kinderen/ouders vraagt een ongelijke behandeling. Er zijn meer inspanningen nodig in de ondersteuning waar de noden groter zijn.

5. Specifiek rond de beleving van ouders met een migratieachtergrond

- **Gericht op overleven** (soms echt letterlijk een dak boven hun hoofd) en zorgen dat ze hun weg vinden in het Belgisch systeem – dit vraagt veel energie en het komt bovenop het zoekproces omtrent wat er nu juist met hun kind aan de hand is. Dit staat wat los van de kinderopvang en toch ook niet. Het toont aan hoe ingewikkeld het systeem is. Transparantie en overzicht is de boodschap. Segregatie sluipt van bij de start in het systeem, je moet geluk hebben dat je iemand tegenkomt die je een andere weg wijst. Hun leven is vaak niet optimaal nu: woning is echt heel schrijnend, slechte werkomstandigheden...
- Ouders zijn tevreden van het **warm en hartelijk gevoel** in de kinderopvang.
- **Wensen van ouders zijn niet anders**: goed verzorgd worden, graag gezien worden... Het feit dat hun kind hier een goede toekomst gaat hebben, vinden ze hoopvol.

- **Andere hulpverlening** speelt een belangrijke rol in wegwijzen maken. Inburgering gaat (een beperkte) ondersteuning bieden bij de aanmelding in scholen. Zij gaan verwijzen naar thuisbegeleiding en mogelijkheden voor kinderopvang.
- Er is een **beperkt netwerk**. Bij één gezin heeft de geloofsgemeenschap een belangrijke rol in niet vereenzamen. De andere gezinnen voelen zich ook hier in België niet veilig.
- **Taal:** Dit vormt geen probleem zolang het goed loopt. Er kan veel gezegd worden in het Frans of Engels en er kan gebruik gemaakt worden van lichaamstaal. Het is wel moeilijk als ze een moeilijke boodschap willen overbrengen vb. niet voldoende de luier verversen. Dan is de leidinggevende een belangrijke sleutelfiguur.
- Aandacht voor **culturele gewoontes** zoals het kindje dragen voor slapen gaan, dit vinden ouders heel belangrijk.

6. Proces van diagnose bij kinderen met specifieke ondersteuningsbehoefte

- Het **diagnostisch proces** dat kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften en hun ouders doorlopen, heeft een grote impact. Het kost veel tijd en ruimte. Het is voornamelijk in handen van de medische wereld. Het label geeft taal om te kunnen praten en uit te leggen wat er aan de hand is. De mensen die de ouders bij deze diagnosestelling ontmoeten, hebben heel veel invloed op de keuzes die nadien worden gemaakt (vb. in functie van een inclusief traject).
- Een diagnose of label heeft een **vertaalslag** nodig van het medische jargon naar de dagelijkse realiteit van het kind, de ouders en de hulpverlening toe. Wat is er nodig voor dit kind naar (individuele) aanpassingen en ondersteuning? De ouders en/of opvang slagen hier vaak niet alleen in. Het is noodzakelijk om hierrond **samenwerking** op te zetten met ziekenhuizen, COS'en en thuisbegeleidingsdiensten. Hoe kunnen we komen tot toegankelijke documentatie die concrete tools geeft om doelgericht in de praktijk (van de hulpverlening en de (kinder)opvang) mee aan de slag te gaan? Wat is de betekenis van de diagnose in de dagelijkse leefwereld van het kind: thuis, kinderopvang, school, grootouders/familie, vrije tijd,... Deze vertaalslag dient samen met de context (dagelijkse leefwereld) en in samenwerking met de medische hulpverlening gemaakt te worden met vallen en opstaan. Op dit moment ervaren ouders geen tijd of ruimte in de medische hulpverlening om dit te doen. Misschien kunnen goede praktijken in het werken met handelingsgerichte diagnostiek zoals dit gehanteerd wordt binnen onderwijs inspiratie bieden?

7. Ondersteuning van ouders met een kind met een specifieke ondersteuningsbehoefte

- Het inschatten van de **ondersteuningsnoden** van kinderen met een beperking is niet vanzelfsprekend en is ook **heel veranderlijk**. De noden kunnen verschillen in intensiteit, in aard, naargelang de leeftijd en de context. Het moet mogelijk zijn om hier heel flexibel op in te spelen en de mogelijkheid te hebben om dit regelmatig bij te sturen.
- Ouders nemen **heel veel ondersteuning zelf** op en hebben vaak de indruk dat de kinderopvang zich dit niet realiseert. Kinderopvang is een belangrijk puzzelstuk, maar voor ouders maar een klein deeltje van de puzzel. Er dient door ouders zoveel meer extra zorg en ondersteuning te worden opgenomen naar kinderen met extra ondersteuningsbehoeften. Dit is heel vaak niet zichtbaar voor de kinderopvang.
- Ouders ervaren **moeite met het vragen van hulp**. Ze gaan door tot wanneer ze zelf niet meer kunnen. Het is niet vanzelfsprekend om als ouder én de ondersteuningsnoden van je kind én je eigen ondersteuningsnoden als ouder in te schatten en op de tafel te leggen. Het is belangrijk om hier als kinderopvang en vanuit de gezinsondersteunende diensten oog voor te hebben en actief mee aan de slag te gaan.
- Er wordt vaak gewezen op de **ontoegankelijkheid van hulpverlening** in het algemeen. Het is als ouder niet evident om te weten wat er allemaal bestaat en hoe je daar beroep kan op doen. Zelfs bij ouders die vertrouwd zijn met de sociale sector, blijft dit ingewikkeld en moeilijk te doorgronden.
- De ouders willen zelf kunnen beslissen en hechten veel belang aan eigen keuze en controle, maar willen zich hierbij steeds gesteund voelen door de (professionele) ondersteuning die betrokken is op hun zoon/dochter. Ouders pleiten voor **autonomie in verbondenheid**. De impact van een kind met extra ondersteuningsbehoeften op het ganse gezin is groot en langdurig. Ouders zijn verplicht om naar buiten te treden en (externe) ondersteuningsbronnen aan te spreken. Continuïteit is belangrijk voor ouders en men dient hierbij steeds rekening te houden met veranderlijke noden bij het kind en het gezin.
- Terugkerend zit er in de interviews met ouders een alludering op het **gevoel van alleen te staan**, de ervaring dat je alles zelf moet doen. Er gebeurt niets zonder dat je daar zelf initiatief in neemt en zorgt dat de nodige ondersteuning wordt opgestart. Dit gaat gepaard met de ervaring dat ouders van kinderen met extra ondersteuningsbehoeften naar elke vorm van kinderopvang vaak heel veel **dankbaarheid** moeten tonen omdat hun kind er gewoon mag zijn. Het is geen vanzelfsprekendheid dat kinderen met specifieke noden er zijn, zeker als het gaat over kinderen met uitdagend gedrag.
- Het is belangrijk om in de hulpverlening het **tempo** van de ouders te **respecteren**. We zien dat ouders er rekening mee houden dat op langere termijn hun kind een plaats zal (moeten) krijgen in het buitengewone circuit, maar dit wordt zeker niet als evident ervaren. Ze kiezen ervoor om zolang mogelijk zelf de touwtjes in handen te houden. De meerwaarde van thuisbegeleiding als bondgenoot hierin, wordt herhaaldelijk benoemd.

- De ondersteuning van een kind met specifieke ondersteuningsbehoefte en zijn/haar gezin is een holistisch verhaal en iedereen is **partieel machtig** en dient zijn/haar deel van de verantwoordelijkheid op te nemen. Elke actor (kinderopvang, thuisbegeleidingsdienst, Huis van het Kind, arts, COS, lokaal loket, CLB-medewerker...) moet zich bewust zijn van zijn/haar rol, de betrokkenheid van de anderen en bewust zijn van de complexe zoektocht van ouders op dit moment, maar ook in het verleden en in de toekomst. Er is nood aan samenwerking tussen de actoren om ouders en hun kind kwaliteitsvoller te kunnen ondersteunen.